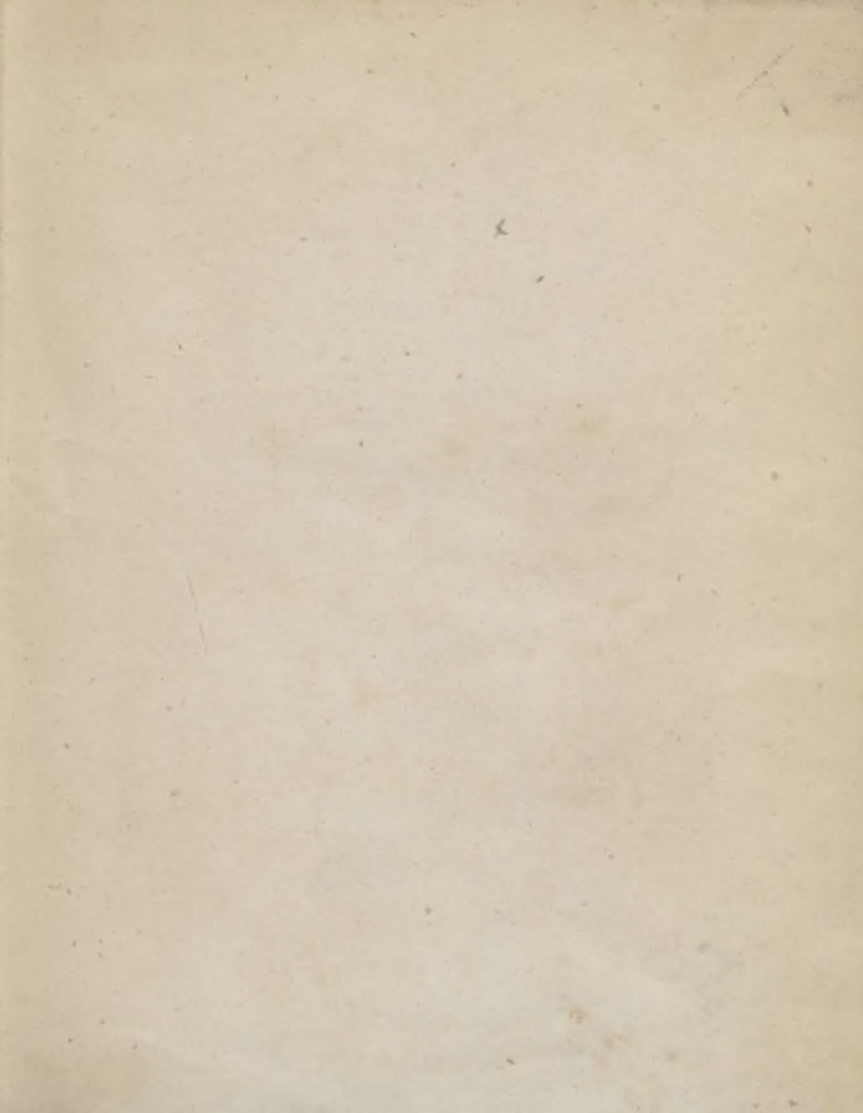

308.912

308.912

2 vols

Paris par.

A Paris se. Paris.

St. merengé.

REMNÉNY

ZSEBKÖNYV

AZ

1858. ÉVRE.

SZERKESZTI

VACHOTT SÁNDORNÉ.

~~~~~  
*Öggy aczélmézzel.*  
~~~~~

PEST.

KIADJA PFEIFER FERDINÁND.

1858.

Ah, olyan szép így az élet —
Hűn szeretve, boldogan!...
Álmodó szív azt dobogja:
A menny itt a földön van! —

Thali Kálmán.

TARTALOM:

	Lap
ARANY JÁNOS.	
Balzsamcsepp	190.
BERECZ KÁROLY.	
Keleti költőkből	153.
BÉRCZY KÁROLY	
A száraz levél	202.
Aime celui qui t'aime (Hugo Viktortól)	244.
ERDÉLYI JÁNOS	
Vörösmarty halálakor	145.
EÖTVÖS JÓZSEF BÁRÓ.	
A megfagyott gyermek	3.
A nyugalom	6.
Dalnok és király	10.
Bucu.	13.
A vár és kunyhó.	16.
Az élet Fája	24.
Remélj! (Máriához).	26.
A tokaji hegy	28.
Álom	29.
A nap mikor	31.
Szerenese s nyugalom	32.
Elvirához	35.
Ősz	38.
Egy újszülött gyermek halálára	40.
Maholnap sir takarja	41.
A múlt	43.
Tanács	44.
En is szeretném	45.

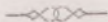
Panaszok	47.
Mohács	49.
A tóhoz.	50.
Végrendelet	51.
FÁY ANDRÁS	
A hiúság sebz és gyógyít	121.
FLÓRA.	
Hidd el, hogy én boldog vagyok	115.
GREGUSS ÁGOST.	
Idegen népdalok	111.
Idegen néprománczok	173.
GYULAI PÁL.	
Viszontlátás	192.
Az ifjuság megvéntül bennem	245.
JÓKAI MÓR.	
A bizebán	97.
KÖVÉR LAJOS	
Meg akar halni. (Eredeti vigjáték 1 felv.)	203.
LÉVAI JÓZSEF	
Vesztett paradicsom	149
Késő bánat	241.
PETŐFI SÁNDOR	
A hold elegiája	171.
SZÁSZ KÁROLY	
Lorsque l'enfant parait, (Hugo Viktortól.)	93.
Belepte már	119.
Shakespeare Othelójából	165.
SZÁVA	
Atyám emlékezete	53.
SZELESTEY LÁSZLÓ	
Kivirágzott	195.
SZÉKELY JÓZSEF	
Amazili	239.

SZEMERE PÁL	
mese	92.
THALI KÁLMÁN	
A merengő	III.
Tudod-e még	152.
TÓTH KÁLMÁN	
Hogy a virágok	117.
TÓTH ENDRE	
Kis kertemben	120.
TÓTH LŐRINCZ	
Visegrad alatt	164.
Felköszöntés Fáy Andrásához	196.
VACHOTT SÁNDOR	
Nyárreggeli dal kedvesemhez	90.
Vezér hang	114.
Ha mi együtt volnánk	96.
VACHOTT SÁNDORNÉ	
A vándorok	155.
November 2-kán 1857	200.
VAHOT IMRE	
Tátrai tájképek és mondák	179.
VÖRÖSMARTY MIHÁLY	
Egy főúr sírkövére	89.
Emléklapra	247.

BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEF

KÖLTEMÉNYEI.

Az olvasó itt összegyűjtve veszi b. Eötvös József elszórva
megjelent költeményeit, néhány még kiadatlan kíséretében. Úgy
hiszem, hogy a midőn a tisztelt szerző gyűjteményét kérésemre a
zsebkönyv számára átengedni sziveskedett, csak közohajtást teljesít,
s hálám a közönség köszönetével fog találkozni.

Vachott Lándoró.

A MEGFAGYOTT GYERMEK.

Ily késő éjtszaka ki jár
Ott kimm, a temetőn ?
Az óra már éjfélét ütött,
A föld már néma lön.

Egy árva gyermek andalog,
Szívét bú tölti el ;
Hisz az, ki őt szerette még,
Többé már fel nem kel.

Anyja sírjára ül, zokog
Az árva kis fiú :
„Anyám ! oh kedves jó anyám !
Szívem belh szomorú !

Mióta eltemettek itt,
Azóta bús fiad.
Nincs a faluban senki most,
Ki neki esőket ad ;

Nincs senki, a ki mondaná :
Szeretlek gyermekem !
Pusztá a ház, hideg szobám,
S nem fűtenek nekem.

Melléd temetve én is itt
Miért nem nyughatom ?
Szegény és elhagyott vagyok,
Hideg a tél nagyon !“

Az árva búsan zengi így
Kinos panaszait :
Felelve rá a téli szél
Üvöltve felsivit.

A gyermek fázik, könyei
Elállnak arczain ;
Borzadva néz körül ; de itt
A holtak hantjain

Mély nyugalom uralkodik.
A csend irtóztató,
Csak szél sohajt a fákon át,
Sziszegve hull a hó.

Fölkelne, jaj! de nincs erő;
Lankadva visszadűl
A kedves dombra, — felsohajt,
S mély álomba merül.

És im az árva boldogul,
Jól érzi most magát:
Elmultak minden gondjai;
Az álom hív barát.

Szíve még egyszer feldobog,
Mosolygnak ajkai;
Csöndes-nyugodva alszik ott —
Meghaltak kinjai.

1833.

A NYUGALOM.

A keresztnél méla csendben
 Ül a remete,
 A homályos erdőségen
 Függetekintete.

Mint mikor ha béke léssen,
 Hosszu barez után,
 S fejez zászlókat tűzünk ki
 A várak falán:

Úgy ez aggnak homlokán is
 Már felvonta rég
 Fejez színű lobogóját
 A szent békeség.

A keserv vezette egykor
 Az ifjut ide,
 És e kunyhó szűk körében
 Folyt le élete.

Most nyugodtan visszanézhet
Mult korára ő,
Mint egy védfal áll előtte
Az elmúlt idő.

„Hála néked üdvöztöm,
Igy imádkozik —
Hogy elmultak a keservek,
S szívem nyughatik.

Mindazok, kiket szerettem
Régen nyugszanak,
S kinos vágyim, s a reménység
Már nem bántanak.

Mint a lombvesztett tölgyfa
Állok mostan itt,
És a vész, bár mint dühödjön,
Fel nem háborít.“

Mély gondokban elmerülve
Úl a remete,
Fájdalom és öröm nélkül
Hallgat érzete.

A kunyhóhoz víg kedvében
Gyermek közeleg,
És az aggot tisztelettel
Igy szólítja meg:

„Áldj meg engem szent remete
Hogy boldog legyek!
A faluból jöttem hozzád,
Eprekért megyek.

Im rózsákat hoztam néked
Nemde szépeket?
A szomszédok is csodálják
Kicsi kertemet.“

Az agg férfiú megáldja
A jó gyermeket,
S ez rózsáit általadva,
Vigan elsiet.

Némán ül az agg sokáig,
A rózsákra néz,
S rég lecsillapult szívében
Feltámad a vész.

Visszagondol szebb korára
Hol gyönyört ígért
Neki is a gazdag élet,
Mint küzdelmi bért.

Hol a lyányka bíbor ajkkal
Szerelemről szólt
S elmerülve nézetében
Ő is boldog volt.

Régen elvirult tavasznak
Szebb virágira
Gondol vissza — s egy nehéz csepp
Hull rózsáira.

1834.

DALNOK ÉS KIRÁLY.

Szélvész üvölt — a tenger
Egy sajkát zúg körül,
Rajt egy öreg király, és
Egy ifu dalnok ül.

S míg korona övedzi
Az aggnak ősz haját,
Még fris babér az ifju
Redőtlen homlokát.

„Mit ér mostan hatalmam,
Szól búsan a király
Ki amyi harezban győzött
Dicsetlen sírt talál.

A nép könnyen felejtí
Meglalt királyait
Csak a ki jutalmazza,
Említi tetteit.“

„Isten veled szerelmem!
A dalnok énekel
Isten veled örökre
Ifjadszázadnak halni kell.

Ha majdan énekemnek
Ismétled hangjait,
Gondolj reá is akkor
Ki némán fekszem itt.

Elég gyönyört találtam
Ne sirj ó kedvesem:
Szerettem, énekeltem,
És ez elég nekem.

S a tenger inkább ordít,
A szél inkább füttyöl,
A sajka szírtre vetve
Törötten elmerül.

Megszűnt a vész, nyugodtan
Áll a tenger megint,
A holdvilág felkelve,
Reá ezüstöt hint.

A dálnok friss babérja
Fenn úszik tülkörén :
Az aggnak koronája
Temetve fenekén.

1835.

BUCSU.

Isten veled, hazám, bátrak hazája,
 Isten veled, te völgy, ti zöld hegyek !
 Gyermekek reményim s bánatim tanyája,
 Isten veled, én messze elmegyek ;
 Ha vissza térek boldogulva, hon,
 Hadl lássam népemet virányidon !

Nem mint Helvétia hótakart tetői,
 Nem nyúlnak oly magasra bérceid,
 S tán szebbek a Provence daltelt mezői,
 Mint zöld kalászt hullámozó téreid :
 Virág mit ér, mit ér a bérce nekem ?
 Hazát kíván, hazáért ver szívem.

Az ég egy kincset ád minden hazának,
 S a nemzet híven őrzi birtokát ;
 Császárról szól a francia fiúnak,
 Büszkén mutatja Roma ó falát,
 Hellásznak kincse egy elomló rom,
 Tiéd hazám, egy szentelt fájdalom.

Hallgatva áll Rákosnak szent határa,
 Ah régen hallgat immár a magyar!
 S az ősök elenyészett nyomdokára
 Az esti szellő új fűvényt takar;
 Hallgatva áll a tér, szívünk szorul,
 S egy köny beszél hazánk nagyságirul.

S egy köny Budáról, mely magas tetőjén
 Sötéten áll egy bús emlékezet,
 Nagy sírköve hazámnak temetőjén,
 S ráírva mind, mi véle elveszett;
 Régen szétdönté az idő falát,
 Kövén meglátni a csaták nyomát.

S még áll Mohács, még áll! magashbra nőnek
 Az új barázdán s régi hősökön
 Kalászaí, erőt ad a mezőnek,
 Bár rég lefolyt, a férfi vérözön,
 Nincs kő határán, nincsen kúnhalom,
 De áll a tér s nem vész a fájdalom.

S nem veszhet el míg az ezüst Dunának
 Nagy tükörén egy honfiszem pilen,
 S magyar lakik a parton, s a hazának

Csak egy romlatlan gyermeke leszen ;
Buda-, Mohács-, Nándornál elfutó
Tán honom könye vagy te nagy folyó ?

S oh én szeretlek néma bánatodban,
Hazám, szeretlek könyeid között,
Égön szeretlek özveggy fátyolodban,
Nehéz keserved melybe öltözött ;
Bájlón mosolygsz, mert bár sorsod kemény,
Él még a sír felett is egy remény.

És most isten veled ; talán sokára,
Örökre tán ; hazám, isten veled !
Rég eltűnt ismert bérczeid kék határa
S tovább siet vándorló gyermeked :
Ha visszatérek boldogulva, hon,
Hadd lássam népemnek virányidon !

A VÁR ÉS A KUNYHÓ.

 All grófi vár magányosan
A puszta bérczfokon,
Köczimer a kapuk felett,
Zászlók a tornyokon ;

S mélyen kerítik árkai,
Sok százados falát,
Hová török s tatár erő
Nem lelheté utát.

S egy kis lak áll a bércz alatt
Zöld rétnek közepén,
Nyugalmasan fészket rakott
A gólya tetején ;

Zöld a kerítés, kis falát,
A dél sugáritól
Egy hársfa vódi, födele
Nem nyúl ki ágiból :

De a magas tornyok felett
S a kisdéd ablakon
Egy nap sugára játszadoz,
S mindent egy fénybe von.

S kéken terül a tiszta ég
A vár s kunyhó felett,
Egyképen mintha áldana
Urat s szegényeket.

Eljött az est, csikorgva nyílt
A tölgyfa várkapu,
S büszkén köszöntve lép elő
A deli úrfiu.

Aranykard esőrdül oldalán,
Dolmánya gyöngyözött,
S reszketve csillog drágakő
Nyuszt kalpagja fölött.

Eljött az est szép hajnala,
S a kunyhó ajtaján
Pirulva, mint az ég, kijő
A szép jobbágy-leány.

Remegve lép s meg visszanéz,
Megáll s tovább siet.
A völgyben nincs ily szép leány,
Világon sem lehet !

Ah, régen vár az ifjú
Erdő sötétiben,
Siet, siet a szép leány,
Mellén majd megpihen.

Szű szűn dobog, ott állnak ők
Hallgatva holdogan,
Eltűnt a vár s a kunyhó rég
Az éj homályiban,

Eltűnt a föld s a nagy világ,
A gyémánt s czimerek,
Egy é r z e m é n y n e k l á n g i b a n
Dobognak a szivek.

Magasan ül a büszke gróf
Várának termiben,
Arcza komoly, feje haja,
A sziv örömtelen.

S az ajtó nyilik és belép
A grófnak egy fia,
Egy földmives s egy szép leány
Vezetve általa.

„Atyám! a deli ifju szól —
Add szent áldásodat,
Csak őt, csak őt szerethetem,
Csak érte él fiad.“

„Csak őt, csak érte?“ szól az agg,
S harag gyúl arczain —
„Mocskot tudod nem szenvedek
Ösimnek czimerin.“

„Mocskot nem szenvedek magam —
Szól a földmivelő —
Nevem felett; leányomat
Mért csábítá el ő?“

„Itt függnék ösim képei —
A gróf szól — s czimerek,
Nincs köztük egy is nemtelen
S nem lesz míg én leszek.

Nemzetségfám terjedten áll,
Áll ősim tereme,
A harczmezőn pihennek ők,
A faj hősök neme.'

„Velem leány — a jobbágy szólt,
Gróf úr, isten veled,
Erősen áll ez ősi lak
S hires vitéz neved.

De voltak ősim nékem is,
Van nékem is hazám,
S a gróftul nem koldult kenyért,
Bármily szegény apám.

E hársat nézd száz évvel,
Csekély lakom előtt,
Nemzetségfának ülteté
Ősöm a zöldelőt.

Felnőtt a fa, száz ágakat
Hajtott erős töve,
S hidd el gróf úr jobbágyod is
Gondol még ősire

Ha ott ül estve s a mező
 Kaszálna illatoz,
 S az est harangja énekel,
 Mint egy szentelt koboz:

A mult időkre gondol ő,
 Miként te, hős uram,
 S a nemtelen szemekből is
 Megindul a folyam.

Mert voltak űsim nékem is
 Hazáért vérezők,
 S mert nem említéd tettöket,
 Tán nem vitézek ök?

Bár ösöd hantja szépen áll
 Ismert a harezmezön,
 A népnek hamva büszke úr
 A por eldődidön."

A jobbágy szólt s büszkén kimegy,
 Hol kis kunyhója áll,
 De ah, szelid leánya ott,
 Nyugalmat nem talál.

S nyugalmat nem talál a gróf
Fia, sohajtozik :
A várban s a kunyhóban egy
K e s e r v uralkodik.

Ősz lett, a hársak zöldje hull,
A fecske elrepül,
Elszáradt lomb csörögve száll
A kis kunyhó körül.

S a büszke várnak tornyain,
S a tölgy kapu felett
Búsan szállong gyászlóbogó,
Színes zászlók helyett.

Csikorgva nyíl a várkapu
S kilép a gyászsereg,
Egy rézkoporsót visznek ök,
Rajt festett ezimerek.

Nyílik a kunyhó ajtaja,
Fejér leányok ott,
Virágtakart földél alatt,
Kihozzák társokat.

Megállanak a zöld mezőn,
Uj sirgödör körül,
S a gróf s a jobbágy bánata
Egy könnyüvé vegyül.

Rög rögre hull, temetve ott
Két fájo szív pilen,
A gróf és a jobbágyleány
Egy sírnak mélyiben.

1837.

AZ ÉLET FÁJA.

Ismertem én ifju koromban
 Egy fát, éltémnek kertiben,
 Gyönyör között és bánatomban
 Enyhet találék hűsiben,
 S mint fészkihez a kis madár,
 Reá e sziv pihenni jár.

Mert zölden áll, bár rég körülte
 Eltűnt a kert s virágai;
 Az ősz ez egyet elkerülte
 S tömötten állnak ágai,
 S bár elveszett minden remény,
 E fán még zöldet látok én

S a lomb között ezer virágot
 Pirulva az ágak fölött,
 S ha feltekintek, napvilágot
 Csillogva a levél között.
 Hol fülmile csattogva szól
 Elmúlt tavasznak bájáról.

„Ne nyulj a fához, szép gyümölcsse
De elveszi nyugalmaidat —
Igy szóla isten édenébe'
Ádámhoz — tartsd parancsomat,
Mert élted fája ez, s tövén
Tied csak egy, a zöld remény.“

Ah bús rege! — s talán valónak
Találom én is egykoron;
Ha majd a régen szomjazónak
Enyhülés int le ágidon,
Milyen gyümölcsöt adsz nekem,
Éltemnek fája szerelem?

1837.

R E M É L J !

MÁRIÁHOZ.

Reményed eltiint, pusztán áll jövendőd ;
Szólsz sohajtva, s én elliszem neked ;
Mi könnyen ismer szenvedő kebelre,
Mi biztosan a sziv, mely szenvedett !

S miként te, úgy szenvedtem én ; szenvedtem,
Mit nem gyanít a zajgó néptömeg,
Fájdalmakat, melyekről nem beszéltem,
Bút, bánatot, mit ők nem értenek.

Mert, lám, szerettem én is szép napokban,
Szerettem hön, hűvebben nem lehet ;
S én is csalódtam, s néma bánatomban
Én is elátkozám az életet.

S egy sziv ha volt, mely szívemet megérté,
Mely értem érezett, egy hű kebel,
Már rég pihen, s a néma sir fölébe
Az elhagyott hiába térdepel.

Magam vagyok. Ifju és elhagyatva
 E nagy világon, hol szeretni kell.
 Ki bánja ezt? Ők sorsomat irigylik
 S e puszta fényt, nem ismert terhivel.

Oh hidd nekem, ha ajkaim mosolygnak,
 S ha kedv derül néha az arczokon,
 Én bús vagyok, mert szívem nem felejtethet,
 Mert nem remélhet annyi sírokon'

Én bús vagyok; de te, ki még szerethetsz,
 Kis gyermekek mosolyganak körül,
 Ki jó maradtál, mondd, mért nem remélsz te?
 Ki még szeretni tud, az még örül.

Oh nézd a rózsafát téli napokban
 Oly búsán áll, virágtalan komor,
 De zöld borítja újuló tavasszal,
 És száz virágtól vidám a bokor.

S e szív, mely hajdan elragadva érze,
 Mely forrt, feszült gyönyör érzelménél,
 E szív nem vetné messze téli álmát,
 Nem hajtva új virágokat? — R e m é l j!

A TOKAJI HEGY.

Egykor lángokat vetettél,
Ősz tető, most vesztegelsz,
És kiégett köveidben
Szőlő-fürtöket nevelsz.

Mégis jól tudod mi voltál,
Híven érzed, a mit rég,
Régi lángod, régi fényed
Boraidban most is ég.

Képed ez te árva nemzet,
Mely elvesztéd fényedet;
Oh de mondd, hát könnyeidben
Lángol-e még szent tüzed?

1838.

Á L O M.

Egy álmot álmodék, régmúlt napokban,
Csodásan bájost, s mélyen kinosat.

Magam valék, megnyílt az ég felettem,
Leszállt egy angyal fényes távolából,
S fejemre tett egy rózsakoszorút,
Oly illatost, olyan virágozót,
Hogy szívem nem bírta gyönyörje terhét:
Szerelmet adtam jó ifjuneked,
Igy szólt az angyal bájjal rám tekintve.

S míg ott ülék gyönyörnek érzetében,
Hervadni kezdtek a nyíló virágok,
A zöld levél sárgulva hullt alá,
S tövis koszorú vérző homlokom,
Hogy szívem már nem bírta kinja terhét:

Szerelmet adtam jó ifju neked,
Így szólt az angyal búsan rám tekintve.

Oh álom volt a rózsza s a tövis,
Álom, mely többé vissza nem jövend.

1839.

A NAP MIKOR

A nap mikor leáldozik
Pirosan áll az ég határa —
Mohács- s Budánál vérezél
Magyar! hazádnak alkonyára.

Az éj ha jön, oly bús a táj
A kelő hold halvány világán —
Mikor e honra éj borult
Félhold mosolygott pusztulásán.

De hajnal jő a hold után,
S ragyogva új nap kél egünkön —
Leszállt a hold, s mért nem ragyog
Hát új nap ismét nemzetünkön?

1839.

SZERENCSE S NYUGALOM.

Nyugodt a táj: a tél hófátyolával
Rég elborítá messze téreit,
A csermely áll, zajos hullámszatóval
Nem mossza többé puszta partjait.
Nem suttog lomb a barna, görcsös ágon,
S mely rajta énekelt, a vig madár
Rég hallgat, s a kihalt hideg világon
Virágtalan, de nyugodt a határ.

Nyugodt, míg a tavasz első fuvalma
A csillogó mezőn végig futott,
Egy délen át a napmeleg hatalma
A téli tájon győzve elhatott.
S im újra felriad ezer szavával
A nagy természet álmai után,
A csermely felzúg, olvadt havával
Patak rohan a hegynek oldalán ;

A jéglepelt egy napnak olvadása
Elvonta, szinlett nyugalom helyett,
Feltűnt az elmúlt ősznek hervadása,
S a pusztaság a barna föld felett.

S a nyár ha jő virágos köntösében,
Mi bájos a messze láthatár;
A föld világosabb, zöld rejtekében
Gyönyörrel énekel minden madár;
Az ágak nyögve föld felé hajolnak,
Nem bírva többé édes terhüket;
A csermely zúg, virágok illatoznak,
S örömjaj tölti a természetet.

Örömjaj, — míg az ősz első ködével
Homályt borít a színes táj felett,
S téli halált hirdetve jégsszelével,
Egyszerre elront annyi életet.
Sárgán lehull a lomb sötét tövéből,
Eltűnt az illat, a virágozás,
A fecske messze száll e bú helyéről,
S csak esend marad, csak őszi hervadás.

Elvira! lám ez keblünk nyugodalma,
Ez a szerencse, melyről álmodál,

Azt feldulá egy nyájas nap hatalma,
Emezt egy dér — és elhervadva áll.
Biztos csak egy : sorsodnak változása,
Vész, ha pihensz, ha éldelsz, veszteség;
Minden tavasznak eljő hervadása,
És a nyugalmat vész követte még.

1839

ELVIRÁHOZ.

Szeretlek! — o vagy mért ne mondanám ki,
Mit évekig kinosan érezék,
Mi szívem átka volt, szívem reménye,
Vigasztalóm, s mi által szenvedék!

Szeretlek! — Vagy nem hordozám-e eddig
Hallgatva súlyos bánatterhemet?
Vagy hallál egy panaszt? vagy csak gyanítád,
E szív hogy érted annyit szenvedett?!

Nem tűrhetem tovább. Mit eddig rejte,
Tovább nem birja e szorult kebel,
A szív feljajdul hosszú bánatában,
A seb kitört, most hadd vérezzék el!

O én szeretlek! — Ajkaim kimondák,
Gördült a koezka, melyen éltem áll,
Úzz bár magadtól, vesszszenek reményim,
Kimondhatám, — és te kihallgatál!

A bánatot, mely keblemet gyötörte,
Már nem magamba rejtve hordozom,
Ha bár érezve nem, megértve hangzik,
Nem hasztalan, mint eddig, bús dalom.

Te érteni fogod, ha elragadva
E lant keserveimről énekel,
Te érteni fogod ajkamnak átkát,
Megérteni, mért vérzik e kebel!

Megérteni, hogy ifjú koromban,
Hol annyi szép remény mosolyg felém,
Öröm helyett csak bánatot találván,
Csak a keserv gyönyörjét éldelém!

Megérteni e szívet bánatában,
A mit reméltem, s a mit szenvedek;
S ha majd a nép megindul szózatomnál,
Titkon elmondani: én értelek!

O, hadd remélnem! És ha jobb napokban
E vészhányt szív majd megpihenhetett,
Ha csak egy név maradt meg életemből,
S talán egy áldás sirhalmom felett;

Ha boldogabb utódok majd kivítták,
Mért korunk hiába küzködött,
S ha visszanéznek halás érzetökben :
Tán megneveznek a dicsők között.

Vagy ha felejtés díja életemnek,
E gyermekábránd ha nem létesül ;
S mint életemben elhagyatva álltam,
Úgy elhagyottság lesz a sír körül :

Te ne felejts el sirom éjjelében,
Gondolj reám, ha majd már nem leszek :
Czélom magas vala, bár el nem értem,
S dicső, vagy névtelen — s z e r e t t e l e k !

1839.

Ő s z.

Légy üdvözölve ősz, te föld halála,
 Borult egeddel üdvözöllek én,
 E szívhez illik bús napod homálya,
 S e hervadás a meszsze föld színén.
 Pusztán, mint tércid, áll életem,
 Halálra intesz, üdvözlégy nekem !

Hervadva hull már a levél a fáról
 És elszállt a virágok illata :
 Így tűn el az öröm, csak mult bújáról
 Meg nem feledkezik a szív soha.
 Oh hullj levél, majd nyugtot ad e föld ;
 Ha veszve a remény, mit ér a zöld ?

Mit ér a dal a zöld berekben,
 Ha csak elmúlt vigalmaimra int,
 Hogy én is hittem egykor emberekben,
 S hogy minden eltűnt, gyermek álmakint,
 S éltemből egy maradt : a fájdalom,
 És az, mire taníta bús dalom.

Dalom, mely mint az ős a hársfa ágít
 Színesre festi végreményimet;
 Miért irigyled? elvevé virágít,
 És pusztán hagyta ifjú életemet.
 Lehull a lomb, ha oly színezve áll,
 Közelgve csak szebbíti a halál.

Miként legszebb a nap végső sugára,
 Legesillogóbb a hajnal csillaga:
 Úgy önti báját a költő dalára
 Tikkasztó élte nyájas alkonya.
 Órája elmúlt, megnyeré a bért:
 Öröm helyett, a fonyadó babért.

1839.

EGY UJSZÜLÖTT GYERMEK HALÁLÁRA.

Alig jött s már is elhagyott,
A kit úgy vártatok,
Szerelmeteknek gyermeke;
Szülék, ne sirjatok!

Édes a hosszú nyugalom,
Bár percznyi lét után:
Nem jó nekünk a föld színén,
Alatta jobb talán.

Hisz azt, mi életünkben szép,
Ő már élvezte itt:
A napnak meleg sugarát,
S anyjának csókjait.

MAHOLNAP SIR TAKARJA . . .

Maholnap sír takarja
Eltáradt szívemet, . .
Ne sirjatok barátim
Füves hantom felett.

Nem volt oly könnyű éltém,
Mint mások képzelék ;
Higyjétek jobb volt nékem,
Hogy jókor elmenék.

Láttátok-e tavaszkor
Az olvadt hóvizet,
Mely vígan csörgedezve
A völgy felé siet?

Hogy csillog-villog árja,
Mi vígan cseng zaja,
S felette hány szivárvány
Von ívet partira.

De jöjeteK, ha nyár lesz,
S a viz elszáradott,
S nézzétek csak az utat,
Hol árja elfutott.

Hány s milyen akadályok,
Sziklák minden felől,
S mig fen csillogni látszott,
Mily küzködés belől.

Im képe életemnek :
Felszine csillogó,
De o ha azt tudnátok,
Mit rejt e szép folyó.

1841.

A M U L T.

Ne bánuld azt, ha sokszor,
Bár boldoggá tevéd,
Bús hangok töltik ismét
Költődnek énekét.

A múltat el nem törli
Boldog jelen soha:
Az is fáj, a mit elvett,
Az is, mit meghagya.

1842.

T A N Á C S

O nézd a tölgyet, erős gyökerével
 A földből szíja élte nedveit,
 De felfelé hajt minden erejével,
 S az éghez nyújtja lombos ágait.

Igy tégy te ember, kit e földhöz kötnek
 A sors, s ezer szükség vas karjai,
 Bár innen élsz, ez nem elég körödnék,
 Magasabbak küzdelmed czéljai.

Áldást a szív csak így terjeszt körére,
 Egész pályánk hasznos csak így lehet:
 Miként nagyobb árnyékot vet földjére
 A tölgy, mennél magasbra nőhetett.

ÉN IS SZERETNÉM

En is szeretném nyájasabb dalokban
Üdvözleni a szép természetet,
Ábrándaimnak fényes csillagokban,
S bimbók között keresni képeket.

Én is szeretnék kedvesem szeméről
Enyelgve és búsongva dallani,
S nyájas arczáról, jéghideg szívéről
Erzékenyen sok szépet mondani.

Én is szeretném lángoló szavakkal
Dicsérni ősz Tokajnak tűzborát,
Szabály szerint kimért zengő sorokban
Megénekelni a magyar hazát.

De engem felver nyájas képzetimből
Komoly valónak súlyos érzekara;
Nemem keserve hangzik énekimből,
Dalom nehéz koronnak jajszava.

Mit ezrek némán tűrve érezének
 Eltölti égő kínnal lelkemet;
 Mért bámulod, ha nem vidám az ének
 S öröm helyett csak bűt ébreszthetett?

Míg gyáva kor borúl hazám fölébe,
 Én szebb emlékivel nem gúnyolom;
 Míg égő könny ragyog ezrek szemébe'
 Szelid örömről nem mesél dalom.

Miként az col-hárfa viharokban
 Feljajdul a magas tetők felett:
 Úgy zeng a dalnok bús dalt, bús napokban,
 Ki várna tőle nyájas éneket?

Ha éji vész borítja látkörüinket,
 Villámokért sohajt a tévedő;
 Ha régi bánat kinozá szivtüinket,
 Nem könnyeket-e kér a szenvedő?

S ilyen legyen dalom, egy villám fénye,
 Egy könny, kimondva ezrek kínjait.
 Kit nem hevít korának érzeménye,
 Szakítsa ketté lantja hurjait.

PANASZOK.

Az ágon függ remegve
A zöld levél,
Körülte vigan szállong
Az esti szél.

„Mért kell lekötve lennem?
Sohajtozik —
Zöld a mező s rajt minden
Virágozik.

De én az ághoz kötve
Csak rab vagyok,
A szép mezőn veled nem
Szállonghatok.

S a szellő átsuhanva
A rét felett,
Magával visz egy száraz
Falevelet.

,Mért kelle elszakadnom —
Szól bús szava —
A törzsről, hol az élet
Oly szép vala ?!

Kit elragadt tövéről
A végezet,
A földön nem talál az
Más nyughelyet.'

1847.

MOHÁCS.

Eldődeink siralmas harcshelyén,
Zöldebb a fű, Mohácsnak mezején.
Több illat tölti a virágokat
S a gazda, mondják, szebb kalászt arat.

E földet hősök vére áztatá,
Azért küld Isten ily áldást reá;
Mert szent határ az s pusztá nem lehet,
Hol honfiszív honáért vérezett.

O ne sirasd meg annak végzetét,
Ki a hazáért adta életét!
Édesen alszik anyja kebelén,
S áldások őrzik csendes nyughelyén.

Mely a hazáért élt, a hű kebel,
Földjét termékenyítve hamvad el;
És szelleme a sír körül marad,
Tettekre intvén az utódokat.

1847.

A TÓHOZ.

Tó mi nyugton áll vizednek
Messzenyúló tüköre ; —
S nemde hányszor felriasztott
Már a vésznek vad keze !

Színeden a holdvilágnak
Képe úszik s csillagok ; —
S hányszor verték partjaidat
Felzavart setét habok !

Sajkák lejtnek könnyű uton
Most a zöld partok felé ; —
S hány hajós látott dühödben,
Mely sajkáját széttöré !

Boldog tó, a vész ha átment,
Nem zavarja színedet !
Boldog szív, mely elfelejti,
A mit egykor szenvedett !

VÉGRENDELET.

Ha majdan átfutottan
Göröngyös utamat,
S hova fáradtan érek,
A sír nyugalmat ad.

Márvány szobor helyébe,
Ha fennmarad nevem,
Eszméim győzedelme
Legyen emlékjelem.

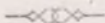
S ha majd kijötök néha
S megálltok síromon,
Zengjétek el a legszebb
Dalt néma hantomon.

Magyar dalt, lelkesítőt,
Melynél a szív dobog,
Tán halva is megértem,
S keblem hevülni fog.

És sírjátok egy könyet
Barátotok felett :
Dalt érdemelt, mert költő,
Könyet, mert szeretett.

1847.

ATYÁM EMLÉKEZETE.

Atyámra emlékezem, és szívesen, szeretettel, hála-
lával emlékezem reá. E napokban mult épen tizenhárom
éve, hogy elköltözött az élők sorából, s innen a távolbul
is látom az egyszerű mezei sirhalmot, melybe örök álom-
ra betettük; s mintha szemlélném őt belőle e pillanatban
kikelni, onnan felállani, s néma köszöntést inteni felém a
távolba. Ha boldog gyermek az, kit tiszteletet érdemlő
apa nemzett, úgy én az vagyok; nemcsak pirulni nincs
okom az ő nevét hallván említetni, sőt méltán büszkélked-
hetem, hogy egy oly igazmondó, jótevő, becsületes, nemes
jellemű és eszes férfitől származtam.

S reá emlékezvén, elmém nemzedékről nemzedékre,
százakról százakra, sőt egy ezredre a homályos multba
visszaszáll, s Hubánál, a beköltöző magyar nép hét vezé-
rei egyikénél, mint nemzetségem ős alapítójánál, állapo-
dik meg. Ezt nem idétlen gőg mondatja velem, mert hi-
szen jól tudom én, hogy életerő nem abban van, a mi vén,
hanem abban, a mi ifjú, s azt is tudom, hogy nincs oly
régí család, mely eredetét Ádámon túl bírni vinni, mint

nincs pór, ki más első embertől származnék; hanem ezt mondom azért, hogy így kézzel foghatólag indokoljam égő s minden áldozatra kész szerelmemet azon honért, melynek egyik szerzője egyenes ősom volt. Ha nem rég honosult polgároknak kötelessége a hazájokká vált országért vívni, szenvedni, sőt meghalni, e kötelesség az első foglalók ivadékaire kétszeresen áll.

Mit a jámbor Dugonics, a magyar regényirodalom apja, Árpádról ír, tudniillik, hogy ez Világosvárt Hubának leányát vette volna nőül, az lehet költői találmány; de Béla névtelen jegyzőjének legrégibb évkönyve szerint bizonyos, mikép Hubának fia már nevünket viselte. És e történetíró e fiút így jellemzi: „Hubának eszes fia“. Illetlen volna arról szólnom, vajjon e jellemzés a nemzetiség későbbi történetében folyvást mutat kezik-e, de annyi igaz, hogy e szélvészességgel nem diszelgett.

Azon kívül, hogy Huba, mint hadvezér, Swatopluk nagy Morvabirodalmának fő elrontója volt, s a Nyitrát uraló oly termékeny, mint regényes tartományokkal öregbíté Magyarországot és azon tárnokon kívül, ki nemzetiségünkben Nagy Lajos korában üle az ország zászlósai közt: századok folytában alig látunk belőle ittott egyet a főrangnak közt tündükölni. Úgy látszik mindenkor és mindenhol azon nagy, nemzeti szabad elveknek valának bajnokai, melyek megbuktak vagy mivel már későn, vagy mivel még korán jöttek. Isteni vegzettől kimért sorsuk

az lön a nemzet családai közt, a mi nemzetünké a világ népeié közt : küzdeni folyvást, de siker nélkül, veszélyben s áldozatban osztozni, de hirben, jutalomban nem, szolgál-ni villámhárítóúl a közügy megmentésében, lángolni s önmagát emésztetni másoknak világolva, elvérezni a feledett marttyrok s nem nagyogni a szerencsésb hősök közt.

Hitelesen nem tudnám bebizonyítani, de teljesen hiszem, és úgy van, miképen e szerencsétlen nemzetség Kupa véres lázadásában az úsvallás mellett buzgó részt vön. Később a félelmes emlékezetű Csák Máté pártjában küzde, s ez megbukván, felsővidéki több várát örökösen elveszté. Midőn a reformatio vérszteljes korszaka bekövetkezék, egy tagja sem maradt a római anyaegyház keblében, s e lépése által a koronkint megmegujult fölkelők felekezetének sorsához kötö örökösen a magáét. Szóval, míg más nemzetségek, mind a különbféle királyi házak, mind az egyes fejedelmek változásait, mind a szegény haza török iga alatti szenvedéseit, mind a vallási üldözések sanyargatásait saját fényök emelésére és javaik öregbitésére zsákmányolták ki, s látjuk vala őket a hazá omló véréből gyarapodni, miként a dőledező várak hasadékaiból, — mint megannyi sebekből, — lombos fákat kinőni s zöldelni látunk : azonközben a hazával egykoru nemzetségünk nem nőtt, nem gyarapodott, nem terjedt, hanem időről időre fogyott, mint e részben is hű képinása a nemzeti élet sorsának, sőt sorsa még azénál is szánandóbb vala, a mennyiben minden uj kornak,

minden új elvnek, minden új tannak addig szolgált hűvebben, míg bajnokai rendesen áldozataikká is lőnek, és akkor kevésbé, midőn rájuk már jutalom és dicsőség várakozék.

Még a hűbéri rendszer elveinek sem vette hasznát, fölemelkedni általok. Miglen csaknem minden régi s újabb törzs fiágra rendezé jószágait, ez által annak tartósb s fényesb létet ohajtván biztosítani: nemzetségünk, a szülői szeretet egyenlőségének szentelméből indulva ki, javaiban a leányág ivadékait is egyenlően részelteté, s ezen népies elv az oka, hogy a törzs gazdagsága számos más törzsökbe szivarga át s a miénk hasonló lőn ama forráshoz, mely azon folyamot gazdagítja meg, mely már nem az ő nevét viseli. Mig egy részről, mint az állam polgára, minden új hitnek apostolává, minden reformnak hűvévé, minden nemzeti ügynek bajnokává lőn, más részről, mint nemzetség, sem az idegen eredetű hű címekre nem áhitozott, sem fényét s fenmaradását a szabadság s egyenlőség elveivel ellenkező hitbizottmányokkal nem biztosította.

Miként látjuk, hogy az emberiség nagy történetében minden egyes népfajnak meg van saját szerepe, hivatása s hogy ez eszmét tovább vive, az egyének közt minden személynek a végzet által bizonyos feladás van kijelölve: úgy látjuk viszont, hogy az egyes nemzetek történetében, a külön nemzetségek sorsa külön jellemmel bír. Mindeniknek megvan a maga rendeltetése, típusa, képe, hogy úgy mondjam, drámai alakja. E nemzetség itt bajnokokat és

hősöket szült; az ott marttyrt nevelt, sokat; némely hirtelen elötünt dicsően ragyogva, de mint jött rögtön, el is lobbant hamar; viszont némelyik ügyes volt a haza minden szerencsétlenségeit saját fénye s gazdaságá szaporítására használni fel, és nőtt gyarapodott a szerint, a mint a közügy hanyatlott; soknak tagjait mintegy felváltva egymást az udvarban látjuk diszleni, vagy az egyház méltóságaiban, vagy a hadsereg vezérei közt, vagy a forradalmak élén, vagy az írók s költők koszorús seregében, — szóval, úgy látszik, mintha a gondviselés minden nemzetségnek különös képességet, hivatást s pályát jelölt volna ki, melyet tagjainak nagyobb része öntudatlanul is követni kénytelen, és ez egyképen áll nagy, mint kis, híres, mint névtelen törzsekre nézve, csak hogy azok tetteit s életét a történet följegyzí, míg emezekéi feledékenységbe merülnek.

Nemzetségiünk sorsát mihez hasonlitsam? Valóban sorsa hasonló a fáchoz, mely felnőtt egy hegytorok árkában, mi mind a felhőszakadások rohanó árjának, mind a dühösködő viharoknak örökös és nyílt útja. Minden zápor zajlása, minden fürgeteg szele a mint jött és a mint ment, ágaiból egyet lelehasítván, nem azon kell csodálkoznunk, hogy nem lombdús, nem terepély s nem ép ma is, hanem hogy annyi idő, annyi század, annyi rongáltatás után is még fenáll. Kétség kívül tiszteletet érdemel egy törzs, mely mindig a köznek él, magának soha, de szerencsésnek, boldognak nem mondhatni, sőt eszélyesnek sem. Nézzünk

végig ama hoszu idősoron, Hubától kezdve, ki a hon szerzői s alapítói közt tünik fel, e sorok írójáig és azon itéletet kell róla hozni, hogy bár régóta él és áll, soha sem fénylett és virágzott úgy, mint sok más, mert mindig a hazának, magának soha sem élt.

Az ekép jellemzett nemzetségnek volt apám egyik méltó származéka. Tehát fölösleges volna elésorolnom, hogy ifjan, mint katona a házának, mint ferfiu a megyének élt, szóval minden másnak javára élt, csak saját családjának gyarapítására nem. Szemrehányásképen mondom ezt? Ó nem. Életemet átvizsgálván, hiszen gyermekeim nekem is ugyanazon szemrehányást fognák majd tetheti. A végzet, mint minden embernek, úgy minden törzsnek homlokára üti sorsát, hiában rugdalóznánk ellene, a mi végezve van, annak teljesednie kell, a pálya előnkbe kiszabatik, nem választ-hatjuk azt, hanem csak be kell futnunk, és pedig kezdettől végig, bülesztől a sirig.

*

A gyermeki lágy elmébe rendesen az anyák képe s jelleme szokott először benyomódni. Nálam nem ez volt az eset. Ámbár egy szerető, ápoló gondos anyával álda meg az ég, gyermekkorom ideálja apám lön, mind szép külseje, mind jeles tulajdonai miatt.

Ő nem volt magas, de kicsinynek sem mondható; kövér sem volt, de izmos, és testének egyes részei egy-

máshoz a legszebb idomzatban állottanak. Melle domboru volt, mint egy paizs, s hozzá illő a csengő hang, melyet az adott. Kép s fej alaka tükéletes, mint egy imperatoré; haja fekete, mint holló szárnya, finom, mint selyem, dús, mint lomb; homloka magas és széles, és szabályos, mint bár mely görög szoboré; gazdag szemöldjei alatt két éles, de egyszersmind mosolygó szem, mint két sötét bogár fénylett; orra a legszebb sasorr volt, mit életemben emberi arczon láttam; bajusza erős és csavarodott, mint azt a magyar ősképek legszebbjein látni; álla gyönyörű, szája kicsiny és édes, melyből beszéd és szó csörögve folyt, mint az erdei patak, s édesen, mint a szünméz.

Ugy de szép külső, kecses mozdulatok, nemes magatartás, erőt lehellő termet, csengő hang, édes beszéd-folyam, mind ez elég arra, hogy a gyermek (s meg a nép, ez örökös nagy gyermek) általa megigéztessék, mely ott, hol a külszépét maga előtt látja, a belső jót és jelest is ott képzele, mint általában egy tiszta, ékes, kellemes mezei lakban a boldog családot, a pompás színű virágban a jó illatot, a piros gyümölcsben a jó ízt, — bár gyakran hiában, — ott képzeljük.

És ez eszembe juttat ifjúkorából egyikét vonást. Mint később én, ő is a sáros-pataki anyaiskolában tanult, mely mint egy szorgalmas méhköpű a virágkertben, úgy állá egykoron a Rákóczyak fejedelmi udvarában, s itt tanulván történék, hogy három jó barátja, talán bőven ál-

dozván a Hegyalja aranszinü borából, a szomszéd Sátor-Alja-Ujhely városába ment, s ott a hajdan annyira divatos toborzónál felcsapott katonának. Ő sajnálván tőlük megválni, mert csak az ifju hű barát, kéré a kapitányt, ki a régi s hozzá rokon B családbul volt, fogadná őt is be, ki neki azt felelé : „Öcsém az nem lehet, hiszen alig vagy 16 éves, és a mértéket sem ütöd meg.“ „Igaz, válaszolá apám, de mind a háromnál erősebb vagyok, s az embert nem röffel, mint a fonalat, de erő után mérik.“ „Jól van, mondá a kapitány, beveszlek, de csak azon föltétel alatt, ha mind a hárommal megbirkózol és mind legyőzöd.“ És úgy történt. Így lön ő katonává, s mint urfi tizedes (cadet) a toborzásnál maradván, modora, táncza, beszéde bánásmódjának csáhja által csodákat tön, úgy hogy a földbirtokosok panaszhai miatt a kapitány zavarba jött, mivel Szabolesban a kaszások, aratók, cselédek örege s ifja nála seregestül felcsapott, s Tokaj vidékén a szüretelők csoportosan hagyták el a hegyet, vígan hangoztatván e jellemző dalt :

A S szeme, szája,
Többet ér, mint Tokaj tája.

mely dalt később, — 1809-ben, — midőn ő a b fölkelt nemes seregnek főparancsnokává lön, a nemes sereg újra fölelevenített, új tábori helyére alkalmazván azt e módosítással :

A S szeme, szája,
Többet ér, mint Eger tája.

Az ő nevének e jó emlékezete volt első alapja azon népszerűségnek, mire én később 35 év múlva a megyében szert tévék, ő miatta szerettek, mielőtt magamnak érdemeim voltak volna. Mert nemcsak az igaz, mit az írás mond, hogy az atyáknak bünei meglátogattnak a fiakban harmad és negyediziglen, hanem annak ellenkezője is, tudniillik az atyáknak érdemei a fiakban megjutalmaztatnak. És ez a gyermekeknek valódi s legtartósbb öröksége, mert ezt sem a láng meg nem emésztí, sem az árvíz el nem hordja, sem a tolvaj el nem orozhatja soha.

De ha külsejének szépsége megnyerőleg hatott rám, elnebeli kellemeinek s erkölcsi tulajdonainak fönsége által még inkább meghódított. Nem mintha neki szokása lett volna feddeni, tanítgatni, s magyaráztatni mi jó s mi rossz, sőt e tekintetben szófösvény volt; de mindig igazat mondott, mindig nemesen cselekedett, mindig becsületesnek mutatkozott, ez volt a gyakorlati leczke, mit ő nekem adott, s bár később, koromban haladván, gyöngeségeket benne is vettem észre, soha nem tapasztaltam, hogy azokat önmagában vagy mentette, vagy szépitgette, avagy másokban jobban megróvta volna, szavai és tettei még e sikamlós téren sem ellenkeztek egymással. Pedig Isten s a lelakismeret után, a gyermek legcsalhatlanabb s legélesebb szemü bírása a szülék szavainak és cselekedeteinek. Bár

a gyermekész még keveset okoskodik, de az ösztön biztosságával ítél némely dolgokban, s ezek közé tartozik a szülék erkölcsi értékének megbírálása, a kik életének a gyermek bár hallgató, de folytonos szemlélője. Ezért ha valaki igazán érdemel tiszteletet, érdemli az a szüle, ki nek élete gyermekei előtt bizvást nyitva maradhat, mint a jó könyv, melyben rosztat nem olvashatni; és ha valaki boldog, boldog a gyermek, ki apjának és anyjának titkos, mint nyilvános házi, mint házon kívüli magaviseletét ismerni kénytelen levén, bennök semmit nem talál, mi szeretetét s becsülését irántok kevesbíthetné.

Kis gyermekkoromban a mi engem hozzá leginkább vonza, az volt főképen azon elmés s még is természetes, egyszerű és még is mulattató, változatos és még is hűven következőes modor, melylyel ő ifjuságának s hadi életének kalandjait szerette elregélgetni. És ő azokat ismét és ismét egyenlő kedvvel el-elbeszélte. Miért nem? Hisz emlékezni mindig kedves, akár jóra, akár rosszra emlékezzünk; mert ha jó újra élvezzük, ha pedig rossz elmúltának örülünk. Foglalkozni a jövővel kevésbé kedves, mert az bizonytalan, ismeretlen és így nyugtalanító; de a múltban már minden megtörtént, s reá békés elmével pillantunk vissza, mint a tetőn nyugvó vándor hátrahagyott útjára vissza-visszanéz, látja ugyan még az egész utat, de terheit már nem érezi. Ő bizony jól cselekesznek a vénnek, hogy a multnak ismerős vidékein szeretnek bolyongani,

hiszen a jövőt sötét köd fedi és benne az egyetlen bizonyos ama nagy ismeretlen : a sír. Ő birt e bölcseséggel, a jövőről soha sem beszélt, arcczal a múlt felé fordult, mert ez az öregek birodalma. Midőn atyafiak, vendégek, szomszédok, utasok meglátogatának, hányszor maradánk ülve éjjelig a vacsoránál, s nagyok, mint kicsinyek, ott függénk édes ajkán, mint ágon a gyümölcs, hallgatva regéit, adomáit, történeteit, kalandjait, harczait, s éjjélkor nem azért menénk szét, mivel vagy mi kifáradánk hallgatni, vagy ő beszélni, hanem mivel faluhelyen éjjél már botrányosan késő idő, s a gondos éjiőr néha aggodalmasan kopogtata be, gondolván, a háznál baj van. Bár' alig valék hét éves, én is lángoló szemekkel fogytig ott ülék az asztalnál, anyámn a lefekvésre hiában ösztönözvén, s másnap mindig azon jára eszem, mikor lesz ünnep ismét, mikor jön vendég újra, mikor fogok új történeteket viszont hallgatni, mert magunknak gyermekeknek ő ilyeneket ritkán mondott, kedve beszélni csak akkor volt, midőn hallgatói voltak.

Még most is, annyi évek után, elevenen emlékezem, mi sok fejtörést okozott nekem egy ur, ki történeteiben mindenütt előfordula. Egyszer beszélt iskolai vizontagságait, s a tanár „Denique“ bejön; másszor Olaszországban a sereggel táborozott, s „Denique“ a fővezér kiadja a napi parancsot; később Belgiumban (József alatt) volt ezredével, s „Denique“ a lázadók feje üzenetet küld;

egykor Németországban egy udvarnál ebédelt, s „Denique“ a herczeg belép. Az a „Denique“, ki mindenütt ott van, ki itt tanár, ott tábornok, amott herczeg, nekem megfoghatatlan személy vala, aludnom sem engedte, azonban iránta kérdést tenni átallék; csak később, évek után, midőn a latin nyelvet kezdém tanulni, akkor tudtam meg, mi az: „denique.“

Ekkép érdekesen elbeszélvén a mit látott, hallott, a hol utazott, s eleven színekkel festvén le a külföldet népeit, a különbféle szokásokat és erkölcsöket, azon gyönyör, mit ezek nekem nyújtanak, lőn azon lángesöppé, mi elmémben a tudás kiolthatlan vágyát először meggyújtá, mely bennem azóta folyvást ég, de folyvást is gyötör, s úgy érzem, ha rövid perczekre szórakozást, s élvezet nyújt is, de vigaszt ritkán, s kielégítést innét a siron nem fog nyújtani. De mindegy, legalább arra emlékeztet, hogy atyámnak nemesak testi életemet köszönöm, hanem szellemem munkásságának is ő volt megindítója, s így hálával tekintek reá vissza, mint forrására, melyből eredt, a hegyi patak.

De őt nemesak uri vendégeink, tehát a miveltettek hallgaták szívesen, hanem a mezők egyszerű népe is örömmel hallgatá, sőt ha azok benne az elmés, változatos, kellemes, de pusztá regélőt szerették, a köznép benne egyszersmind a tapasztalt embert s a sokat utazott bölcset is csodálta. Volt ő benne, mint elbeszélőben, valami,

mit bájnak kell neveznem, a dolgot magát értelemzeni nem tudnám. Istennek egy különös ajándéka e baj vagy csáb, melyet választottainak jó kedvében, hol egy, hol más dologban, hol kül, hol beltulajdonokban ad, de melynek gyönyörhátását ép oly szükségképen érzi a természet egyszerű embere, mint érzi a mivelt, ki midőn azt bonczolni, annak okát érteni hiában igyekszik, csak saját élvezetét rontja meg. S én őt még jobban szerettem, csodáltam, midőn így a jámbor földmivelők bámuló körében hallám beszélni, hiszen mint gyermek inkább közējök illém, s az ő örömük, tetszésük, őszinte kíváncsiságuk mesterként bámulásuk az enyémet csak nevelte.

Gyermekségemből az évnék akármely szakára emlékezem, az ő képét, a mint a falu népétől körülveve ül és beszél, mindenütt ott látom.

Ott látom az illatos réten egy csoport fűz hűs árnyékában, hol a kifáradt kaszások, a reggel után, körülte a fris fűbe leheverdének, s a helyett, hogy szokás szerint alumnának, várják vala, hogy nekik valami szépet beszéljen, mit talán már hallának, de hiszen szájában senmi nem vala ó, — így az áldomnak elébe tették a szellemi élvezet, annyira igaz az, hogy az embernek, a legmiveletlenebbnek is, lelki eledel is kell. Vagy ott látom őt zöld gyepvel benőtt udvarunk közepében, midőn az aratókat az áldomás-lakomával megvendégeli, kik, négy heti fáradságos munka után, szakmájokat végezvén, a

kalászkokbul s virágokbul font koronát neki áltnyujták, s most széles tálak és öblös borkanecók körül ülve, egy toronydad galambdúc hosszú árnyékában az áldomást vígan költik el. S a hűs este már rég leszálla, a hold, mint egy felfüggesztett éji lámpa, szép világot hint az áhítatosan hallgató s pihenő munkások csoportozatára, a kanecók még nem üresek s még sem nyul utánok senki, az estcsillag is már messze ellhaladt s még egy sem mozdul közülök, hogy nyugodni menjen, mert mind csupa szem és fül, mind hallgat, mind figyel, s új történet után még újabbat, szép után még szebbet vár, és midőn végre fölkelnek s elmennek a kazlak tövébe lefekünni, hallám, mint magasztalák őt maguk között, s elvégezcék, hogy a jövő évre aratókul ismét felfognak ajánlkozni. A mi őket megnyerte s lekötelezte nem anyira a haszon s a jó élelmezés volt, mint inkább apám emberséges bánásmódja, erőtlen leereszkedése hozzájuk, szíves társalgása velök, s az, hogy érezték miképen velök, mint hasonlókkal baszél, és mulat, mint egy öreg patriárcha, ki gyermekeivel s gyermekeinek szülötteivel a mult idők tanulságait közli.

De mivel gyakoriabbak, ép azért kívánatosbak valának nekem a nyári hosszú esték, midőn hat heti szünidőre az iskolából haza térénk, és gömbölyű boglyákkal és hosszú kazlakkal megrakott szérűs kertünket cséplök és nyomtatók lépék el. Tudjuk, a nap leszállván a mezei munka is megszűn, midőn aztán a sik szérűltér, mint

egy szobaföld, tisztára sepertetvén, a munkások a kazlak ereszének hosszában ülő helyeiket szép csendesen elfoglalják. S ilyenkor valamennyi néz a falu felé, homman asszonyaik és leányaik szoknak jöni, kender kantárokból fűzött tálakban és szilkékben az ételeket hozván, és miután ezek tisztességes, szemérmes hangon „szerenésés jó estét“ kívántak volna, mindenik a maga férje vagy apja vagy testvére mellé, mint egy megrakodott méh, letelepedik. A munkás megelégedő mosolygással fogadja az érkezőt. A szilkét lába közé vevén, a fűdélről róla kíváncsian emeli le s arcza kiderül vagy elborul, de csak futólag, a szerint, a mint benne mit talál. Azután az összegöngyölt fehér kendőt bontja ki, melybe rendesen a lágy cipő van takarva, és még valami csemege, főtt kukoricza, kék hamvas szilva, sárga körtve, vagy habzó turó. Midőn így mindent átvizsgált a munkás, kalapját levéve, omló haját hátra simogatva, egy mély sohajtás után, mit a jó Isten bizrást inádságul veendhet, hozzá fog halkán, mértékes lassusággal elkölteni az edelt, miért egész napon dolgozott és izzadott. Ah, egy leírhatatlan gyönyör a földnivist nézni, midőn étkezik. Távolról sem oly izlotes a gazdagok fényes asztala. Mi csinosan szeldesi kenyéréről a kanyarokat; mi gondosan hámozza meg gyümölcseit; mi igazán és huzamosan élvez minden harapást, minden kortyot; mi szabályosan s illedelmesen fogyasztja ételét, a vizet oly jó izlín iszsza, mintha az nectar

volna, s ha néha bort is hoz hű gazdasszonya, ahoz oly tisztelettel nyul, mintha az az urvacsorájának bora volna. Bár mi jól lakva valék, mindig étvágyat éreztem, midőn munkásainkat ily jó ízűen enni és inni láttam. Néha néha a gyümölcsök legszebbikének egyikével megkínáltak, mit gyermeki szeméremmel fogadtam el. S apám már ekkor mindig ott volt velök, széke egy véka volt, mire a szérűs gazda a csapófát keresztbe tévé, s én ilyenkor a világ minden kincséért sem maradtam volna tőle el, mint anyjától a bárány el nem marad. S míg a munkások egész kényelmesen vacsoráltak, ő hol mulattató, hol tanulságos, de mindig zamatos s népszerű elbeszéléseivel valóban boldogítja őket, s bár életem későbbi folyamában láttam fejedelmi lakomákat, nagyszerű zenekar hangjai által vidítva, de soha nem láttam ily boldog evőket s ily megelégedett hallgatókat.

Később pedig, midőn az alkony harmatja a léget meghűvösíté, s a kétes esthajnalt sötét éj váltá föl, a munkások az asztagos kerten kívül a szabadban nagy tüzet raktak szalmából, és mindnyájan oda mentünk ki, s ott, Isten szabad ege alatt, az elméskedés, beszélgetés, társalkodás még soká folyt. Mert a szó szabad volt, mindenki elmondhatta, a mit tudott, hallott avagy gondolt, és valóban sok mély észrevételt, sok igaz érzést, sok elnészést, és sok talpra esett szót hallottam én a parasztok szájából, s már akkor kezdtem hinni, hogy bár az embe-

rek pór s uri ruhában vannak öltözködve, bennök egy lélek s egy Isten lakozik. De apámnak felettök egy nagy előnye volt, t. i. hogy bár mi szépet s érdekest beszélt közülök valaki, mindeniknek párját tudta mondani. És azután dohányzsacszkója is nagy volt, husz munkás kétszer is tölthetett belőle, — hiszen ép azért volt oly nagy, — s ez minden este legalább egyszer körüljárt a tűz körül, s tudjuk a magyar nem feledi el azt, ki dohánynyal egyszer megkínálta, mint az arab nem azt, ki őt kávéval kínálta meg.

De legnagyobb kéjjel a szüreti napokra s estékre emlékezem, midőn hideg lehelletével az ős megjött, midőn a szőlőgerezdek megérvén zörgő lombjai arany és piros színt kezdének magukra öltetni, s borházakban a dolgozó bodnások kalapácsai, hegyek ormain a mozsarak hangjai dördültek meg. Azóta én már sok országot bejártam, s így volt alkalmam meggyőződni, hogy a szüret sehol nem viseli magán azon vendégsünnepi jellemet, melyet Magyarországon magán visel. Déli s miveletlenebb tartományokban, milyen Görögország, a szőlőtő ugyyszólván munka nélkül magában nő fel s termi borát, s a birtokos vagyonnak azt alig tekintvén rá nem nagy becset helyez, északi iparos hazákban, milyen Franciaország, a szőlőművelés egy neme az iparnak és pénzkeresésnek, így az csak annyiban fontos, a mennyiben hasznot hajt. Amott a szüret nem tartatik méltónak arra, hogy vigab-

ban megünnepeltessék, emitt minden gerezd egyegy pénzdarabot képviselvén, a gazda minden szőlőszemben egy fillért, minden gerezdben egy pénzdarabot lát, s a ki ezekből eszik, azt úgy nézi, mintha pénzét enné, ezért a szőlőskertek kapui az utasok, vendégek, látogatók, sőt atyafiak előtt is zárva maradnak, még a szedőnek is tiltva van a mosolygó szemekből ennie. Nálunk ellenben a szüret az adakozó természet közös ünnepe, és a hegyek megannyi terített asztalok, hova szegény és gazdag, barát és idegen, boldog és boldogtalan egyképen hivatalos. Ama riadó zaj, ama vigadó zene, ama visszhangzó dalok, ama tüzi játékok, ama puska és mozsárlövöldözések, mind megannyi hiradó hangok, melyek a jóságos isteni áldáshoz a vendégeket, t. i. a föld összes lakosait, meghívják. Fáradtságos munkájáért borát a gazda magának igényli, de a szőlővel, mint az ég választott gyümölcsével, mindenkinek kínálkozik. Ez azon szellem, mi nálunk a szüreti ünnepet átlengi, s mely azt nép és gyermekek előtt, kikben az ösztönszerű bőkezűség romlatlanul él, oly becsessé, kedvessé és kíváнатossá teszi.

De nekünk gyermekeknek a szüret más okokból is epedve ohajtott időszak volt. Először, mi síkságon lakván, örültünk hegyek közé mehetni, s ott, őzek módjára, leszállni a völgyekbe, felszökelni az ormokra; aztán ott a szabadban, mint az isten madarainak, mindent szabad volt tennünk; a szőlőt sem tányéron kímélve adták

elénk, a harmatos gerezdekből azt s annyit evénk, a melyik s a mennyi tetszett; rakétát is eresztgetheténk, kules-puskákból is lödözheténk, szóval meheténk, jöheténk, kiáltozhatánk, mint a madárka, mely megunt kalitkájából a zöld erdőbe szabadult. És a mi nekünk testvéreknek főképen tetszett, az vala, hogy ilyenkor egy ékes katonasátor alatt lakánk, mely egykor anyánk testvéreé volt, ki mint kapitány s Mária Teréz rendének vitéze, Aspernénél ifjan esett el. E sátor felvonása a g...i hegyen minden évben egyegy esemény volt az egész vidék lakóira nézve. Az élő nemzedék háborút is alig látott, hadi sátort épen nem. E sátor, melyet három tarka faoszló tartott fén, köröskörül rövidebb s hosszabb kötelek által feszítetvén ki, belől virágos függönyökkel elválasztott két szobát képezett, kívül pedig egészen fehér volt, mint egy friss hótul beborított kunyhó, csak teteje, szegélye s az egészet átmetsző csíkok valának világos kék. De a mi diszét az egésznek megadta, az volt azon aranyos két gömb, mely tetejének két végén, mint két arany alma, állt, s a hegyen a napban messze szétragyogott.

Rendesen e sátor előtt rakatott meg estenként a roppant tűz, mely körül a eselések s munkások összegyülekeztek, és velök mi is. Midőn a természet bőkezű, a gazda sem maradhat fukar, még az sem, ki fősvény, és ő nem volt az. Nagy hasábfákat vesztegetve halmoztak a tűzre, nem hogy melegítsen, mert néha hideg nem volt,

hanem hogy a sötétben messze elvilágítson; mellette keresztorgason öblös két vasbogrács függött, egyikben ürü hus és kása, másokban gulyáshus illatozva és ropogva gőzölgött; oldalt pedig nyitott fedéllel állott az ősi edény, egy hatalmas sárga pinczetok, soros rovátkai tele négy-szegű palaczkokkal, mik felé a melegedők néha néha sóvár szemekkel pillantgattak.

Alig ismerek egyegy szebb, festőibb és kedélyesebb képet a szabadban lobogó éjjeli tűznél, melyet emberek vesznek körül. Rég idő, sok szép, sok nehéz, igen nehéz idő mult el e kedves esték óta, és még mindig elevenen élnek ez estnek bájképei emlékezetemben. Apám többnyire egy falóczán ült, — én lábához sompolyodtam; a hallgatók közül némelyik guggolva üle, tenyerével ernyőt tartván magának a láng heve ellen, más keresztbe vetett lábakkal telepedék le, mint egy török, hiszen két század folytában sok török vér vegyülhetett a magyarba, — más meg oldalára heveredék le, sok egy felfordított puttonon vagy csöbrön vagy hordón foglala helyet; itt a pásztor álla harsogó kelepjére támaszkodva, ott a hegykerülő dőle egycsövű silány puskájára, melylyel szegény, rendesen hiában czélozgatja a pusztító seregélyeket, — a mögletben emelkedő fák pedig a lángtól megvilágítva néha feltűntek, mint annyi kísértetes jelenetek, nem egyszer fordulék eljiedve tőlük, néha ismét elhomályosultak, míg a másik oldalon a fehér sátor ragyogott, lebegő ajtó-

szárnyai két oldalra felhajolva levén s hasonlítván egy női alakhoz, mely ruhájának széleit fölemelintí. Köröskörül az éj sötéten és mély csenddel terült el, a völgyek még hallgatagabban vonultak magokba, a hegyormok fejei a magasban némán látszottak figyelni, csak néha néha törte meg a végtelen és feneketlen csendet itt egy éles fütty, ott egy örömkialtás, vagy egy puskaszó, sokszorosan ütődve vissza az erdőkben és bérczekben.

Ily szüreti őszi estéken hallám én tőle a legérdekesebb, legmulatságosb és legtöbb történeteket. És ilyenkor leginkább a hadiéletbelicket szerette elmondogatni. Miért? Okát adni nem tudnám; talán mivel ama katonai sátor tekintete hallgatva is a harcokra emlékeztette. Személyesen ismerte ő a hős Laudont, az öreg Lascyt még a török háborúból, s Hadikot, Menszárost, Krayt, Kinmayert, Barkót, a híres huszárezredest, a derék Alvinczyt kik Buonaparte s a francziák ellen harczoltak, Suwarovot, az orosz tábornagyot, e csoda embert is látta, ismerte, beszélt is vele, és mindenikről tudott egy és más jellemzetest mondani.

Például: miként küldeték egy csata alatt levéllel Suwarovhoz, kit hajadon fővel, egy ingben, széken kényelmesen ülve talált, kezében egy kancsukával, s a válasza-ra őt ott várakoztatta egy egész óráig, míg azonközben az ágyugolyók mindenfelől sívítva hulltak körüle, gunyosan nézve reá, az ifju tisztre, ha bátorságát nem

veszti-e el? Miként ment egy izenettel a hirtelen haragu Barkóhoz, ki mondá neki: „Jól van kapitány ur.“ Nem vagyok kapitány. „Hát jól van, főhadnagy ur.“ Nem vagyok főhadnagy. „Mindegy, hát hadnagy ur?“ folytatá türelmét veszítve. Nem vagyok alhadnagy sem. „Tehát mi ördög ön?“ tört ki mérgesen a tábornok. Mire ő megzavarodva felelé: „Zászlótartó ur vagyok.“ Erre Barkó elkaczagva magát, kezét megszorítá, a kapuig kikísérte, hol épen egy más tábornok lépett be, ki csodálkozván Barkó e nagy udvariasságán, ez mondá: tudnia kell, hogy a kit ime kikisérek, zászlótartó ur, maga mondá. Miként volt Olaszországban, Alexandria ostrománál, örségével egy kápolnába rendelve, s ő épen egy padon ült a falhoz támaszkodva, midőn egy bomba a boltozaton áttörve a padozat közepére hullt, s ott sustorogva forgott, mint egy orsó, s ő sem lelapulni, sem felkelni, sem kifutni nem merészelt, végre a bomba elpattant, s két darabja épen feje mellett jobbra és balra a kőfalba fúródott, de ő, mivel meg nem mocczant, szerencsésen sértetlenül maradt. De ezekbe messzebb nem bocsátkozom, főleg mivel ez sem nem ideje, sem nem helye, de azért sem, mivel én az ő kellemes előadását távolról sem bírnám sem utánozni, sem visszaadni. Elég az hozzá, hogy ő váltva beszélt másokrul, és magáral, komoly és dévaj tárgyakrul, most olyanokrul, mik rémülést, majd olyanokrul, mik nevetést vagy bámulást idéztek elő. Mint katona harezolva járván

be Olasz-, s Németországot, Belgiumot, Havasalföldet, s ép oly hű emlékező, mint gazdag képzelőtehetséggel bírván, tére nagy, tárgya sok és változatos volt, s mind ehhez az alkalmas szó neki soha sem hiányzott.

Igy minden évben nyolcz tiz napig állott a hegyen sátorunk felvonva, és előtte minden este megrakattott a nagy tűz, mely körül nemesak saját munkásaink gyűlögtek össze, de a hegyen szüretelő nép közül sok más is oda tódult, s a történetek, miket ő ilyenkor elbeszélt, szájrul szájra mentek nem csak az egész hegyen, mert midőn a gazdák faluikba visszatértenek, azokat ott újra elmondák, s ekép az ő elbeszéléseit ismerte s ismételte az egész környék, mint a hangot a viszhang ismétli, midőn azt hegy hegynek, völgy völgynek adja át.

Nem mondom, hogy e tulajdon nem volt egyik oka nimbusának a nép előtt, de őt a nép különben is már ő magáért szerette. Ő nem volt democrat, hanem humanus, és ez volt nem mivel így tanulta, hanem mivel így érezett. Emberszeretete nem volt leereszkedés, adakozása nem volt pártfogás, jósága nem volt nagylelkűség. Mindenhez mi körében élt, szives, jó, nemes volt, ép úgy kívánta, hogy barmai jól tápláltassanak és kellőleg pihentessenek, mint örült, ha cselédei jól éltek és gyarapodtak. Mindenkin tetteleg segített, ha tehette, jó tanácsát senkitől nem vonta meg. Mint régi katona rendre s pontosságra sokat tartott, ezért ő nem tartózkodott a kihágót megbün-

tetni, de fenyítéseiben nem volt sem harag, sem üldözés, sem boszu, mi a büntetés ellen a szenvedőt fel szokta ingerelni. Jól tudták, érezték, s belátták a lakosok mind ezt, s azon bizodalom és tisztelet, melylyel iránta viseltettek leirhatatlan, de viszont ő is bizott bennök, és bár örököt nem tartott, sem tolvajtul, sem rablótul, sem gyujtogatótul soha nem kellett félnie. A gazda birtokának kétféle öre van, kiki azt választhatja, a melyik tetszik; ki magának ellenségeket szerez, az fogadjon fegyveres éji őr t s tartson ugató ebeket, de ki igazságos, méltányos, emberszerető, annak nyitott kapuja előtt egy szellemi őr áll örökké, neve: a hála s jóakarát. Már gyermekkoromban feltűnt nekem, — de másoknak is, — azon különbség, melylyel a nép róla és más földesurakról szólt. Ugyanazon helységben több nemes családok voltak birtokosok, egy gróf, egy báró, egy excellentiás, ki az ország zászlósaí között ült, s mindezeket a nép, midőn egymás közt beszélt, vagy csak kereszt- vagy éppen gúnynevéen nevezte (mint az a magyar paraszt közönséges szokása), de midőn apámról szóltak, miudig nemzeti névén említették, s mellőle az, „ur“ mellékszó soha el nem maradt.

Mindezek s efféle benyomások életem hajnalán elhatározó befolyással lőnek gondolataim irányára. Egyrésztől látván, hogy apám a néppel, mint egyenlőivel, bánik, őket én is úgy tekintém, a rongyos gyermeket magamhoz

használnak, s apját, mint az enyémet, valami magasb lénynek nézém, ki már koránál fogva tiszteletemet érdemli; másrésről tapasztalván, hogy apámnak, kihez én annyira ragaszkodtam, jeles tulajdonait a nép tökéletesen fel tudja fogni s méltányolni, annak belátása s ítélete iránt lelkemben teljes bizodalom támadt, mely abból mind ez ideig sem halt ki. Ez lön csirája az én néphez hajló érzületemnek, mely sok másokétól, minden esetre a tudósokétól, különbözik, kik a népet csak elvben, elvontan, pusztán, mint eszmét, szeretik, én ellenben a népet, úgy a mint az valósággal az életben van, egyes embereiben s csiüngő rongyaiban is, szeretem.

Nekünk gyermekeknek soha sem tartott ő hosszú erkölcsi s intő beszédeket, mik gyermekekre nézve oly meddők és oly unalmasok, tette mi jó, tisztességes és nemes, és mi azt látván követtük, mert a gyermek mindent, jót és nem jót utánozni szeret. De ha aztán néha még is kellett szólnia, intenie, oktatnia, az annál jobban hatott ránk. Mely szüle mindig üres szókkal tanítja gyermekeit, annak beszédei, futó homokba irt betűk, miket elhord a szél; de ki tetteivel s példájával oktat, az hasonló a köfaragóhoz, ki a betűket márványba metszván, a szó így mintegy testté is válik.

Ha van bennem jó, s a mi bennem jó van, azt tőle öröklém, nem mivel rátanított, hanem mivel őt úgy cselekedni szemléltem.

A vallás iránti kegyeletet az ő példája oltá belém, mely egészen akkor sem tűnt el keblemből, midőn később az ész szövetnekével a láthatlant is látni, az ismeretlent is ismerni akartam. A mint ellenemre volt, ha anyám este és reggel imádkozni s énekelni kényszeríte, úgy mélyen hatott rám az, midőn apámat magában, elvonulva, egyedül imádkozni láttam, midőn öltözködését minden vasárnap hangos és oly kedvteljes énekléssel végzé be, midőn az urvacsorához soha sem járult, ha azon vagy előző napon valami eset haragra gerjeszté; ilyenkor aztán gyermekelmemben azt gondoltam magamban, a ki előtt apám maga így meghajol, annak még is csak hatalmasnak, fölségesnek, jóságosnak kell lennie, s míg ő semmi vallásos gyakorlásra szóval soha sem ösztönzött, néma példájával reám annál nagyobb befolyást gyakorolt.

A bátorságra is ő szoktatott. Még most is emlékezem, midőn egyszer kün a mezőn, a falutól igen messze jártunk, s a távolban két feketének látszó embert láttam felénk jöni. Komor őszi idő volt, alakaikat a köd még megnagyobbította. S én kezdtem félteni, mondván, hogy azok ott talán rossz emberek. „Látod, mondá ő, azok alkalmasint ép azt gondolják, a mit te, hogy mi vagyunk rossz emberek, és talán szintén félnek, pedig ők is, mi is jó járatbeliek vagyunk.“ Ha úgy vesszük, az ilyen események jelentéktelenek, de a gyermekeknek egész életére kihatnak.

A megszólástól is ő szoktatott le. Egykor a házbeliectől valami szóbeszédet hallván, mi egy rokonunknak jó nevét közlelről érdeketle, én, mint szajkó, mely a mit hall, azt odább mondja, kezdém neki elbeszélni. Bár alig valék nyolcz éves, most is látom a helyet, a hol ez történt. „Hallgass, — mondá ő igen komolyan s nyersen — másokat megszólalni illetlen dolog.“ Elhallgattam, pirulva magamban, és ez intését soha el nem felejtetem.

Az igazmondást is ő kedvelteté meg velem. Nem mintha e tulajdönt magasztalta volna, hanem mivel soha nem tapasztaltam, hogy mi a házban s a ház körül, s így tudtommal történt, másoknak azt valaha másképen adta volna elő, s ez nekem annyival inkább feltűnt, mivel ez igazmondást ennek épen ellenkezőjével ugyancsak házunkban naponként összehasonlíthattam. S e kettő közül annál könnyebb vala a jobbat kiismernem és választanom, mivel láttam, hogy a hazugság is igaznak akart látszani.

A szemórmét is mind viseletben, mind beszédben, velem és velünk, ő kedveltette meg. Akár nép, akár uri rend képezett körülte társaságot, a hol ő adta a hangot, mind a tárgy tiszta, mind az előadás illedelmes volt. Pedig ő szerette a tréfát, évődést, dévajságot, humort, de mind ez nála nemes s tartalékos volt, és szájában fulánk-talan az elnésség is, mint a játszó állat körme, mely szorít,

de nem vérez. Soha nem monda olyant, mit szájába bár mely szende leány nem vehetett volna. Lelke örökké ifju és szüz maradt, — egy vén fa volt ő, oly vén, és a mely mégis oly frís és gyöngéd virágokat termett.

A meg b o c s á t á s kellemes érzetét is ő gerjeszté fel bennem. Történt, hogy idősb két testvéreim pajkosságból, egy parasztnak apró barmai közül egyet lesujtottak, s a tulajdonos az urfiak ellen nála panaszt tön. Ő a szegény népnek csaknem részrehajlólag szokott pártjára kelni. Emlékezem, mi indulatba jött ekkor, s a nélkül, hogy a dolognak jól végére járt volna, mindhármunkat keményen megbüntetett, tehát engem is, ki ott jelen sem levén, hibás sem lehettem. Ez igazságtalanság nekem kimondhatatlanul fájt, csaknem gyűlöltém őt, — de mi-helyt megtudta tévedését, hozzám jött, és ő, az apa, tőlem fiától bocsánatot kért. Ekkor érzettem először, hogy hibáját megismerni mindenkinek kötelessége, s viszont, hogy mi édes érzés felejthetni s megbocsáthatni. Valóban, feledés s megbocsátás nélkül keblünket nemcsak saját hibáink, nemcsak minbűncink nyomnák, de a másokéi is, a magunkéi azért, mivel elkövettük, a másokéi azért, mivel meg nem bocsáthatjuk, mi kettős és így elviselhetlen gyöttelelem lenne.

De szellemi életem e szálaít nem fűzöm tovább, hogy azt ne gondoljátok, mintha én magamat akarnám dicsérni, célom nem e volt távolról sem; én ezeket elbe-

szélvén csak apámra akartam emlékezni, kimutatván, mint hinté ő némely tulajdonok csiráit lelkembe, melyek egyébiránt bennem, miért ne vallanám meg, az általam kívánt tökélyre soha sem fejlődtek. S ő reá emlékezni annál kedvesb, mivel én csak jó tulajdonaiból öröklék egyet és mást, hibáiból egyet sem; mi hibák bennem vannak mind olyanok, mik ő benne nem találtattak. És pedig én az emlékeket még végtelenül tudnám szaporítani, mert alig van bennem tulajdon, eszme, érzemény, mit közvetve vagy közvetlenül tőle ne tudnék leszármaztatni, most is tudom, melyik szava vagy tette volt azon szikra, mi lelkemben e vagy ama gondolatot, e vagy amaz eltökélést lánggra lobbantá.

Boldog gyermek, ki szüléihez magát csak ily becses erkölcsi kötelekek által érzi kapcsoltatni, mint boldog szülék, kik gyermekeik nemcsak testi, hanem szellemi életének is alkotói lőnek. O de sok szülék nem is sejtik, hogy már gyöngé koru gyermekeikben magok körül a legszigorubb birákat, a legélesebb szemü kémeket tartják, kiknek figyelmét semmi tettök el nem kerüli, s hogy gyermekeiket ők ezzé és azzá, jóvá vagy rosszszá nem az által képezik, a mit nekik mondanak, hanem az által, a mint előttük cselekesznek. A szüléket én, mint magvetőket, nézem, a gyermekek lelke pedig a bevetendő termékeny földtér; mely szülék csak jól szólnak és beszélnek, azoknak szavai olyanok, mint az üres magvak,

melyek hiában szóratnak el, mivel belőlök kevés fog kikelni, de a kik nemesen, és jól és szépen cselekesznek, azoknak tettei gyermekeik elméjében bizonyosan megfoganzanak, kizöldülnek és gyümölcsözni fognak. Szó s intés tetté ritkán válik, de tett s példa azzá csaknem mindig.

Miket eddigelé felmutaték, képének fényoldalai valának. És hibái nem voltak? Mint minden jó képben árnyéknak is kell lenni, kétségkívül benne is voltak némely homályok észrevehetők. Ő is ember volt, s a ki ember, az gyarló is. De nem minden hiba olyan, melyről a világnak számolnunk kellene, megrovás alá csak az esik, mely másoknak ártalmas, s ő az övéivel másoknak nem ártott. Mint a gonosz gondolat, mely lelkiünkben benmarad s tetté nem válik, még nem bűn, legalább nem olyan, mely büntetést érdemelne, ugy nem érdemli a hiba s gyöngeség, melyért nem felebarátaink lakolnak, hanem mi magunk szenvedünk, hogy az közszemlére kiállítsák. S az övéi ilyen természetűek voltak. Következményeit ő maga hordozta, és még legfőlebb mi gyermekei, de ép azért, a mint a mi jogunk volna azokról szólani, ugy a mi jogunk róla hallgatni is, s édes kötelességünk azokat megbocsátani. Ha szerző, takarékos, sőt fűsvény volt volna is, belőle most mi hasznunk volna? A vész, mely minket elzuzott, mindazt elszórandotta. Mi többi gyöngeségeit illeti, azok csak javamra váltak, mert épen

mivel annyi számos, szép s vonzó tulajdonok közé helyezve jobban feltűntek, annál inkább megbotránkozámmal bennök, s annál inkább iparkodám azoktól ment maradni. Tudniillik, ha a gyermek az erényt s hibát valakiben észreveszi, szülciben veszi azokat legbizonyosabban észre, s a mint a jót, mit bennök talál, kétszeresen szereti, úgy kétszeresen gyűlöli a rosszat, melyet bennök lát, és ott fájdalommal lát. Ugy rendelte bölcsen a gondviselés, hogy midőn a gyermek az élet nagy tengerére bocsátkozik, ennek mindjárt első magas partfokán a szüléket, mint világító tornyokat emelkedni szemlélje, kiknek mind jó, mind rossz tulajdonaik neki hasznára vannak, a mennyiben eredmények az utat jelelik ki, mit a gyermeknek követnie, hibáik pedig az örvényt, mit kerülnie kell.

Családunkat is meglátogatván a baj, zűrzavar és szenvedés napjai, ezekből osztályrésze neki is bőven jutott. Ha nincs sem kunyhó, sem palota, melyben öröm és élv nem volna, parányi s mulékony bár, mint a reggeli harmatesöpp, nincs olyan sem, melynek a maga terhe s bánata meg nem volna. Mint minden ház felett van esilág, úgy mindenik felett is ott függ az ég szomoru fellege, mely rá homályt és árnyékot vet. De e családi bajok, szenvedések és keservek mindenik háznak titkai közé tartoznak; a magáéit ismeri mindenik, a máséit nem. Emlékezvén a mieinkre, valahányszor utazom s kivált este előttem elvonulni látom a megvilágított ablaku lako-

kat, engem mindig egy rejtelmes sovár tudvágy lep meg, s mindig azt kérdem magamtól, vajjon mi család lakik azon házban ott, és mi titkos bú és bánat az, mi életét keserűvé teszi, s melyet csak a család maga és Isten ismer? Különben ha a szenvedés mértéke nemcsak a fájdalom nagyságától, hanem azon türelemtől is függ, melylyel azt hordozzuk, úgy ő talán kevesbet szenvedett, mint más. Példás magamegadással s némán tűrte, mit a végzet reá mért. Hosszu évek folytában alig hallék szájából párszor panaszt, az is csak kevés szókbán nyilatkozott. Mint az oroszán, ha sebet kap, azzal az erdő sötétébe rejtezik, úgy ő szenvedésével a hallgatás csendes leplébe borítkozott.

Söt bekövetkezék egy idő, midőn megszűnt a ház oszlopa lenni, midőn a házi trónból önkényt kikélt, midőn a családi dolgok vitelétől kezét visszavonta. Ebben mindkettőnek volt része, a gyöngeségnek és a nagylelkűségnek s önfeláldozásnak is. Látván, hogy javunkra válik, ha ő oldalt áll, ez áldozatot is meghozta. Ritkán vétette észre, mi önmegtagadásába került a helyet, mi őt illette másnak átengednie, de azért azt lehetetlen volt észre nem vennem. S megvallom, bár szükségét magam is beláttam, nekem mindig fájt, midőn rá gondoltam. E helyzetében hasonlított ő az elszáradt fához az ut szélén, mely már nem zöld, nem lombos, nem tenyész vigan, mely már elszigetelve van az élettől,

azonhan száraz gyökereinél fogva még egyenesen fenáll, — várva, hogy az első szél kidöntse, vagy az első utas kivágja.

Ugy emlékezem 1770—1772 közt született V... B... megyében. 1788-ban már katona volt, s miután folyvást külföldön táborozott s harczokban élt volna, 1803-ban mint kapitány tért haza. 1805-ben a nemesi felkelés hadi rendezetében vőn részt, s 1809-ben a megyei nemes sereg főparancsnokává lőn kinevezve. Mire legnagyobb kedvvel emlékezett, az a katonai pálya volt, s örömet emlegette, bár minden kérkedés nélkül, a ki-tüntetések, mikben e pályán részesült. A hadjáratokat később is, a hírlapokban, mindig lázas kíváncsisággal kísérte, mint a hadseregbeli változásokat is, — a hadi névtárt valóban könyv nélkül tudta. Még sok régi barátai szolgáltak, de azok már a tábornokok sorában is magasan állottanak. Mint minden öreg katona, a királyi háznak ő is igaz s buzgó híve volt, nem halálból, sem nem reményből, hanem szokásból és meggyőződésből. A politikában, ép úgy mint a vallásban, minden hitet tisztelniük s becsülniük kell; erkölcsi értéke mindkettőnek, arra nézve a ki vallja, leginkább a meggyőződés őszinteségétől és tisztaságától függ.

Mint csendesen élt, úgy csendesen is múlt ki. Életében nem láttam betegnek, halála előtt is csak rövid ideig fekiúdt. Végórájában mellette nem lehettem, de

meg vagyok győződve, hogy bátran s nyugodt lélekkel nézett a közelgő halál szemébe, mert a ki jól él, az jól is hal. S halála annál könnyebb lehetett, mivel már ekkor nem volt épen sok oka az élethez ragaszkodni, mint viszont nem volt oka a haláltól félnie. S kit, mint őt, belső vád nem kísér oda, miért rettegne az ana hosszú, bár homályos uttól? S kinek oly egyszerű, gyermeki, állandó hite van, milyen neki volt, miért ne lépne az bizodalommal a sír ajtajának küszöbére?

Most már ő is békén alszik a sírban, még kevesbet gondolva az élet s világ hiúságaival s gondjaival, mint gondolt valaha. Ugyan azon temetőben alszik, melyben atyja, enek sírköve már rég elporlott, s az övé még föl sincs emelve. Ki emelne azt neki? Gyermekai közül túl csak én éltem. S elmulasztván tenni kötelességemet, míg azt tehettem volna, most nem függ tőlem azt teljesíthetni. Hiában! a sors úgy akarta, hogy fiad ne is fektüdhessek melletted a földben, mint te fekszel atyád, s mint ez fekszik az ő atyja mellett. Egyetlen vigasztalásom reád emlékezni. S a hű emlékezet az, minek nemes alakod némely vonásait ime átadom, hogy szolgálja emlékköved gyanánt. Hisz az érez s márvány emlék előbb utóbb ugy is összedől, de az igaz és meleg szó örök, az élők figyelnek rá, a halottak általa fölelevenednek, — mert az igo feltámaszt és üdvözít.

Szíva.

EGY FŐUR SÍRKÖVÉRE.

1855.

I.

A sírból ne nagyot, ha szerénységére lesz emlék :
Egyszerű s önzetlen hazafi hamva van itt.
Ám ha erénye becséhez akarjuk mérni a házat,
Templomot építsünk jelleme képe körül.

II.

Úr voltam s vagyok úr itt még síromban is : engem
Nem verhet le vihar, meg nem avíthat idő.
En uraságomat a nép közt osztám meg egyenlőn :
A mit adók, örök és trónom alapja marad.

Vörösmarty Mihály.

NYÁRREGGELI DAL KEDVESEMHEZ.

1846.

A hányszor kikelsz ágyadból,
Mintha enyhítő habokból
Keltél volna ki,
Oly vidáman jössz felém;
Titkon fürdeni
Jársz tán a nyár éjjelén?

Már a fülmilék nem szólnak,
Tápot hordanak fioknak,
Szólj hát te szívem!
Összecsókolt ajkaid
Mondják el hiven:
Mik valának álmaid?

De még álmod sem mondád el,
Már is csintalan szemeddel
A gyümölcsfát nézdeled;
Jer szerelmem hát,
Jöszte, tartsd kőtenyedet,
Megrázom a fát. —

Útközben oh, meg kell állnom!
Mennyi virág ez egy szálon!
 Letöröm neked;
Majd ha hervad levele,
 Zárd a könyvbe, melyben e
Kis dalt megleled! — —

Vachott Sándor.

M E S E.

Üdvre jutott lelkek seregébe' pihen vala immár
 Révai, a magyarok nyelvének bajnoka, hőse,
 A mikor a mennyek küszöbén egy ábra jelent meg.
 A bölcös, játszi Vitéz volt ez, ki is akkoriban szállt
 Fáradt csónakján a boldog partra ki. Büszke
 Érzéssel fogadák mindnyájan; s Révai tüstént
 Szárnyra kel, és szeretett társát kegyelettel ölelvén,
 Üdvözlégy, úgymond, magyarok fő bárdusa nálunk!
 S önfejiről levevén koszorúját, fűzte Vitézre.
 Elhajlott ugyan ez, de meginté Révai, s újra
 Igy szólt: Vedd el ezen koszorút, ez tégedet illet.
 Én magyariunkra csupán nyelvet hagytam, te poésist.

Szemere Pál.

LORSQUE L' ENFANT PARAÎT

(Hugo Victorból.)

Midőn a gyermek jő: tapsol a házi kör,
 Szeliden ragyogó szemétől új gyönyör
 Gyulad minden szemem.
 Jöttén a homlok is, melyre a bűn s a gond
 Setét felhőt nyomott, vagy mély redőket vont,
 Kiderül hirtelen.

Ha zöldséget fakaszt küszöbünkön a nyár,
 Vagy csipős őszi szél meleg szobába zár
 Lobogó tűz körött:
 Midőn a gyermek jő, az öröm érkezik,
 Nevetünk, szólítjuk, s anyja — fogván kezit —
 Tanítja járni őt.

Hosszu estéken a tüzet szítván kezünk,
 Hazáról, Istenről, gyakran emlékezünk,
 Vagy a költők felől.

Jó a gyermek! Isten veled ég, föld, haza,
Költők, dalok! És a komoly beszéd szava
Mosolyra olvad föl . . .

Éjjel, midőn a nép álomban szendereg,
Csöndesen, zajtalan szunyad mező, berek,
És álmodik a tó,
Egyszerre a hajnal kigyúl, mint fénytorony,
Harangok ébrednek a csöndes falvakon,
S madárdal hallható:

Gyermek! te hajnal vagy, én alvó föld vagyok,
De arczom egyszerre virágokkal ragyog,
Csak téged lássalak.
Lelkem erdő, melynek sötétes árnyiban,
Számodra oly édes hang suttogása van,
S arany napsugarak . . .

Végtelen gyönyörrel van tele szép szemed,
Kis kezeid áldást hintenek s örömet,
S nem ártottak soha!
Lábad nem taposott a föld sarába még,
Fejed szent! s angyali ártatlan szendesség
Reá dicskört vona!

Az vagy nekünk, mi a bárkának a galamb,
 Kis lábad meg nem áll a földön itt alatt,
 Válladon röpke szárny!
 Csak nézsz magad körül — semmit nem értve még;
 Kettősen tiszta: mert testedben szüzesség,
 S lelkedben semmi árny!

Oly szép a gyermek! Ez ajk, mely mindig nevet,
 Ez édes jóhiszem, e könnyek, melyeket
 Egy percz hoz s letörül . . .
 Édes ámulatban csapong körül szeme,
 Egész világ előtt kitérve szelleme,
 S ajka csóknak örül.

Oh uram! őrizz meg engem s enyéimet,
 Sőt ellenségem is, ki káromon nevet:
 Ne lássunk soha sem
 Méhek nélkül köpűt, virágtalan nyarat,
 Üres fészket, gyümölcs nélküli kosarat,
 S házat gyermektelen!

Szász Károly.

HA MI EGYÜTT VOLNÁNK ELTEMETVE

1851. dec. 31.

Ha mi együtt volnánk eltemetve,
Egymást még a sírban is szeretve :
Nem kívánnék a világon élni,
Hasztalanul hinni és remélni.

Ha mi együtt volnánk eltemetve,
S egyszerre csak földindulás lenne,
És hamvaink egybeomlanának :
Hálát adnék az egek urának !

Vachott Sándor.

~~~~~

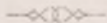

Bray Corbent pinx.

H. Cook Sculp.

Larissa

A B I Z E B Á N.

A szultán siketnémáit nevezik így.

Egyszerű a mesterség, a hogy a siketnémákat szerzik. Golkondában egy pár száz ember foglalkozik vele. Szegény emberektől, kiknek sok gyermekük van, összevásárolják tíz husz rupiáért, minőség szerint, a gyermekeket egy éves korukban, a mikor még nem tudnak beszélni.

Azután valami növényekből készített maró nedvet töltenek a fülcikbe, a mitől azok tökéletesen megsiketülnek.

Két harmada a gyöngé porontyoknak el szokott veszni ebben a műtételben, azért a megmaradt rész, mire eladható állapotra növeltetik, nagyon is drága.

A nyomorult teremtés, miután hallását elveszté, beszélni sem tanulhat meg, s néma marad, s minthogy siket és néma, annál fogva egészen idegen is a világban, melyben jár és semmi tárgyat, mit maga körül lát, nem tud magában megnevezni. Ember, a kinek nincsen lelke.

Ezek a lélek nélküli emberek tehát nagyon keresett czikkek a szerályban.

Ők vannak mindig a szultán körül, ők szolgálják legtitkosabb szobáit, ők őrzik legrejtettebb iratait s keze alatt vannak, midőn a vezérekkel tanácskozik'

Hiszen ők nem hallják, a mit más beszél; nincs fogalmuk szavak értelméről, nem értik, mit jelentenek azok a kanyargó betűk, miket szemeik láttára irnak, nincs lelkükben a leirt szónak megfelelő gondolat, és nem szólhatnak senkinek a felől, a mit szemeik láttak.

Ezek a nyomorult b i z e b á n o k.

Hanem azért biborba, selyembe öltöztetik őket, öveiken gyöngyfüzéreket viselnek, s a szultán asztaláról visszakerült tálak maradékaiból lakomáznak s általán igen nagy kegyben részesülnek, mint a majmok, mint a papagályok, miket nagyurak játéku tartanak szobáikban.

Nem is tanítják a lélekfosztott alakokat semmire, mihez emberi lélek szükséges. Őrt állani, helyéből meg nem mozdulni, kezébe adott tárgyat a mutatott helyre vinni, a szultán körmeit vékony hegyes vésővel lemetélni, turbánja tekerését felkötni: ennyi az egész tudomány, a mire őket szoktatják. A hogy egy kutyát szokás megtanítani arra, hogy szolgáljon, s a neki vetett tárgyakat hordja ura után.

III. Mustafa szultánnak volt még trónörökös korában egy kedvencz bizebánya: a többieknél szelidebb,

szánalomra méltóbb. Azokban a nagy olajszinü szemeiben annyi okos eszme, annyi érzelem látszott meg: milyen kár érte, hogy nem tud sem érzeni, sem gondolkozni. Neve neki sem volt, mint a többi bizebánnak. Mire volna egy siketnémának a név? úgy sem hallja, ha megszólítják.

A bizebán rendesen eunuch is; a szerály belsejében járhat. Mustafa sokszor küldött testvérének, a szép Xarifának bizebánja által azondudaimokból, mik a szerály kertében teremnek, s miknek az a szomorú történetük van, hogy a szultán egyszer egy érett dudaimugorkát nem találva a helyén, miután izoglánjai nem vallották meg, hogy ki ette azt meg, hét izoglánnak felhasíttatta a gyomrát; szerencsére a hetedikében megtalálták a dudaimot, különben hétszázét is felvágatta volna.

A szép Xarifa olyan jószívű teremtes volt; látta, hogy testvére bizebánja milyen szelíd, nyájas fiú, s nem restelt vele enyelegni, néma játékkal kérdezgetve tőle mindenfélét, a mit a bizebán olyan hirtelen felfogott. A szép Xarifa úgy sajnálta ezt a szegény fiút: — miért nincsen ennek lelke?

Egyszer a szép Xarifának az a gondolatja támadt a ciprusok berkében sétálva, hogy nem lehetne-e egy ilyen elrabolt lelket visszaadni elevenholt gazdájának?

Ha megmutatná neki valaki a betűk sorozatát, s azután mutatna neki egy ismeretes tárgyat, s annak a nevét a betűkből összeállítaná előtte, nem ismerné-e meg ez által lassanként az egész világot?

Xarifa megkísérté ezt a játékot. Ez csak kellemes szórakozás lehetett rá nézve, a szerály egyhangu magányában; hallottuk már hírét, hogy hosszú fogságba zárt rabok pókokat hogy tanítottak meg énekszóra tánczolni; és mivel volna a szerály fogsága kellemesebb a bástyákénál, s miért ne volna egy siketnéma olyan hálados, mint egy pók?

Xarifát az első kísérlet után meglepé a bizebán lángeszű felfogása. Egyszeri mutatósra megérte mindent, az alphabet minden betűjét le tudta rajzolni a földre első áttekintés után, s a mi tárgy nevét egyszer elolvasá, többet el nem felejté.

Az első siker még többre buzdította Xarifát. Hátha lehetne a bizebánnal beszélni is? Hogyan? beszélni? Igen, és pedig úgy beszélni, hogy azt más észre ne vehesse: — a kezek által.

Az emberi kéznek öt ujja van; ez öt újj lefogása és kinyújtása annyi változatot ad, a mennyi az alphabet minden betűjének megfelel. Így egyetlen egy kéz mozgásával egész szavakat leírhatni, miket csak az ért, ki e titkos jegyeket ismeri.

A játék bámulatosan sikerült. A bizebán rövid időn

tulajdonává tette e néma beszédet, s Xarifának sok mulatsága volt vele, midőn olyan dolgokat kérdezhetett meg tőle, mikről testvére azt hitte, hogy azokat senki sem tudhatja, s aztán kötődhetett Mustafával; azt állítva, hogy mind e titkokat a búbájos kabbalisticus táblákból tudta meg róla.

A bizebánra ki gyanakodott volna? hiszen ő siket és néma.

Azonban Mustafa herezeg Ozmán császár halálával trónra került, s az ifjú tréfák helyett az a gond nehezült vállaira, hogy a török birodalom kormányát viselje.

A török birodalom nagyon roskadozott már akkor, míg ellenségei körös-körül mind megnöttek.

Volt akkor egy nagy embere az országnak Raghib basa, kinek erős keze még egy ideig föntartá a roskatag trónt. Ő volt az, ki Egyiptom lázzadó fejedelmeit letörte, s a tartományt a padisah lábaihoz hajtá.

Raghib basa nem csak hős volt a harcban, hanem hírhedett költő is, s nemzetének legnagyobb tudósa, kit a későbbi írók, mint államférfit „vezérek főnökének“ (Szadrol vezira) mint író „Rumelia költői fejedelmének“ (Szultani Suari Rum) neveznek, kinek roppant munkájában a „Zezinet olulum“ban, (tudományok hajója) mind azon híres költők össze van gyűjtve, a mit kelet költői a pusztában, az oázisoknál szétszórva hagytak: ő emelte azt a

pompás könyvtárt, mely nevét viseli, és mellette a gazdag medresszt, magasabb tudományok számára, és az imaretet, szegény tanulók táplahelyéül, ott állott ez örök emlékek közepett a csorgó szökőkút mellett a turbeh, mely a halhatatlan alapító sírját nyomja.

De mit beszélünk sírról és halhatatlanságról, hiszen Raghib basa még él és halandó ember; hiszen Mustafa szultán idejéről van a szó, arról az időről, mikor még a szép Xarifa arcza fris volt, mint a hajnal előtt kinyílt lotus virág szirma.

Mustafa szultán nem tudott nagyobb jutalmat adni Raghib basának, mint a midön őt testvére kezével megajándékozta.

Raghib basa jellemzésére nem mondhatnék többet, mint azt, hogy ötvenkilencz esztendő volt, midőn Xarifát nőül vette: és még is úgy szerette őt az aszszony, hogy midőn férje meghalt, megtébolyodott utána.

De ime újra halálról beszélek, pedig Raghib basa még él és uralkodik, nemcsak a mozlimek felett hanem a mozlimek uralkodója — a padisah felett is; ki' nek szívét teljesen meghódította az által, hogy még gondolatjait is kitalálja.

Ezt a szó teljes értelmében kell venni.

Mustafa szultánnak szokása volt este addig le nem feküdni, a míg egy nagy smaragddal rakott táblájú könyvbe be nem írta az elmúlt nap eseményeit és saját

szíve érzéseit, gondolatait. Ennek a könyvnek egy saját kis szobája volt, a melybe azt a szultán saját kezével szokta bezárni, és még azon felül a bezárt szobában örködött a könyv felett a kedvencz bizebán, ki reggelig be volt oda zárva.

Ki jöhetett volna arra a gondolatra, hogy a siket-néma olvasni tud? és az olvasott sorokat tovább tudja adni másnak?

Ama kis szobának volt egy kerek szelelő ablaka mely a Khaszoda mecsetje felé nyílt, azt pedig úgy eltakarta a kigyós folyosó, hogy épen csak a szerály mecsetjéből lehetne oda látni.

Minden este, midőn a szultán az utolsó imára megjelent a mecsetben a szultánával, szokás volt, hogy a mint szobájából megindult, a murkim egy kis csengetyüre, melynek nyelve nem volt, hétszer ráütött egy kalapácsal; arra a mecset előtt álló imám kiáltá: „Ahamdu lillahi Rabbil olemün!“ (Istentől jó a kegy, ő az úr minden felett). Erre mindenki leborult arcra és úgy maradt mindaddig, míg a szultán a mecsetajtájához nem ért, midőn az imám újra kiáltá: „Allahunekber!“ (nagy az Isten) s erre fölkeltek a földről.

Ez általános földreborulás rövid idő köze alatt ott a Khaszoda kerek ablakocskáján egy kéz szokta magát kidugni, mely mindaddig, míg az imám másodszor

nem kiáltott, a legcsodálatosabb billegetéseket követte el újjaival; s azután ismét sebesen visszahuzódott.

Senki sem vehette akkor azt észre. Hanem a mecset ajtajában állva vigyázott a titkos jelekre Xarifa, s azoknak betüiből megtudott mindent, a mit azon este a szultán naplójába beirt, s még azon éjjel elmondta férjének.

Raghib basa pedig böles férfi volt, a ki a titkoknak hasznát tudta venni. Ez uton kiismerte ellenségeit, s eltudta őket távolítani utjából; megtudta a szultán vágyait, s megelőzte őket; a mi jót tett, azt mind a szultán nevében tette; a fényt, dicsőséget, mit ő szerzett mind neki engedte; s még azt is elhitette Mustafával, hogy ő uralkodik, pedig a gyöngé lelkű fejedelem csak festett báb volt lángeszű fővezére kezében, ki nevét engedte hangoztatni olyan tettek után, mikért kezét sem emelte föl.

Raghib mindenért, mit saját maga tett, egekig magasztalá a szultánt; költeményeiben dicsőíté őt azon nagy tetteiért, hogy a vezére által teremtetett hajóhadat, fegyvertárt kegyeskedett megtekinteni, s bölesnek nevezte őt, mivel hogy országának jövedelme hat millio piaszterrel szaporodott, a mi az ő érdeme volt.

És azt nem csak Törökországban tudták, hanem egész Európában, hogy nem Mustafa uralkodik Sztam-

bulban, hanem Raghib vezér, csak Mustafa nem tudta azt.

Egyszer megmondták azt neki Raghib ellenségei; Hamid basa, Bahir Mustafa és Mohamed Emin, kik irigylék a nagyvezér hatalmát. Megmondták a szultánnak, hogy őt csak gúnyra nevezi uralkodójának Raghib, mert nála nélkül tesz mindent, s úgy intézkedik az ország sorsa felett, mintha ő maga volna a padisah.

Ime most is a gyaurek egyik fejedelmével szövetséget kötött a szultán tudta nélkül. A szövetség hasznos volna ugyan, mert a többi hitetlen ellenségek romlására történik, de azt ne merészelje ura tudta nélkül tenni a szolgál, a ki csak por az ő ura előtt.

Nagy Fridrik, a poroszok királya volt az, ki Raghib vezér lángeszéhez bizva, őt szövetségre fel szólítá, s a szerződés már alá is volt írva.

Ha ez létre jön, talán még egyszer fölemelkedik Törökország holdja. Olyan szerencse volt ez, a mi csak egyszer szokott kínálkozni egy nemzet életében.

De Mustafa szívét fellázítá az a gondolat, hogy ily nagy tettért nem hozzá, hanem vezéréhez fordulnak. A mint az árulkodók elhagyák, nem szólt senkinek egy szót is; hanem előhozatá a bizebánnal naplókönyvét és beleírta abba, a mit szívében elgondolt.

Azzal bezárta a könyvet és a siketnéját, s ment az estéli imára.

Ebben az órában a Khaszoda ablakában megjelenő kéz e szókat jelenté a figyelmező Xarifának:

„Raghib fuss! Szultán tudja leveledet porosz királyhoz; holnap megölnék. Irásaidat elveszik.“

Mustafa szultán nyugodt szívvel tért vissza hálszobájába a mecsetből ájtatos imádkozása után. Gondolá, hogy titkát egyedül ő maga tudja még. Holnap reggel fogja csupán elküldeni a bosztandzsikat Raghibért, a kik a nagyraavagyó vezér fejével térendnek vissza.

És ime a bosztandzsik, a kik másnap a szultán parancsával siettek Raghibhoz, hogy őt megöljék, holt embert találtak helyében, a kit meg nem öl többé senki.

Asztalán előtte egy levél feküdt, mely a szultánnak volt czimezve, bársony borítékba téve.

Azt elvivék a szultánhoz azzal a hirrel, hogy Raghibot halva találták.

A szultán ezt olvasá a levélből:

„Mustafa. Az Isten különös csodatételei által nekem ez éjjel tudtomra adá, hogy te engemet meg akarsz öletni, mivel a poroszok királyával az ország javára tudtodon kívül szövötkeztem. Én nem futottam el a halál elől, hanem megelőztem azt; hatvanöt éves vagyok, eleget

éltem, hogy meghaljak, és eleget, hogy el ne felejtessenek. Az iratokat, miket nálam találni vélsz, mind elégetém. Te lássad, hogy mit cselekedtél országoddal? A proféta színe előtt majd megvitassuk a többit. — Raghib.”

A szultán elzsibbadt a bámulat és ijedség miatt. E titkot, mi egyedül lelkében volt elzárva, hogyan tudhatta meg más?

Vádolta vele a dzsineket, az indu szemfényvesztés varázslatát, a magától író tollat, az álomlátásokat; — csak a mi hozzá legközelebb volt, arra nem gondolt: hogy a néma is tud beszélni.

A gyaurok nagy fejedelme Fridrik, midőn Mustafa szultán maga akarta a megkezdett szövetekezést újra összekötni vele, azt felelte neki, hogy: „egy okos embere volt Törökországnak, az meghalt; bolondokkal pedig nem közli tanácsát.” Mustafának meg kellett érni azt a megaláztatást, hogy az a nagy fejedelem, ki az ő szolgáinak egyikét szövetségre méltatá, vele, a minden-hívők urával, a királyok királyával, szóba sem ereszkedett.

Mustafa sokszor megsiratta Raghibot, s lassanként egészen búskomorra vált attól a gondolattól, hogy legrejtettebb titkait hogyan tudhatják meg mások?

A bizehán ez eset után megszűnt Xarífát értesíteni a szultán titkairól. Nem volt kiért tegye azt többé?

Hanem rövid időn egymásután látta három nagyvezér levágott fejét a szerály kapujában ezüst tálczára kitéve.

Először jött Hamidé, kinél csak hat hónapig volt az ország pecsétnyomója, azt megölték együgyűsége miatt, ki alatt, a kronikairó szerint, sem jó, sem rossz nem történt az országban.

Utána jött Bahir Mustafa feje. Ezt levágták kegyetlenségei miatt.

Harmadik volt Mohamed Emin nagyvezér, kit megöletett a szultán, mivel gyáva volt a harcban.

Mustafa sirt mind a három nagyvezér halálán; — siratta — de nem őket; hanem a felejtethetlen Raghibot, — ki oly böles volt, oly derék és olyan vitéz. Mindegyik nagyvezérnek levágott feje Raghibra emlékezteté őt.

A bizebán pedig nevetett magában. A siketnémaók nevetni is tudnak, mikor egyedül látják magukat.

Csak ő tudta, hogy mi történt?

Jókai Mór.

IDEGEN NÉPDALOK.

I. Portugal.

E babérfák árnyokában,
Hol a lomb sűrűen ing,
Gyakran voltak, drága kincsem,
Gazdag, boldog perczeink.

Rövidebb a percz a percznél,
Hogyha kéjben éljük azt ;
Hajh, hosszabb a percz a percznél,
Hogyha kint és bűt fakaszt !

II. Provençei.

Oh én boldog halandó,
Szerettem a leányt ;
De álmokép gyanánt
A boldogság mulandó.

Illattal elborított
Rózsának látjuk ezt :
Mihelyest kivirított,
Már is hervadni kezd.

Kit oly forrón szerettem,
Halál mátkája lőn,
S a néma temetőn
Most bú viraszt felettem.

Leszállok — újra boldog —
A sírnak mélyibe . . . .
Kivágatván a zoldog,
A röpkény élhet-e ?

III. N é m e t.

Se szén, se tűz nem éget oly nagyon,
Mint a szerelem, mely rejtve vagyon —
Mely rejtve vagyon.

Se rózsza, se szegfű oly szépen nem virúl,
Mint, ha két szerelmes egymásra borúl —
Egymásra borúl.

Bár volna tükör szívemnek fenekén,
Hogy benne látnád, mi híved vagyok én —
Mi híved vagyok én!

Greguss Ágost.

VEZÉRHANG.

1847.

○ hon, mit áldozzak neked?
Keblet és éneket örömmel áldozok.
Más adja vissza kincseid,
Mikkel megáldák kegyeid:
Én dalt s kebelt hozok!

Vachott Sándor.

HIDD EL, HOGY ÉN BOLDOG VAGYOK . . .

Hidd el, hogy én boldog vagyok,
 Habár ború ül arczomon ;
 Nem láttál soha föllegeget,
 Mosolygó virág-dombokon ?

Hidd el, hogy én boldog vagyok,
 Habár szememben könny remeg ;
 A tengeren fel gyöngy merül,
 Honnét s miért, ki mondja meg ?

Hidd el, hogy én boldog vagyok,
 Bár oly néma s oly hangtalan ;
 Tó hullámin is ég ragyog,
 És mégis csöndes, zajtalan.

Hidd el, hogy én boldog vagyok,
 Bár arczom halavány, hideg ;
 Hiszen a hó leple alatt
 A tavaszt ki nem sejti meg ?

Hidd el, hogy én boldog vagyok,
 Bár dalomon bú ömlik el ;
 A viszhang is mclán beszél,
 Bár játszó gyermek hívta fel.

Hidd el, hogy én boldog vagyok,
 És mond, miért ne lennék az ?
 Jók én hozzám az emberek,
 És oly szép, oly szép a tavasz !

Flóra.

HOGY A VIRÁGOK . . . .

Hogy a virágok elhervadnak,
S lehullnak a fák galyjai :
Ne félj, ne félj, a mi szerelmünk,
Az örökké fog tartani.

Mi virágot a véstől óvna,
Nem nyerhetett az oly szívet ;
Lásd ! szépségednek mulásában,
Én nem hiszek, én nem hiszek.

Te mindig az lész, a ki most vagy,
Örökre az lész énnekem :
Az én kis ártatlan mosolygóm,
Az én kicsike gyermekem.

S én az leszek neked örökké,
Örökké, a mi most vagyok :
Kit a hamvadástól úgy féltesz,
A te reszkető csillagod.

Hogy a virágnak elhervadnak,
S lehullnak a fák galyjai :
Ne félj, ne félj, a mi szerelmünk,
Az örökké fog tartani.

Oh annyi köt már össze minket,
Öröm, bú, annyi . . . nézd csak ott,
Mögöttünk immár észrevétlen
Egy egész világ támadott.

Iratos mezők, friss források . . .
Oh nézz csak oda édesem !
Az a mi multnak szép világa,
Mely el nem vesztet soha sem.

S fátyolt reá az éj se vonhat,
Emlékünk tüze ott lobog,
E tűz mellett, mi vagyunk ketten
A boldog éji pásztorok.

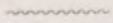
Hogy a virágok elhervadnak,
S lehullnak a fák galyjai :
Ne félj, ne félj, a mi szerelmünk,
Ez örökké fog tartani.

BELEPTE MÁR . . . .

Belepte már a kora hó a földet,
S lombját az ákász még most ejti le.
Szép, szomoru kép : alúl a fehér hó,
Felül az ákász színes levele.

A kora halál hólepelt vetett rád,
Szép angyalom, s a hideg sírba vitt !
Lelkem busongó ákász : rád hullatja
Egykori kedve színes lombjait !

Szász Károly.

KIS KERTEMBEN . . .

Kis kertemnek rózsaszála,
Fényes harmat esik rája ;
Boldog virág! boldog harmat!
Együtt élhet, együtt halhat.

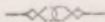
Galambomnak két orczája,
Annak is van két rózsája ;
Titkon eped, harmat nélkül —
Kifogyott a könny szemébül.

Az én hervadt két orczámra
Hull a harmat, könnyem árja ;
De a rózsza letünt róla,
Leszedte a bú sarlója!

Hullna könnyem két orczádra,
Orczáidnak rózsájára . . .
Volna sorsuuk, mint amannak :
Boldog virág, boldog harmat!

Tóth Endre.

A HIÚSÁG SEBZ ÉS GYÓGYÍT.

A szép tavaszi napra szép est alkonyodott. Rubens letevé ecsetét, melylyel nappal hallhatatlanságának élt, s most házi szép boldogságának áldozva, kedvenczével, legkisebb lyánykájával, a folyosón enyelgett, s mint báb-sebész, annak tört lábu bábját kötözgette. Neje, a bájos Heléna, kilépett a folyosóra, s annak küszöbén megállva, elégedés mosolyával szemlélte a foglalatatos atyát, s az annak térdére föl-fülkapaszkodó gyermeket.

A báb-sebészi műtét után, Rubens nyájasan inté magához nejét.

— Kedves Helénám, szóla lassú nyugodt hangon hozzája; a mi Tónink, mint tudod, holnap művészi útjára indul Velenczébe s onnan Olaszhon belsejébe. A művészt hányja veti sorsa, s lelkének istene, s vagy látjuk többé a lelkes fiút ez életben, vagy soha sem. Mi halálval tartozunk neki. Az utóbbi időkben, nekem inkább segédem volt ő, mint tanítványom; (csalfa mosolylyal) tégedet pedig oly igéző alakban vett le. —

Kedves Palim! szóla közbe lángoló arczczal Heléna; te is tudod, hogy az ifjat e dolgozásánál tilos érzelem ihlelte. —

Rubens (megfogja neje kezét). Tudom Helénám, s én nyugodt voltam és vagyok; mert nőcském szívét, legmélyebb rejtekéig ismerem. A művész százszor szerencsés, ha keble művészi lángját, még szellemi szerelem is fűtatja; akkor teremt aztán, teljes földfeletti ihleléssel halhatatlan remekeket. Vandykunk is, valljuk meg, arczod, alakod festésében meghaladta korát, meg önmagát; s egész fénysugárzatban dicsőítette meg szépségedet, mi-lyenben csak menyekzöd napja hajnalán tünhettél elő nekem. Ládd: én régóta vágytam a magam ecsetével eszközölni bájjaid e halhatatlanítását; de nem mertem hozzá fogni, mert nagyobbyszerű, de nyersebb hatások előidézéseihez szokott ecsetemnek, nem sajátja a lágyság, és a színek gyöngéd olvasztása. Mint mondtam, Dyk Tóninknak mindketten hálával tartozunk; én szürke paripámmal ajándékoztam meg őt; te talán azon keresztes nyaklánczot adhatnád örök emlékiül neki, melyet a mult évben hozék Velenczéből számodra.

Heléna. Ha ellenedre nincs, szívesen, kedves Palim.

Rubens. Tedd azt Helénám! Jó, ha a művész, sok viszontagságai, irigység és rágalom tusái közt, valami lelket-edző és kedélyt nyugtató talismánnal bir, mely

öt egykori varázsbáju napjaira, s imádott tárgyára emlékeztetve, kibékíti a fanyarabb világgal. Tóninknak, fogadom, e lesz, koporsója zártáig, legbecsesebb kincse.

Nyájasan és sok szerencse-kivánással nyújtotta át szép Heléna a lánczot, a szerelemtől égő ifjunak, ki azt forrón szoritotta ajkához és szívéhez, s nem adta volna oda kincsét egy herczegségért.

Nehéz szívvél vált meg Vandyk azon háztól, mely oly huzamosan volt kedves tanyája, s melyben őt szerelem és kettős barátság, a korosabb Rubensé és egyvivásu Nannié, oly nyájasan élteték; bánatos abrándokba merülve ült, ajándék szürke paripájára, és áldásoktól kísértetve indult művészi útjára.

Még nem volt dél, a midőn Savelehem falujába ért, alig pár mértföldnyire Brüsseltől. Utcáján haladtában, vidor zene s táncz-robaj zajgott feléje, s tudakoztára, a ház nyitott ablakából kikönyöklött gazda értesíté, hogy leánya lakodalmát tartja, s őt is szívesen látja egy pohár sörre.

Vandykban egyszerre éber lön a művész. A vigság mámorában, így szóla magában, jöhetnek elő jelenetek, jellem-vonások, indulat-kitörések és kéj-pillanatok, ecsetelésre méltók; s az efféle tanulmányok csak javamra szolgálhatnak.

Beköté lovát a falu fogadjába, s maga a lako-

dalmas ház felé tartott, hol az, ugy látszék, vagyonos paraszt gazda, őt czikornyátlan szivességgel fogadta.

A felvillanyzott kedélyek, a félmámoros indulatok, szenvedélyek zajos, bár vétketlen kitörései, a tréfásan ügyetlen és keresetlenül ügyes, természet-szülte mozdulatok, helyzetek, paraszti nyers nyájasságok és nyájas nyerseségek, miket Hogárth és Holbein oly remekül fogtak fel ecseteik alá, kedvesen foglalatoskodtatta egy-ideig a szem fül Vandykot is; de csakhamar döbbenve akadt fen szeme egy tánczos páron, mely a jó tágas szoba tulsó oldalán lejtett. Sugár természetű barnás ifju, nem épen parasztos ügyetlenséggel járta tánczát egy lyánnyal, ki oly bájos fordulatokkal, test-tartással és illemmel lejtette azt, hogy a korosabb nézők szemeit egészen magára csüggesztve tartá.

Vandyknak is tapadva voltak tekintetei a lyánnyal minden mozdulatára; elhiagyva egy pár tisztesebb vendég szomszédságát, melyre őt a gazda szivessége méltatta, a túloldalra lopódzott által, melyen a lyánnyal tánczolt, s annak szemléletébe merülve hagyta magát lökdöstetni a nézők és tánczolóknak sűrű csoportjai által.

Darabig nem tudta megfejtetni magának azon érdekelt, melyet a lyánnyal lényge gerjesztett szívében; végre nyitjára akadt annak. A lyánnyal esinos esomóba font buja szőke haja, (Vandyk nagy barátja volt a szép hajnak) ibolya-kék szemei, termete, sőt arczának mosoly-

gása is a bájos gödröcskéekkel, sokban hasonlítottak Rubens nejléhez, a bájos Helénához, kinek imádott alakja, varázs ígézetben élt szíve fenekén; csakhogy Heléna már kinyílt rózsa volt, Háni ellenben nyíló bimbó; s ez a gyulékony ifjunál, nem kis előnye volt a lánykának.

Táncz után melléje ült a festész, s bókokat sugdosott neki tánczára és bájaira, s meg volt lepetve, tapasztalván, hogy a lányka, paraszti felfogás fölött ügyesnek látszék, mind megértésében, mind elfogadásában a bókoknak. Egy pár tánczot megkísérte vele Vandyk is, ki abban nem vala ügyetlen, s már hajnal felé lágy pillantásokkal, gyöngéd kézzorításokkal annyira közeledének egymáshoz, hogy szíveik hajlamáról egyike sem kétkedheték többé, s a művész megigéré látogatását a lánykának, ki azt örömmel fogadá. Azonban Vandykot nem kevéssé nyugtalanította az, hogy a Háni sugár természetü előbbi tánczosa is szívesen látszott foglalatatoskodni a lányka körül.

Tudakozódására, a szíves gazda értesíté Vandykot, hogy Háni egy volt hajó-kormányosnak leánya, kinek szülei és testvérei elhaltak, s csak nagyanyja él még, kivel meglehetősen nyomasztó körülmények közt lakik. Nagyanyja nemes születés, s ettől nyert némi nevelést a lányka. Életmódjuk aprómarhanevelés és tömés, melyet időnként a városba hord be Háni, egy kertésszel közös fuvarokon, ki szintén kertterményeit szállítja be azokon.

— Méltatlan sors! gondolá magában Vandyk; ily bájos teremtest, aprómarhatómés legprózaibb foglalatosságára kárhoztatni! Most már meg tudta magának fejteni, a lánykának elfogulatlan s némi könnyűségű társalgását, kinek nagyanyja nevelésén kívül, a városbani gyakori megfordulás látszott megadni ezen nem falusi tulajdont.

A tánczközi szüneteket, rendesen Vandyk mellett ülve tölté Háni, s örvendő tapasztalá az ifju, hogy a szünetek beálltával, mintegy keresni látszék őt szemeivel a lányka.

Ily szüneti alkalommal: — Kicsoda az a lányka, ama drága selyemben, corallokkal nyakán? — kérdé Vandyk.

— Önnek is szemébe tünt már a büszke? kérdé viszont némi élességgel Háni.

— Csak mint művésznek, felelé az ifju; a lányka alabást fehérsége, deli termete s hollószín hajazatja, kitünő szépséggé alkotják őt. Kár, hogy arczvonási hidegek, s egész alakján, minden mozdulatján eltaszító feszesség terül el.

A művész ezen utóbbi megjegyzését kedvesen látszott fogadni Háni. — Barheyk Róza az, mondá nyájasan, jegyzőnk leánya, ki a noblesse-hez szereti magát számíttgatni.

Másnap megtévő Vandyk látogatását Háninál. Egy hajdan csinosnak nevezhetett ház, de most esdekleni

látszék a régóta nélkülözött tatározást, két szobával birt: egy nagyobb, melyben az öreg nagy mámi, néhány aprómarha sarjadékkal lakozott, s ezért gyakori füstölést követelt; s a konyhán túl egy kisebb, melyben Háni varrogatással, csipkekötéssel, tollufosztással, ifju szivecskéje pedig ábrándozással töltötte idejét.

A látogatás első félórájában, egészen az öreganyó foglalta el a vendéget. Ömledezve örvendett a ritka szerencsének, mely őt a nagyságos Rubens hires festész úr, kit híreről és fényes háztartásáról ő is szerencsés ismerni, kétségen kívül szintén nagyra menendő tanítványának ismeretségébe juttatja; áradozott egykori jobb napjairól, nem épen homályos születéséről, nem épen fénytelen társalgásáról, s nem épen megvetendő vagyunkájáról, de egyszersmind mostoha viszontagságairól is, melyek családját régi fényéből leszállíták, sat. Háni hol nagymamáját commentizálgatá olykor, hol a vendég szemébe mosolygott; s ez ily áron, békésen hallgatja vala ki az öreget, ha az özönviz előtti hosszas esőzésekről beszélt volna is. Egyébiránt ugy látszék, Hániak szabad keze, szava, tevése volt a háznál.

Háni, az unalmas félóra elteltével, a vendéget maga szobájába vezeté, melyben már látszatos volt a hollandi csin és rend. A kevés butor ugyan ebben is, régi jobb idők izékeiből állott, de csinosan rendezve, kivéve, hogy egy magas fonott kasban, fosztatlan tollu állt egy

szegletben, a nyoszolya pedig, felhalmozott vánkosokban, fosztottal duzzadozott.

Itt már élénkebben folyt a társalgás. Tárgyul a tegnapi menyekző mulatozása szolgált, és Háni oly találólag jellemzett néhány egyént a társaságból, oly pajzán elménczséggel emelt ki eseménykéiből néhány tréfásabbat, hogy az ifjat egészen csapongó kedve körébe rántotta; s a badarságokat is feledtették vele a szép fogsorok és csigaszácska, mik feléje mosolyogtak, s csak akkor vonultak kissé élesre, midőn Rózáról volt a szó; miből Vandyk gyanítá, hogy a két savelchemi szépség, nem a legjóakaratosabb vetélytárs egymás ellenében.

A nyájas enyelgő és beszédes lyányka, igen tudta kezére adni Vandyknak a társalgást; előzékeny és hálás volt a szórt bókók iránt; s így egy pár óra alatt, oly könnyedén közeledének érzelmeikkel és nyilatkozataikkal egymáshoz, hogy elváláskor, biztosan mondhatá vala a rájuk figyelő: értik egymást.

Vandyk el volt varázsolva. Minden gondolatja a lyányka körül lebegett; szívének csak az volt vágya, hogy minél tovább élvezhesse szerelni boldogságát. Ezért, miként minden rossz dolognak van jó oldala is, híven jegyezte meg magának, a nagymámi búséges szavai közt azon értesítést, hogy a jókora nagyságu falunak temploma csak imént készült el, jókora bővítéssel és ékítéssel, s annak számára, két oltárlap szükségeltetik.

Kapott Vandyk az alkalmon, sietett értekezni az egyházi előljárókkal, kik szívesen fogadván a Rubens ajánlásaival ellátott, s cartonaiból, albumaiból ügyességét bizonyított fiatal művészt, miután ez elég jutányosra szabta munkáját, csakhamar megkötéék vele az alkut.

Vandyk a faluban alkalmas és öblös szobát bérlett, behelyezte magát és munkájához látott. Azonban ki azt gondolná, hogy a szerelemtől hevült ifju keze alatt égett a munka, nagyon csalatkoznék. Ő neki érdekében, vágyában, szándékában állt, időt engedni a munkának; s úgy intézé azt, hogy hetek, hónapok multával is, alig mutatkozott abban haladás.

A nap számos óráit tölték együtt a szerelmesek; Antal tamburázással, Háni egyszerű dalokkal, enyelgéssel, fecsegéssel adtak szárnyakat az időnek; s a napot hetenként legalább háromszor, Háni szobájában tartott kis házi vidor lakoma rekesztette be.

Vandyknak Rubensnél kevés költsége volt, így volt keresményét, művészi útjára, nagyrészen gyűjtheté meg, nemkülönben anyjának, ki nevezetes szőnyeghímzőné volt, gyakori küldeményeit is; miknél fogva szép összeggel jött Savelchembe. De itt szárnyai nőttek aranykáinak; egy pár bútor a maga, több a nagymámi kényelmére, Hánika öltöneyei, piperéi, többszöri kirándulások a közelfekvő lackeni királyi mulatókertbe, s az estvéli lakomák, melyek mind Antal rovására mentek, néhány

hónap alatt úgy kifürösztötték őt pénzéből, hogy a jó anya már-már belefáradt a küldésekbe, s már nem csak a Rubens-ajándékozta szürke paripa lóárusi kézre került, hanem az oltárlapi munkára előlegezett két részletet is elvitte a lidércz.

A nagymámi és Háni verték a vasat, még tüzes volt. Mindketten apadhatlan bányának hitték a művészt, mint volt mesterét, Rubenst; aggodalmatlanul öldösték le egymás után, az estvéli lakomákra, tömött szárnyasait, s később felhagytak az egész aprómarhai művészettel, mely a nagymáminak, Diktől ajándékba nyert öltönyéhez és Hánikának szintazon forrásból rendezett garderóbjához, úgy sem igen fogott volna már illeni.

Különösen Hánit igen elemébe látszott hozni Vandyk bőkezősége. Neki a városi öreg és fiatal uracsák, kiknek a törül metszett friss falusi lányka tetszett, már egy idő óta meglehetősen megzavarták fejecskéjét; előtte mindinkább méltatlannak, illetéktelennek kezdett tetszeni foglalkozása; mindinkább vágyott, kétlábu sovány szárnyasok helyett, ugyanannyi lábu, de kissé kövér erszényü szárnyatlanokkal kötni szövetségeket; so vágyat méginkább táplálgatta benne hiúsága, miszerint ünnep- és vasárnapokon, sajnosan s nem épen epemozgás nélkül kénytelenítették tapasztalni, hogy a jobb módú és büszke Róza, őt divatszerűbb és módosabb öltözékeivel el-elhomályosítja. Most megfordult a koczka. Háni,

Vandyk érkezte óta úgy öltözködék, hogy számlálva is elmehet vala Brüsszel delnöi közt, s tagadni nem leheté, hogy az utolsó divatok, sugár természetén igézön álltak; s miután úrnapiján, Vandyk legközelebbi ajándékát, a Helénától nyert aranylánczot is hófehér nyakára illeszté, Róza szépségi uralmának diadalmasan adá meg a vég döfést. Igaz, hogy a falu népe jobbra-balra sugdosott, s Róza szácskája is, félgúnyra, félrágalomra járt el; de a nagymámi nem gondolt mindezekkel, hanem mint a nagy- és kisanyácskák ily alkalommal szoktak, gazdag vörül álmodozott; Háni pedig diadala mámorában, hagyta szólni, mint nevezé, a rossz irigy nyelveket.

De a jó Vandyknak gyakran kezdé most fájni feje. A pénzforrások jóformán kezdtek nála apadozni, s már azon jártatá elnéjét, hogy miután az egyik oltárlapot mégis szerencsésen bevégezté, kölcsönt vegyen fel még benn lévő bérére. E végre épen a kölcsön kiválasztandó emberén zaklatta, fejét kezére támasztva, eszté, a mint erős kopogást hall ajtaján, s egy tág nyitással, testi lelki barátja, Nanni, kiterjesztett karokkal áll előtte.

Antal meg volt lepetve; a viszontlátás öröme, de egyszersmind a büntudat döbbenése is, villant keresztül lelkén. Ismerte barátja szigorát, ki őt már Brüsszelben is, nem egyszer korholá, viaszlagyságu szive miatt a szépnem irányában.

Nanni huzamos és komor tekintetet vetett barátjára, ki azt kiállni nem bírván, lesüté szemeit.

— Tóni barátom! szóla Nanni halkan; e rosztaluban akarod-e végkép eltemetni sokat ígérő művészetedet, hírnevedet, magadat?

Vandyk. Barátom csalatkozol. Miként láthatod, munkát vállaltam itt, s egyikével már kész is vagyok.

Nanni. Kész, örök idő alatt, egy halhatatlanság elébe menendő művészre nézve! Tudunk, barátom, Rubenssel együtt mindent; a szürke paripa Brüsszelbe került vissza, s ez nyomodba igazított bennünket.

Vandyk (megütközve). Rubenst is?

Nanni. Őt is! — Barátom Tóni! egy libatömő falusi pipacs —

Vandyk (hevesen). A leányt ne bánts, Feri barátom. Az disze fogna lenni brüsseli üvegházi delfinóiteknek is. S ki tudja: nem válik-e még Vandykné belőle?

Nanni (keserűn mosolygott). S hányadik elpárolgott szerelmed már ez barátom?

Vandyk. Ez nem elpárologtatni való, Feri barátom!

Nanni. Szokásunk, mámorban, örökkévalóságot ígérni érzelmeinknek. Mondhatom, szép kárpótlást fognál nyerni egy falusi pipacsban, művészi halhatatlanságodért!

V a n d y k. Nézettől függ barátom. Az élet célja, bár mit mondjunk, boldogság; s ne kárhoztassunk senkit, ha ezt más uton keresi, mint magunk. És végre is, mi egyéb a halhatatlanság, mint üres hang, mely sirunkba le nem hat, éltünkben pedig irigységet és rágalmat költögetve, megkeseríti napjainkat?

Hosszas, s közben-közben heves lett a vita a két barát közt, s pár óra múlva meggyőződék Nanni, hogy falra hány borsót barátjánál, s ez oly körülhálózva ül a lyányka szövedékében, mint légy a pók fonadékai között.

A leányt kísértem meg! gondolá magában Nanni; egy leányban, ki így le bírá bilincselni barátomat, csak kell egy pár pipacsarezon felül, egy kis szellemiségnek is lenni!

Elfordult Hánihoz. Nem kevésbé lepte meg őt a leánynak nem mindennapi szépsége, módos rátartása és társalgási könnyüisége, miket ő Antal barátja idomításainak tulajdoníta. Előadta, hogy ő Vandyknak barátja, és szintén a nagy Rubensnek tanítványa; hogy ő ezen tekinteteknél fogva, kötelezettnek érzi magát, figyelmeztetni a kisasszonyt, (ezimezni kívánt, hogy nyerjen), mily csorba ejtotik a honi művészet dicsőségén az által, hogy annak egyik legritkább tehetségü jelöltje, sőt már is felkentje, Vandyk, hozzája viseltető szerelme mámorában, egy jelentéktelen faluban vesztegel, s magát, művészetét, hírnevét benne eltemeti. Ennélfogva a lyányka nemes

lelkéhez, szellemiségéhez és honleányi érzelméhez fordul, esdekelvén előtte, eresztvő a nagyreményű ifjat, szive fogságából szabadon; mely nemes tette őt egykor a művészszel együtt, halhatatlanítani fogná sat.

Háni szemlesütve s váltogatott arczzsinekkal hallgatta Nanni szavait. Ezek végeztével: Uram! szóla halkkal, én ön barátját nem lépezgettem, önkényt fogatta meg magát. Tőlem szabadulhat, a mikor neki tetszik, habár vesztett időmért kárpótolatlan maradnék is.

N a n n i. S remélhetem kisasszony jóságától, hogy felmondand neki?

H á n i. Nem uram, azt nem teszem! ez annyi lenne, mint elismerni, hogy illetéktelen vagyok hozzája. Én tisztetem, becsülöm a művészt, kit nem születés, hanem tehetségek tüntetnek ki; de magamról is legyen szabad oly itélettel lennem, hogy egy művésznek tán nem fognék válni becsstelenségére.

— Erről szó sem lehet kisasszony, mond Nanni, nem kevésbé lepetve meg a leány épen nem lelketlen szavai által. — De ha a kisasszony, javát, dicsőségét ohajtja batátomnak, folytatá Nanni, miben kétkedni nincs okom, vannak hatalnában eszközök, mikkel, felmondás nélkül is, czélt érhet. Például: legyen iránta hideg, közönyös, és — hogy is fejezzem ki magamat? — kevesebbé bájos előtte. Szép haját, mire Vandyk oly sokat tart, takarja most épen divatos konty alá, szép természetére öltön bő

köntöst, a fekete vagy égszín ruha helyett hordjon sárgát, mely Vandyk előtt kellemetlen szín. —

— Ez annyit tesz, szóla gúnymosolylyal közbe Háni, tegyem ki magamat a falu gúnyjának, nevetségének, és készítsek fölöttem diadalokat elő más falusi libácskának. Kevéssé látszik ön ismerni nemünket, hogy efféle öntagadásokat bir követelni tőle. Egyébiránt biztosíthatom önt, hogy öntagadásom is keveset fogna használni barátjánál, ki mint hallom, már a jegyző büszke Rózáját is levevé albumába, s ki alkalmasint ezt fogná föleserélni velem.

Nanni folytatá még egy ideig ostromát, de minden siker nélkül. Mindinkább győződék meg a felől, hogy a leány hiúsága, s különösen Rózávali vetélye, legyőzhetlen gátok előtte.

„A mi Vandykunk, írá Rubensnek, veszve van! Nyavalyáján, csak élothálára ható szer segíthet. Egyik oltárlapjával már kész, s azt a jövő szombaton felállítani szándékozik; a másikban én is segélyére vagyok, s egy pár hét alatt készek lesziünk ezzel is.“

A mint Nanni, barátja szállására tért, ezt az ágyban lázrohamban találta. Egy szolga, ki tisztogatni járt hozzá, ápolódott körülte. Nanni átvette az ápolást, s közben-közben dolgozott az oltárlapon, s beszélgetéssel enyhítgette barátja szenvedését.

— Beteg, nem beteg, nem tartozik rám! dörgé egyszerre egy durva hang az előszobában, melyben a szolga ruhát tisztogatott, s egy ölnyi, száraz, sovány férfit szakitá fel az ajtót. Kezében egy aranyosgombos nádpálca volt, fején háromszögű kis kalap, melyet beléptekor kissé megbillentett ugyan, de le nem vett. A kerületi albiró volt ez, kit általánosan ismert gorombaságáért Pokrócz Jankónak neveztek, igaz neve, Darlem János, helyett.

— Én Vandyk Antalt keresem! szóla egyet kopantva a padozaton pálcájával.

— Vandyk Antal úr amott fekszik az ágyban! felelt kissé élesen Nanni.

— Úr, nem úr, nem tartozik rám! mond durván Pokrócz Jankó, s közelebb lépe az ágyhoz.

J a n k ó (Vandykhöz). Ismeri ön ezt az aranylánczot, keresztet?

Vandyk halálsápadt lett, majd eltűzesedett arcza; mert a szeme eleibe tartott láncz, a Helénától kapott volt, melyen, hogy méltatlanul túladdott, ha barátjának tudomására jutna, halálra fogná szégyenleni.

— Nem ismerem, uram! rebegé zavarában; talán — nem emlékezem —

J a n k ó. Zavar — színváltogatás — tanúkat állítsak szembe önnel?

Vandyk összeszedte magát, s látván, hogy tagadás-sal még nagy gyanút, bajt háríthat magára, határozot-

tan felelé : — Igen , uram , ismerem az ereklyét — sajátom volt.

J a n k ó. S hol vette azt ön ?

V a n d y k. Egykori mesterasszonyomnak, Rubens-né nagyságának emlékajándéka az.

J a n k ó. Mivel bizonyíthatja be ezt ön ?

V a n d y k. Imé itt ezen úrral , ki tanítványtársam volt Rubens úrnál. — Nanni tanúságot tett a dolog valósága mellett.

J a n k ó. S eladta ön az ereklyét, vagy mi ?

V a n d y k. Nem uram ; itt a faluban egy lyánynak ajándékoztam.

J a n k ó. Neve a leánynak ?

V a n d y k. Harböck Háni.

J a n k ó. Az aprómarhás paraszt leány ? Szép gazdálkodás ! Vandyk úr, és nem úr , a nagyságos emléket csirkés leánynak ajándékozza el ? Ej ; ej !

Vandyk a föld alá süllyedt volna, barátja előtti szégyenletében. Érzé, hogy Pokrócz Jankónak igaza volt, s ő megbocsáthatlanul botlott ezen bántalmas kedveskedéssel. — Uram ! szóla mentséget keresve , határozottan : ezt én tehetém ; mert a lyányka, úgyszólván, mátkám.

J a n k ó. Mátkája ? önnek mátkája, úr , művész úr ? Ha, ha, ha ! Pokrócz Jankót e szavakra , oly kaczagás vette elő, mely röhlügsnek is megjárta volna, s mely közben nagyokat koppantott pálezájával a szobapadlón.

V a n d y k. Nem tudom felfogni, uram, szóla nehezteléssel az ifju; mi van ebben kacagni való?

J a n k ó. Megmondom én. Ön a leánynak, mátkájának adta a lánczot, ez pedig viszont a maga mátkájának, Kertész Miskának, kivel, mint az egész falu tudja, csak ön nem, már másfél év óta jár jegyben, s kivel, ön közbejötté nélkül, már rég férj és feleség lettek volna.

Jankót Vandyknak csodálkozása, meresztett szemei, és veritéktörlései annyira mulattatták, hogy ismét rákezdé kopogós röhögéseit.

J a n k ó. Ugy van uram! Kertész Miska Harlembe készült, jó birtoku, de fűsvény nagybátyjához, kinek, mint mondják örököse leend; de pénze nem volt sem neki, sem a leánynak; tehát a láncz lőn utiköltségre szánva. Miska egy ékszerárushoz vitte a lánczot, ez pedig megütközvén abban, hogy parasztlegény kezénél találkozik oly nagybecsű ékszer, tolvajlást gyanítva, feladta a dolgot.

V a n d y k. Nem tagadhatom albiró ur! meg vagyok lepetve; de meg fog engedni, hogy teljes hitelt nem adhatok előadásának. A lyányka —

J a n k ó. Volt már garassal, uram, a vásáron! Tessék olvasni a legény vallomását, s a leánynyal történt szembesítését.

Kínos szégyeni érzelmek közt olvasá Vandyk az átnyújtott oklevelet, s némán nyújtotta azt az albirónak vissza.

— Így hát minden rendében volna, mondá gúnyosan Pokrócz; igaz: tolvajlás ki nem sült ugyan, hanem az ki, hogy művész urak szívesen futosnak kötők után.

— Uram! tüzesen pattant fel e szavakra Nanni, s ledobá a kezében tartott ecsetet — én is művész vagyok, ki számon szoktam kérni a goromba szavakat!

Jankó végig méré szemével Nannit — No, no, nekem már itt többé semmi dolgom! szóla, megbillenté háromszögét, s egy kurta adieuvel távozték.

Vandyk egészen le volt verve, szétzúzva szívében; porig sülyedtnek érzé magát barátja szemében. Az emlék oly méltatlan elajándékozása, Háni orronhurezsolása, személyének, művészetének lealacsonyítása, pénzének meggondolatlan kiszórása, mind nyomasztólag nehézkedtek szívére. Szorongva várta barátjának méltó korholásait. De ez bevárva a keserű gyógyszer munkálását, minnek szívéből örvendett, józan számítással és nagylelkűséggel hallgatott; folytatta festései munkáját, s közönyös beszélgetést kezdett barátjával.

Másnap fölkelhetett, noha bádgyadtan Vandyk; s harmadnappal az oltárlap felállítására előtt, véletlenül nyitotta meg a művészek ajtaját, Rubens és szép Helénája. Örömvillanatra mellet, új tör vala megjelenésük Antal szívének. Szorongva csókolt kezét Helénának; szorongva rohant Rubens ölelő karjai közé. — Még egyszer kíván-

talak látni ez életben, öcsém! s látni: méltó vagy-e mes-teredre és nagy reményire felőled?

Vandyk nem felelt, de Nannira vetett esdeklő pilanatja mutatta, mily szorongások közt szenved.

Rubens szemle alá vette a kész oltárlapot, s meg volt lepetve azon művészi erő, színezet és összeállítás által, mely Vandykban a nagy művészt már ekkor elárulá. Egy pár jelentéktelen ecsetvonással igazított még a művön, s megigéré Antahnak, hogy gyöngélkedése miatt, az oltárlap felállításban segélyére leend.

Rubens a helység fogadójában volt szállva, hol szokott gazdag étkezéssel vendégelte a két művészt is. Semmi említés sem történt a társalgásban, Vandyk Savelchemi viszonyairól; egyedül nyájas szivesség és vidor kedv, szerepelt abban. Vandyk előkészületeket tett a felállításhoz, Rubens pedig elkérte mulatozásul és szemléül Vandyk albumát. — Látni ohajtom, öcsém, ugymond: mit haladtál távoztod óta?

Az oltárlap felállítása napján, Rubens fényes lakomát rendezett, a falu előjáróinak és mindkét nemen lévő noblessének, s Vandyk tudtán kívül meghívá arra Rózát is atyjával és Hánit is nagyanyjával. Mig a három művész, a templomban, késő délig a felállítással foglalatzkodott, Heléna addig fogadta és mulattatta vendégeit. Asztalkán hevervén Vandyk albuma, Heléna lapoztatta azt vendégeivel, kik különféle megjegyzéseket, s tetszés-

nyilvánításokat tettek az egyes darabokra, helyén találva a dolgot, és szarva közt keresve a tölgyét. Egy vendég-nő, kis gyáracska tulajdonosnéja a faluban, egyszerre Róza arczképére fordított, megmutogatta a bájolón talált festvényt a többi társaságnak, s Rózának is, kinek arczát azonnal diadal pirja futá el; mert a kép alatt e szavakat olvasá: „Róza, Belgium legszebb hölgye!“ s fején a szépség koszorúja diszlett. Háninak a látásra és olvasásra, hol elhalványult arcza, hol kigyuladt, s szája körül bosszus gúny lebegett.

De a mi Háninak minden vérét jéggé fagyfalá, minden tagját eldermeszté, az a harmadik lap volt, melyen az ő hiven talált egész alakja állott, azon öltözetben, melyben Vandyk a lakodalomban látta őt; kezében egy pár cső tengerit tartva, s tömött és tömésre váró aprómarhától környezve. A festmény alatt e szavak valának olvashatók: „Háni, a szép falusi leány.“

Háni egy szekrényhez támaszkodott, hogy le ne rogyjék szégyenében. Ekként zúzatni meg hiúságában, egész társaság, de főkép büszke vetélytársa előtt! Egy Rózára vetett pillantás, ki diadal büszkeségével tekintett maga körül, egészen tetőpontra emelte kínos helyzetét.

A lakoma felett Háni szótlau, halvány és borús volt, s egy falatot sem evett. Végeztével azonnal távozott nagyanyjával, s Vandyk másnap e sorokat vevé tőle: „A falusi leány nem akar utjában állni Belgium leg-

szébb hölgyének; azért kéri önt, kimélje meg őt további látogatásaitól.“

Vandyk már Velenczében értesült arról, hogy Háni, ki alattomban soha sem szakítá meg, Kertész Miskával szőtt szerelmét és kötött frigyét, nem sokára Vandyk távozta után, annak neje lett; tehát őt Vandykhoz nem szerelem, de nem is épen haszonvágy, hanem egyedül azon hiúság kötötte volt, miszerint hízelt könnyelműségének egy jeles művész udvarlása, mely egyszersmind őt módba helyezé, diadalt arathatni büszke vetélytársa fölött.

Szintén már csak Velenczébe érve fejtheté meg magának, Háni levelkéjének s rajta kiadásának talányát, a midőn egykor forgatván albumát, ráakadt a két festmény hamisításaira, s azok aláírásaiban, Rubens kézvonásait ismeré meg. — Jól tevéd nagy mesterem! ármányod üdvösen sikerült! kiálta hálás örvendezéssel; mert érzé, hogy kigyógyúlva van, s mentve a művész és nevének halhatatlansága.

Fáy András.

VÖRÖSMARTY HALÁLAKOR.

1855.

Csak azt lássam-e, hogy a magyar költőnek
Ha élni küzdelem, meghalni szerencse,
Hogy akkor adózunk díjjal a dicsőnek,
Midőn kivirult már sírja nefelejtse?

Csak azt lássam-e, hogy az első fájdalom
Birja fölhevíteni fagyos kebelünket;
Hogy egy szemfödél az országos jutalom;
S csak a végtisztesség rázhat fel bennünket? —

Tán nincs is erőnk az élőnek örülni?
Lám az életből mily szépen kitanultunk!
S jövőnk a nagy ember sírján lelkesülni,
Midőn érzelminkkel mármár elavultunk!

Mit jártok ott búval, panaszos kebelrel
Ti, kiket nem illet a férfias bánat.
Menjeteek feküdni, és kelni korán fel:
Szép a napkelet is, nemcsak a napszállat.

Oly szépen búsultok, hogy meghalni édes,
De annál kinosabb az élet köztetek.
S azt mondom a búra, mely igen beszédes,
Nem egyéb az szónál, melyet nem értetek.

S ha szíveitekben gyöngé solhajtásból
Bánat kerekedik, részvét sugarával :
Megnyilik a farsang, áll mulatozásból,
S tánczoltok, a mint egy nagy férfiú meghal.

Már így idő előtt megvénül az ember,
S felejtí ha egykor lelke ifju vala.
Mert a részvétlenség leggyilkolóbb fegyver ;
A föld nemesbjei haltak meg általa.

Már így a világot dögvész fenyegeti ;
Mindennap esni kell egy nagy áldozatnak,
Hogy legyen a bánat egyszer már nemzeti,
Legyen vigassága minden egyes napnak !

Oh szentek, oh dicsők ! kik nélkül a világ
Tenge növényeknek sivatag hazája ;
Kik nélkül a népek gyilkos haramiák,
S gyöngébb az erősbnek született prédája ;

Oh szentek, oh dicsők! majd a késő idő,
Mint félistenekkel dicsekszik veletek.
Ti azért álltatok a semmiből elő,
Hogy a hálátlanban gőgöt neveljetek.

Inkább feledtetni végképen, örökleg!
Hadd folyjon az élet vigan, kellemesen;
Halottak emléke ne háborítsa meg.
Aztán a ki megholt, nyugodjék csendesen.

Dicsekedjék is majd, a ki élni marad,
Világi javakkal, földi szerenessével.
Mert az élet olyan: ki nem vet, nem arat.
Nem is él ember csak szellemmel, igével.

De ne is mutasson a nép se azokra,
Kiknek érdeme, mint az égő szövétnek.
Önvád sulya essék a hálátlanokra,
Kiknek erénye bűn, dicsősége vétek.

És semmi pásztortűz ne ragyogjon aztán
A lefolyt időnek éji homályában;
Hadd lássa meg a nép: a kietlen pusztán,
Hová lesz vezető lángelmék hiában.

A szellem azonban nem kérdi futását,
Fel is jő, le is megy, fényes ragyogással.
Nemzetének hagyván erős alkotását,
Világít és kinoz égő pirulással.

Erdélyi János.

VESZTETT PARADICSOM.

O da van a paradicsom!
Nem vezet rá emberi nyom,
Számüzött angyali
Bujdokolva járnak,
Csak tövise van még
A tarolt határnak.

Régi tűzhely hamva körül
A zivatar zúgva röptül,
Széthullt a barátság
Vidám koszorúja,
S a riadó szélvész
Nyomát is elfújta.

A vig öröm tótova jár,
Kézében még habzó pohár . . .
Édes italában

Mennyei kéj máskor ;
Most keserű bűrök,
S undorító mámor.

Gonosz tündér a szerelem,
Játéka is veszedelem . . .
Csalogat, csalogat,
Fényes utat törvén ;
Pedig hullámi közt
Halálos az örvény.

A reménység ajka zendül,
S tűnik a könnyű annyi szemből ;
Hajh ! rövid a játék,
Ködalakja széled,
S a valóság láttán
Elhagy az eszmélet.

Mennyet ígért egykor a föld,
S most pokoli boszura költ ;
Hallja sohajtásod,
Látja könnyhullásod ;
De az égre bizza
Megvigasztalásod !

És az ég szól: „Árva lelkek!
Menedéket nálam letek,
Mert emlékit kiki
Ide is elhozza,
A paradicsomot
Én sem adom vissza!”

Lévai József.

TUDOD-E MÉG....

Tudod-e még: mikor legelőször
Átölelvén forró kebelem —
Elsusogtad lángoló szerelmed,
Holdragyogta csöndes éjjelén?!

A csillagok — szerelmünk tanúi —
Ugy fénylettek fönn a kék egen,
S a szellő oly édesen sohajtott,
Holdragyogta csöndes éjjelen . . .

— Nem sokára, hol szerelmet vállal,
Tévelyegtem a kies helyen:
S láttalak a más keblén pihenni,
Holdragyogta őszi éjjelen . . .

A csillagok — tört esküd tanúi —
Elsápadtak fönn a kék egen,
És a szél oly bús haraggal zúgott —
Holdragyogta őszi éjjelen . . .

Thali Kálmán.

KELETI KÖLTŐKBÜL.

I.

Imádom én istenemet,
Hogy napot és éjt alkota!
Arezod a nap, és fekete
Hajad a sötét éjtszaka.

II.

Hajolj hozzám szép rózsahimbó,
Ápolni foglak keblemen!
Csókjaimmal melengetlek,
És ölelő karjaim közt
Ki fogsz majd nyilni kedvesen.

III.

Oh ne hidd, hogy megbántottál
Vagy talán keserűt mondtál,
Bár milyen haragos légy!

Mert haragod kedves leány,
Megtörik egy korall sziklán,
S áldássá lesz, bár mit tégy!
Előbb, hogy szívem bántanak,
Szép ajkadon hajóznak át,
Az pedig csak édesség!

IV.

Ne haragudj' ha késő este
Megfogja kezecskéd kezem,
És mellé még — isten bocsássa!
Egy csókért is esedezem.

Ki oly szépen megdalla téged,
Mért kérne az bocsánatot?
Egy kézszorítás, s mellé egy csók,
Mindössze is nem nagy dolog.

Minden csóкод egy dallá válik
Az én szerelmes ajkomon,
És minden kézszorításodért
Egy csókot kérni van okom!

Berecz Károly.

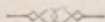

C. Kruseman pinx.

J. P. Lange sculp.

De vinderick

A VÁNDOROK.

Tikkasztó nyári nap után enyhe alkonyat köszönte be. A zöld facsoportozatok közt itt-amott feltűnő barátságos helységek a nyílt képnek vonzó színt kölcsönzének, s az elszórt bokrok közt fel-felreppenő veréb sereg, még ha nem ügyelnénk is a falvakra, esziünkbe juttatná csiripelésével, hogy ezen emberi társaságot kedvelő madarak bizonyosan itt nincsenek messze valamely helységtől.

A szántóföldeken még mozog a munkás sereg, s a sima országuton, egy-egy terhelt szekér dőcög haza — vagy az utasoknak kocsija robog ezélja felé.

A kocsik és szekerek között, két vándor is halad, hosszú horgas bottal kezökben, s lábaikon felszíjazott boeskorral. A két utas fáradtnak látszik, de a szegény drótosok megszokván hideget és meleget tűrni, durva szűrjök most is vállaikon függ, míg az elbarnult, porlepett goromba vászonból készült bő úju inget, melyet még otthon olajba mártottak, hogy a szenny kevésbé

fogjon rajta, az idő bizonytalan színre festé, és széles, kerek karimájú kalapjok, daczolva a viharok viszontagságaival, megkopva s fakulva, mintha sorsuknak vitorlájá volna, lebeg fejökön.

Az idősebb, magas, szikár alak, jelentéktelen arczu egyén vala, ki mintha a gondolkozásra képtelen volna, üres tekintettel folytatja útját, csak néha rántván egyes pokróczból készült szíjjas táskáján, mely vállain függ, a karjára öltött dróttekercseken, mintha kormos mester-ségére akarna emlékezni; egyébként nem néz sem jobbra, sem balra, mintha kifejezéstelen, savószínű szemei csak arra valók volnának, hogy a poros utat figyeljék.

De társa, az alig tizennégy éves fiú, érdekekkel tekintget a munkásokra, és faluk felé, s kebléből egyszer-másszor mély sohaj emelkedik, midőn a vidám madarak röptét kíséri tiszta kék szemeivel.

— Talán bizony elfáradtál — szólta a hallgatást megtörve az idősb drótos, kinek figyelmét, bármi kifejezéstelennek látszék is arcza, nem kerülék el társa sohajtásai.

— Nem biz én, — viszonzá az ifjabb — de ha madarakat látok, akaratom ellen elszomorodom.

— Vajjon mi jut eszedbe a madarokról jó fiú? — kérde a másik.

— Hát semmi más, csak az, hogy mért nem tudunk mi is repülni, mint azok, s mért nem szállhatunk hazánkba.

A fiú szavait szünet követé, a szegény drótos nem volt képes oly választ adni, mi a gyermeket megvigasztalná, s kármentesítené azért, hogy nincsenek szárnyai.

— Te bizonyosan éhes is vagy már? — mondá, nem tudván okosabb kérdést találni. — Ne búsulj! mi-helyt elértünk ama kis puszta dombig, mely, mint látod, alig van tőlünk ötven lépésnyire, leülünk enni, s holnap hajnalig nem mozdulunk helyünkben.

S a hosszú drótos pontosan beváltá szavát, a mint a kijelölt kopár dombot elérék, leheveredett ifju társával együtt, elébb természetesen botját, táskáját és kalapját vetvén a földre, hogy annál több kényelemmel pihenhessen.

Szó nélkül fogtak ezután étkezéshez, előrevén táskájokból először is a borókás pálinkával már csak félig telt kis kulacsot, azután a barna kenyeret és sajtot, s szögekkel kivert késökkel szeldelvén majd egyik, majd másikból, vágyó tekintet kíséretében nyeldesék a száraz falatokat, időnként fel-felhajtva a kulacsot is, hogy erős illatu tartalmával nedvesítsék torkukat.

A szegény tótok, mint két messzeföldi vándor, évek óta barangolnak már a hazán kívül, és a drótteker-cset, mint élelmezésük egyedüli biztosítását, karjaikon hordozák.

— Hej bátya — kezdé az ifjabb étkezés után a dombra könyökölve, melyen társa, pipára gyújtván, helyet

foglalt, s széles kalapját, mintegy neki búsulva, fejére vágta — ha isten haza segít még valaha, de megbecsülöm szülőföldemet.

— Megtetszik szavaidon, hogy gyermek vagy — viszonzá társa. — Hiszen igaz, hogy az embert vándorlásában eleget hányja-veti sorsa, de végre is nem találunk-e mindenütt jó embereket? nem vendégeltek e meg tegnap is egy kis maradék étellel, még ráadásul fizetésünk mellé?

— Igaz — szólott a kis tót bánatos arczát társához emelve — de mit ér, ha otthon még a száraz zab kenyér is jobban esik, mint idegen földön a legízesebb ételek.

— Ej, dehogy esik, dehogy esik — mondá fejét csóválva a másik, ki tapasztalatait nem szivéből, hanem az életből látszék meríteni — a jó falat, mindenütt csak jó falat marad, s én inkább keresem messze földön, fáradságosan kenyereimet, minthogy otthon koplaljak.

— Hiszen a koplalás is nehéz — viszonzá a gyermek szomorúan — de azt még bölcséjében megszokja a szegény; s nekem úgy tetszik, mintha a falat, mit azokkal osztunk meg, kikhez szivünk ragaszkodik, édesebb volna, mintha kedveseinktől messze, tejbe-vajba fürödnünk is. Oh ha még egyszer ehetném a kenyérből, mit édes anyám keze süttött!

Az érzéscitől elragadtatott gyermek szavait csendes zokogás szakítá meg.

De ez már több volt, minthogy a jámbor drótosnak szíve meg ne esett volna a szegény gyermek fájdalmán. — Nem anyja bizta-e őt reám? — gondolá, midőn a mit még drótozás közben sem szokott, pipáját félre tévé, s a fiút vigasztalni kezdte:

— Hiszen mindig csak nem vándorlunk, haza is megyünk valaha, s meglásd ücsém, ha egyszer visszakerülünk, kétszerte jobban fog esni a pihenés. Addig pedig majd ellesziünk így ketten együtt, s megosztjuk egymással mind a keresményt, mind a bajt. Soha se búsulj hát, meglásd nem sokára haza segít minket a jó isten. Addig pedig felejtsd a gondot, s képzelj azt, — tévé hozzá jószívéleg mosolyogva — hogy már otthon vagyunk.

— Még ha hitegetni törekszem is magamat, nem int-e minden, a mit látok, csak a távolságra? — viszonzá búsan a fiú — az egész rónaság, mely szemeim előtt terül, s minden szó, mely, minthogy nem értem, oly idegenül hangzik füleimbe, s a szokások, melyek annyira különböznek a mieinktől, nem intenek-e arra, hogy szülőföldemtől messze, s itt idegen vagyok? Még a levegőnek, s a földnek is más színe van itt, mint nálunk, csak a madarak dalolnak úgy, mint otthon hallottam, mintha ide azok elkísérték volna bennünket. Oh miért nem lehet

velök együtt repülnünk, hogy szállhatnánk, mint ők, kedves szülővidékünkre.

S a gyermek e szavai után, lehajtá árva fejét a dombra, és keservesen zokogott. Társa nem háborítá, minthogy észre vette, miként fájdalmán, s élénk honvágyán, előbb kifog a fáradság, mint az ő biztatásai. — S ugy is történt, — a fiú mind lankadtabb lön, zokogása csendesült, s még mielőtt könyei felszáradtanak volna, elnehezült pillái álmra zárultak.

Az idősb drótos soká nézdelé elszomorodva a könyázott, bár nyugodt gyermek-arczot, mely e pillanathan, mintha egész multjának tükre volna, visszaidézé emlékezetében az örökre eltűnt gyermek éveket, melyeket szülőföldén élt át.

Bár mint a fáradt fiú, emlékei is elszenderülhettek volna, melyekben az örömet, a sok nyomor és keserűség között, alig találhatá fel. — És még is, bár emlékeinél elszorult szive, a fölébredt honvágy mély sohajába, s két nehéz könyébe került a szegény drótosnak.

— Mindenütt jó, — de hiába, még is csak legjobb otthon — mormogá félassan, miközben, hogy föl ne ébreszsze őt, óvatosan fektült ifjú társa mellé.

S az anyaföld hű keblén, s a csillagos ég alatt
 édes álomba merült a két vándor; — otthon képzelék
 magokat, — s minthogy az álom mindent szebb színben
 mutat fel a valónál, szülőföldjük, mint a paradicsom,
 olyan leirhatlanul szépnek tetszék.

Vachott Sándorné.

VISEGRÁD ALATT.

Régi dicsőségünk roskadt jegye, barna Visegrád !
Vén faladon nagy bú bélyege ül komoran ;
A Duna ősi regék seregét toda zúgni felőled,
És egyet évenként elfeledett utain. —
Diestelen állsz a tetőn ; a halvány régi királyok
Hallgatag éjeken ott lengenek ormaidon,
Míg az alatt vasutak robogása nem űzi el őket : —
Sírba veled szellem ! gőz a világ s papiros.

Tóth Lőrincz.

Shakspeare „OTHELLO“-jából.

Negyedik Felvonás III-dik jelenet.

OTHELLO, LODOVICO, DESDEMONA, EMILIA, KISÉRET.

L o d. Oh kérlek uram, ne fáradj tovább.

O t h. Bocsáss meg a járás jót tesz nekem.

L o d. Jó éjt, s fogadd hálámat asszonyom.

D e s d. Örültem a szerencsén.

O t h. Indulunk uram? Oh! Desdemona.

D e s d. Férjem?

O t h. Fekügyél le rögtön. Azonnal visszatérek.

Bocsásd el társalgónődet. Tegy a mint mondom.

D e s d. Ugy teszek férjem.

(Othello, Lodovico, kíséret ol.)

E m i l. Mi ez megint? Szelidebb, mint előbb.

D e s d. Azt mondja: rögtön visszatér. Nekem
Fekünnöm, — rólad azt parancsolá, hogy
Elküldjelek.

Emil. Hogy elküldj engemet?

Desd. Azt mondta. Add hát éji öltönyöm —
Emiliám — s aztán isten veled.
Nem volna jó, megharagítani őt.

Emil. Vajha ne láttad volna őt soha! —

Desd. Ne mondd! Szívemnek ő oly kedves így,
Hogy még dühét, haragját, zord daczát is,
— Jőj, fűzz ki kérlek — szépnek tartanám.

Emil. Az ágyat úgy vetém, mint rendeléd.

Desd. Mindegy talán. Ah mily bohók vagyunk!
Ha én előbb halok meg, oh takarj e
Leplekbe!

Emil. Ej, mi balgatatag beszéd!

Desd. Anyámuak egy szolgáló lyánya volt,
Kit szeretője megcsalt s elhagyott.
A fűzről egy bús dalt tudott szegény,
Egy ócska dalt, de sorsához talált.
Azt dallva halt meg. Ez a dal egész
Éjjel ki nem megy a fejemből; úgy jó;
Hogy hajtsam én is félre a fejem
S daloljam el, mint a szegény Boris.
Kérlek, siess.

Emil. Elhozzam éjruhádat?

Desd. Nem. Fűzz ki csak. Ez a Lodovico
Szép férfi.

Emil. Szép s deli.

D e s d.

Jól is beszél.

E m i l. Tudok egy asszonyt Velenczében, ki me-
zítláb zarándokolt volna Palästináig, ajka egy érintéseért.

D e s d. (énekel.)

A sycamor árnyában ült szegény,

Úgy ráhajolt, úgy rá, a füz.

Homloka térdén, keze kebelén.

S mind dalla: füz, szomoru füz!

Dalába szólt a mormoló patak;

Olyan bús árnyat vet a füz!

Hő könnyétől a kö is olvatag;

Szomoru füz, szomoru füz!

Kérlek, siess, mindjárt jő.

Füzágból kötök fönre koszorút.

Nem!

Ne vádoljátok hűtlenségeért.

Nem, nem ez következik most. Ha! ki ko-
pogtat?

E m i l. A szél.

D e s d. (énekel.)

Csalfának mondtam, s mit felelt! csak ezt:

Szomoru füz, szomoru füz!

En lányokat, te meg legényt szerelsz.

No már mehetsz. Ugy viszket a szemem?
Sírást jelent ez?

Emil. Ejj, dehogy jelent!

Desd. Ugy hallottam pedig. Oh férfiak!
Emilium, mond, de lelked szerint,
Igazán vannak olyan asszonyok,
Kik férjüket ily gyalázatosan
Csalják meg?

Emil. Vannak ám kétség kívül.

Desd. S te megtennéd azt az egész világért?

Emil. S te nem?

Desd. Nem én, a fényes nap világra!

Emil. A nap világra én sem, mondhatom,
De éjszakára, a mikor setét van.

Desd. Te megtennéd azt, az egész világért?

Emil. Hajh! Az egész világ nagy; drága bér
Ily kis bűnér'

Desd. Nem tennéd, azt hiszem.

Emil. Biz én megtenném, s aztán ismét semmivé
tenném, ha megtettem. Természetes, nem tenném egy
karika gyűrűért, sem egynéhány rőf szalagért, vagy ru-
háért, fejkéért, vagy más ily semmiségért. De az egész
világért. — Istenemre! kinek ne volna kedve férje hom-

lokára szarvat tenni, hogy a világ koronáját tehesse rá?
Szívesen elszenvednék érte egy kis purgatoriumot.

D e s d. Én, veszszek el, ha az egész világért
Tennék ilyen bünt!

E m i l. Ej, a bűn csak a világban bűn, — s ha
fáradtságodért a világot megnyernéd, saját világodban
könnyen helyre hozhatnád azt.

D e s d. Még sem hiszem, hogy oly rossz nő legyen.

E m i l. Sőt tuczatonként. És azon felül
Még annyi, hogy betölthetnéd velök
A nagy világot, melyért versenyeztek.
De azt hiszem, hogy mind a férj hibás
Ha elbukék a nő. Midőn hitet
Feledve, idegen keblen pazalják
Kincsünket, — vagy féltés dühében a nőt
Rabbá teszik, vagy mint barmot verik,
Vagy elrabolják zsebpénzét s örökjét;
— Bennünk is epe van; szívünk szelid
De boszus is. Minden férj tudja meg:
Hogy nője is, mint ő, tud érzeni,
Lát, hall, szagol, és édest s keserűt
Izlel, mikép ők. Mit tesznek, midőn
Elhagynak hűtlenül? Kéj vágy-e az?
Úgy hiszem, az. Vagy szenvedély tevő?
Bizonynyal az. Vagy gyöngesség talán?

Az is lehet. S hát bennünk, nincs e kék,
Nincs szenvedély, vagy gyöngeség, mi
bennök?

Hát bánjanak velünk jól, mert különben
Példát nekünk ők mutatnak a bűnben.

De s d. Jó éjt! Az isten adja, ne tanuljak
Bűnt más bűnéből, s azzal is javuljak.

(Elmennek.)

Szász Károly.

A HOLD ELEGIÁJA.

1847.

Mért vagyok én a hold ? Isten, mit vétettem,
 Hogy a legnyomorubb lénynyé tettél engem ?
 Inkább volnék a föld utolsó szolgája,
 Mint az égen az éj ragyogó királya;
 Inkább járnék ott lenn koldus bocskorában,
 Mint itt járok ezüst sarkantyus eszímában;
 Inkább színnám lenn a csapszékek borszagát,
 Mint itt fönn a csillagvirágok illatát.
 Oh melyik jó lélek ne szánná sorsomat ?
 Minden kutya, minden poéta megugat !
 S ezek a tollrágó, versgyártó pimaszok,
 Kiknek nem a szíve, csak a füle mozog,
 Azt hiszik, hogy velök én egy követ fújok,
 Rokónérzelemből, hogy velök busúlok.
 Sápadt vagyok, de nem árn a fájdalomtól,
 Hanem a méregtől, a mely torkomon dul,
 Hogy eképp komáznak én velem e ficzkók,
 Mintha együtt vernének a csürhére disznót.
 Néha-néha jön egy az igazijából,
 Egy kipattant szikra isten homlokából,

Egy valódi költő, s dala hallatára
 Keblemet megtölti a gyönyörnek árja;
 Csakhogy, csakhogy a mig jön egy ilyen dalnok,
 Addig hány keserves nyávogást nem hallok!
 Efféle mákvirág minden bokorban nő,
 Nincs ezekre soha, nincs sovány esztendő.
 Minden este félve kezdem utazásom:
 Hol akad meg fülem olyan nyikorgáson?
 Ahol ni, ott is egy! hogyan terpeszkedik,
 Hogy meghányja-veti parasztlócs kezeit,
 Mintha elakarná messze hajítani,
 Talán mert markába nincs mit szorítani,
 S úgy megsohajtoz, mint a kárvallott cigány,
 Az erek is csak úgy dagadnak a nyakán.
 S mit össze nem beszél! s váltig engem kérdez,
 S kér, hogy tekintsek be a szeretőjéhez.
 Jól van, betekintek. Hát, ücsém, a Jutka
 Épen most buvik be a kemenczelyukba,
 Sült kolompért szed ki, pofázza befelé,
 Megégette száját, mert hirtelen nyelé.
 Jaj be gyönyörűen rántja félre arcát,
 Ez a bájos oreza épen méltó hozzád.
 Megmondtam, a minek nem tudása gyötrött,
 Most menj a pokolba, vigyen el az ördög.

Petőfi Sándor.

IDEGEN NÉPROMÁNCZOK.

I. L i t v á n.

A hős a harcza távozott; . . .

Arája búsult, hervadozott. —

„Oh kelj fel, édes, kelj fel!

Vagy bánatos sziveddel

Még nem pihentél eleget?”

Es kiteríték már az arát;

A hős jajgatva fölkiált:

„Oh kelj fel, édes, kelj fel!

Vagy bánatos sziveddel

Még nem pihentél eleget?”

A koporsóba tevék az arát;

A hős, az nem hiszi, s fölkiált:

„Oh kelj fel, édes, kelj fel!

Vagy bánatos sziveddel

Még nem pihentél eleget?”

A sirba eresztik az arát ;
A hős mégsem hiszi, s fölkiált :
„Oh kelj fel, édes, kelj fel !
Vagy bánatos sziveddel
Még nem pihentél eleget ?“

Már a koporsót föld fedezi ;
Most már a hős rémülve hiszi,
S kardjához kap kiáltva :
„Kíséröm a csatákba,
Fektess arámhoz engemet!“

A földben fekszik a halott ;
Az élő érzi a bánatot. —
Kísérő hű szablyája
Mint villám csap reája,
S arája mellé fekteti.

II. F l a m a n d.

Csörgedező pataknál ült a lány,
Könny szemiben, bubánat homlokán.
Honnan ered keserves bánatod,
Hogy a virányt könnyekkel áztatod ?

Tépi szegény a kised violát,
Vízbe veti, s zokogván fölkiált:
„Édes atyám, s te bátyám, jöjtek,
Hogy kínaim szivemből tűnjenek!”

Gazdag egy úr, ki épen arra mén,
Látja szegényt a partnak tetején.
Látja, miként omolnak könnyei,
S könnyörülő szavakkal kérdezi:

„Honnan ered keserves bánatod,
Hogy a virányt könnyekkel áztatod? —
Mi a bajod? beszéld el énnekem:
Hogy ha lehet, segítlek, gyermekem.”

Ráemelé szemét a bús leány,
S visszafelelt sohajjal ajakán:
„Árva vagyok, szegény, számkivetett!
Segedelem csak istennél lehet!”

Látod ama halomkát messzire?
Édes anyámnak ott van sírhelye!
Látod eme zajongó patakot?
Édes atyám halálát lelto ott!

A rohanó hab ellen, hab között,
Oh a szegény hiába küzködött.
Menteni őt leszállott hű fia . . . .
Hajh neki is be kellett fulnia !

Pusztá, kihalt a kis ház belseje,
És csak az én keservem tölti be !“ —
Igy pauaszolt a bánkódó leány,
S a kegyes úr megindult bánatán.

Mondja neki : „Ne búsulj, gyermekem,
Nem teneked való a gyötrelem.
Én leszek a te bátyád, hű feled,
Édes atyád, barátod, mindened !“

És kezet ad, kezet fog édesen :
„Te vagy az én szerelmes jegyesem !“ —
Árva leány ruhát ölt, ünnepít,
Megülik a menyegző ünnepít.

Most az elébb kesergő árva lány
Boldogan él a hű férj oldalán ;
És a nemest, a jó- és nagyszívűt
Emlegetik, dicsérik mindenütt.

III. M ó r - s p a n y o l.

Miután a szép Zelinda,
Féltékeny haragra gyulván,
Távol űzte közelébül
Kedvesét, az ifju Ganzult ;
Csakhamar megbánja tettét
És vádolja önmagát,
Hogy kegyetlensége által
Mind magának, mind a hősnek
Okozott gyötrelmeket.

Hirt vesz ekkor, hogy a bajnok,
A szerelmes büszke mór,
Bánatában elmerülve
Kicsérélte fegyverén
A szerelmi színeket ;
Hogy reménylő zöld helyett
A búbanat feketéje
Árnyokolja be sisakját,
Kelevézét, paizsát.

És a hölgy azonnal indul,
Új, vidámabb díszet vivén,
Hol a féltés kék színével
Párul a szerelmi bíbor.

Ártatlanság jelveül
 Víz fehér szalagokat,
 És a turbán violája
 Állandóságát jelenti*).

Oda érvén, hol a mór
 Búsán küzköd végzetével,
 Szép Zelind előre küldi
 Hirnökét a diszmezekkel, —
 S ő remegve, nyugtalan,
 Egy jaszmin-bokorba lép.

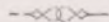
Ganzul a hirt elfogadván,
 Hinni nem mer a fiúnak, —
 Nagy sietve jön, repül,
 S megtalálja kedvesét,
 A piruló szép Zelindát.
 Mind a ketten könnyezőleg
 Nézik egymást, és szemökben,
 Telve búval és örömmel,
 Az adott, vett, megbocsátott
 Sérelemnck feledése
 Tükröződik bájosan.

Greguss Ágost.

---

*) Mór szín-nyelv szerint nem a sárga szín jelenti a féltékenységet, de a kek. Az állandóságot a viola szín jelenti.

TÁTRAI TÁJKÉPEK ÉS MONDÁK.

I.

 felkai völgyből a bájos Virágoskertbe roppant sziklatömegben kell a tátrai vándornak keresztülhatolnia. Oly borzasztóan dűleszkedik e sziklakapu fejünk fölött, mintha minden pillanatban ránk akarna szakadni.

Hány ily sziklaszakadás s óriási gátkő fenyeget bennünket az élet veszélyes utain! S az önérdek, dicsvágy, ritkábban a jellemzilárdság, mégis buzditólag vezeti azokon át a vakmerő halandót!

A tátrai Virágoskert az alpesi növények szelid mosolyának ezer és ezer nyilatkozatával fogadja ölébe a hegyek zarándokát.

Itt a természet változatos játéka a legsajátságosabb ellentétekben látható.

Ha föl- és körültekintesz, csupán óriási meredekségű sziklatömegek, havas, jeges bérezormok, sötét, komor tekintetű gránitfalak, szóval, a legzordonabb vidék vad szép-

ségei ötlenck szemedbe. Ellenben a völgy mélyében s pázsitos kebelén a legszelidebb virágcsoportok tarka szőnyege eleven friss zöld alappjával hosszant terjedez előtted.

Itt még a tátrai vadrózsa is oly nyájasan mosolyg, a virányt keresztül hasító folyam partjainak zöld bársony rétegein ezer és ezer nefelejcs villogtatja tiszta kék szemét, s a gyorsan rohanóhoz hajolva, ezt látszik susogni méla-titkosan :

„Gyors hegyi folyam! Vidd magaddal üdvözlötünket Magyarhon fia- és leányainak ; csevegl el nekik a jég közt is viruló tátrai nefelejcesek forró üzenetét, — hogy soha ne feledkezzenek meg a baza s kedveseik iránti hűségről !“

És a futárrá avatott vidám kis csörgeteg fejrázva igéri az üzenet megvitelét, szilaj csikóként tajtékot hányva nyargal előre, s a mint utjában valamely erősebb tátrai vizesés közé talál vegyülni, a meredek szikláról nagyot zuhan alá, s a szegény kis bohó, üzenetével együtt, nyakát töri, de véletlen és borzasztó halálát a zuhatag körüli új virágsereg, harmatos szemeivel még is szépen megsiratja.

Gyönyörűez a tátrai Virágoskert, mert ebben csupán isten keze kertészkedik, a nélkül, hogy üvegházi gőzzel bágyasztaná el azokat. Itt a szabad legű havasok közt, hol zsibbasztó hőség soha nem uralkodik, a virág tekintete is vidámabb, színe, mosolya elevenebb, s még a leggyön-

gélbnek látszó növényke is bizonyos vad erővel, s viharedezte daccezal emeli föl büszke fejét.

Ők itt szabad köztársaságukban vidáman élvezik a lét örömeit; — nincs egyéb czéljuk az életnél, és ezt önzés s ártalom nélkül érik el, nem irigyelvén egymás szépségét, gazdagságát; nem kívánva többet, mint a miök van; — élet, szabadság s közös szeretet sugárzik ki lángoló szemekből.

Száz meg száz különböző faj, színezetű és természetű virágtárs él közöttük; — itt a tátrai gyopár, amott a bérczi aranyvirág, itt a gyászoló szaka, amott a jeges szironta, imitt a havasi mizsól, kék likagyan ütött tanyát, s mégis a legszebb egyetértés lánczai fűzik őket össze. Itt még a méhek és darázsok pusztító serge sem zsarol tőlök adót; nem szívják ki ezek életük erejét, édességét, s nem hervasztja el őket a nap égető forrósága. Oh miért nem élhet így az egymással örökké harczó emberiség!

Tátra Virágoskertének köztársaságában nincs belháború, de azért külső ellenség által olykor ők is háboríttatnak. Jöjön a százszoros erejű kárpáti vihar s ezrével sodorja el őket a semmiségbe; avagy jöjön a minden jót és szépet lábbal taposó s kezével letörő ember-zsarnok s ismét tömérdek ártatlan virág vesztheti életét. Imét az, hogy ha ember vetődik olykor olykor a tátrai vadonba: pusztító óriás, vérengző bakó gyanánt tekintik őt a szende

kis virágok, és szinte reszketnek halálos félelmökben a rettentő ellenség lábai előtt.

Sőt midőn e helytt ember vagy állat jelen meg, a Tátraláthatlantündérei, a legnagyobb csendben fölrepülnek a havasok magas ormaira, s a félelmes szörny távoztával ismét leszállanak legkedvesebb mulatóhelyökbe, a tátrai Virágoskertbe, hol az illatos, szép virágok puha ágján kéjringatózva heverésznek, a nélkül hogy a légies valójukat ölelő tarka növényserегben elnyomnák az életet.

E Virágoskertben a vizzuhatok és csepegők zenéje mellett bájosan szoktak lejteni a hegyi tündérek, egyik virágról a másikra szellőként lebbennek át, a nélkül hogy az ezt elragadtatással szemlélő virágcsák szeméit, vagy fejéit eltipornák.

Szükség is, hogy ily gyöngéd bánásmódu lények mintegy közbenjárók s oltalmazók gyanánt álljanak az állat- és növényvilág között, s az utóbbiakat megóvják amazok kegyetlen zsarnokoskodása ellen.

II.

Egy pár év előtt iszonyú nagy hó és jég borítá el a Tátrát, úgy hogy a rideg életű zergék táp s eledel nélkül maradának.

Ilyenkor aztán a kajla szarvu, tüzes szép állatok gyors lábukkal gödröket kaparnak a hóban ; sőt a hórété-

gek alatt egész üregeket vájnak ki, hogy hozzá férközvéen a föld gyökereihez és a sziklák mohához, valamikép elten-gödhessenek. S így ők télen át többnyire hó alatti szűk barlangokban szoktak legelészni.

Az említett kemény télen szintén így cselekvék egy éhen futkározó zergecsapat, tul a Virágoskert sziklakerítésén, mély süppedékben, téres barlangot kaparván magá-nak a vastag hórétégek alatt.

Midőn azonban jóízűn rágicsálnák a félig holt növé-nyek gyökereit — mint szegény ember a száraz kenyér-hajat: — künt szörnyű fergeteg támad, a jeges hó tojás-dad nagyságban hull alá a hamvas felhők tömegeiből; — a diühöngő szélvész halmokat és hegyeket torlaszt össze a hófuvatokból; — a tátrai óriások ugyancsak vaczogtatják, csikorgatják fogait; — még a vad leány is jajgatva üvölt s gémberedett ujjai közé kétségbeesve huhukol egy kis éltető meleg lehet. — Az egész természet a halál jégkar-jai közt látszik kinlódva vonaglani; — a medve téli álmá-ból bömbölve, a hegyi ürge visítva riad fel. — Mintha az ítélet napja közelegne most e vad zivatarban.

A hórétég alatt legelésző zergecsapat vezére észre-vevén a zivatar rémitő zaját, fityészőleg hegyzi füleit, re-megve nyitogatja párázó orrlíkainak rózsaszín töleségeit, s minthogy nagy veszélyt sejt, élesen süvít egyet társai fülé-be. — S im az egész csapat megdöbbenve összenéz, — a hóüregnek általuk készített torkolatán egyszerre s egymást

törve ki akarnak rohanni, ha kell, a világ végeig futandók; — de a barlanglyuk torkolatát a vihar kemény hóval tömé be, s elzárta a kimenetelt. — Kétségbeesésök közepett hiába kaparnak rést másfelé, a barlanglyuk környezetét tizszer annyi hóval terhelé meg a zivatar, s a puha havat áttörhetlen jéggé fagyasztá fölöttük.

És a szegény zergefiak kiszabadulás végett hiába feszítvén meg erejüket nyöszörgő félelem s nyugtalanság közt lesik végkimulásukat. — Az éhség szörnyű halálával kell elveszniök. — Lassanként fagyni, enyészni kezd dús életerejük, — szemeik égető világa kialudni készül — s eddig korlátot nem ismert, szilaj vadságuk a legszelidebb önmegadássá változik át; — végperczeikben fájó rokonszenvvel nyalogatják s ügyekeznek életre hozni egymást. — A gyöngébbek egymásután gyorsan kiadják véglelhöket s ez még inkább epésíti a többi hű rokont: — az erősebbek szörnyű harcot vívnak a kérlelhetlen halállal, míg végre önerejük törik meg. —

Már tizenegy zerge lehellé ki a jég közt forró élet-párját, hogy még a havat is könnyezésre indíták; — és most egyedül csak a legerősebb s legtöbb emberi üldözést rendületlenül kiállott anyazerge van életben a merevedett holt testek között, — s ez irtózatos látványon elvégre az ő érzékeny szive is megreped, leginkább az fájván neki, hogy ő vezette rokonit a veszélyes helyre, ő jelölé ki számukra a sirt, melyet éles körmeikkel önmaguk ástának

meg. Pedig az istenadta jót akart; — ki tehet róla, hogy élet helyett, halált találtak ott! —

Nyáron át a tátrai vadászok egész halom csontvázat leltek e végzetes helyen, s tudván a dolog valódi okát, — *Zergesirnak* nevezték el.

Északi jéggel és hóval elborított hazák fiai! tekintsétek körül szűk és korlátolt barlangjaitokban, hol új életet törtök keresni: vajjon nem ástatok-e már magatoknak olyszerű sirt, mint ama szerencsétlen zergecsapat?!

III.

Közel a Zergesirhoz több hegyi tó, vagy ugynevezett tengerszem csillog elő öblös sziklamedenczéből.

Ezek közt egy különös sajátságú mindenki figyelmét megragadja.

Az egészet itt-ott hóréteg és jégvárta ezüstös keret vagy fehér csipke gyanánt szegélyezi. Soha nem láttam oly gyönyörű varázs-színjátékot, mint milyet e tó kristálytiszta tüköre, s a benne megtörő napsugárzat előidézett.

A tó egész felületét a legszebb tengerzöld-szín hártyázza be, s tisztán belátható fenekének részleteit tekintve egy különös blüvilág csodaképei látszottak rezgeni, s föl-fölmerülni, a verhenyes barna kövekkel, mintegy művészileg kirakott mozaik-mederben. E szép gömbölyű kövek majd a legtarkább s viritőbb színekben ragyogó vagy tűz-

opál-darabokként, majd ismét csodásalaku vízi növények lapos tövér levelei gyanánt tüntek fel, s rajongó képzelmem játéka, a kövek rezgő habvonalai közt, majd bolygó lidérczeket, majd ismét a régi Egyiptom szent fényű kigyóit láttatá velem, míg nem a hideg való prózai szavakkal üzte szét tünde álmait: „hisz az csak a nap és viz optikai játéka.“

Hagyján, legyen bár mint! — Csakhogy én képzelmes varázsfátyolán keresztül egy pár pillanatig, a tátrai Virágoskertből előlünk elreptült hegyi tündéreket fürödni, vidáman lubiczkolni, bájosan uszkálni látám e csodatónak vizében, a nélkül hogy égi-tiszta, szellemszerű lényekkel legkevesebbé is felzavarták volna annak tükrét, sőt fürdésök után még tisztább, jobb ízű lett a tónak megbüvölt vize. Hisz jól érzém ezt, midőn a tündérek eltűntével idegeimet összerázó kéjmámort ittam belőle, — s ihletett állapotom Tü n d é r t ő -nak nevezém az egész tüneményt!

IV.

A felkai völgy felett tornyosuló gerlachi csucsot megpillantván, eszembe jutott a két gömöri ember fücsa története.

Ezek ugyanis a megyéjökben lévő Királyhegyről megláták a Karpatok égbenyuló csucsait, s tüstént föltették magukban, hogy azokat egyenkint megmászandják.

És ők valóban teljesíték is határozatukat, s miután a Tátra tömérdek hegycsucsát egymásután bejárták, a gerlachi csucson megpihenendők, egy terjedelmes sziklára hasáltak.

Pihenés közben fel akarták számítani, hány csucst másztak már meg; de e fontos dologra nézve sehogy sem tudtak tisztába jönni mindaddig, míg a tátrai vadleány nem lépett eléjük, ki ily gúnyos szavakat intézett az egymáshoz tapadt gömöriekhöz:

„Atyafiak! Én már épen úgy mint kigyelmetek háromszáz hatvan három bérczét jártam be a Tátrának, de még kétfejű, négykezű s négylábu embert soha nem láttam! Hahaha! —“

Ezzel vad kaczagás közt eltűnt s a törekvésük képzelenségét belátott pórok megszégyenülve visszatértek Gömörbe, hol a nép Fogarasnak nevezi a Tátrát, s a jeges tavakban fürdő vadleányról sok rege forog ajkaikon.

Vahot Imre.

BALZSAMCSEPP.

Szív, örömtől elszokott szív,
Multak gyászos özvegye!
Meghervadtál, meghajoltál :
Az vagy-e még, a ki voltál,
Árva szívem, az vagy-e?

Oh, neked már fáj a bú is,
Az öröm is fáj neked!
Bánt az árnyék, a derű is,
Bánt az édes, keserű is,
Mint a szegény beteget.

Nem a régi fájdalom már
Évek folytán a mi rág :
Csupán mérgét hagyta benned,
S minden illetésre szenved
A tulérvő fájvirág.

Jer! a multak hűs derével
A jelent tovább ne öld.
Mi okod van új panaszra?
Nézz a kikelő tavaszra:
Ege fényes, lombja zöld.

Jer! az áldott szép természet
Enyhe öle hívogat;
S temetőn bár ha bolyongok:
Eltakarják üde lombok
A sötét sírhalmokat.

Arany János.

VISZONTLÁTÁS.

1852.

Ne csalj, ne csalj meg engemet,
Mosolygó ég, meleg sugár!
Ne csalj meg zöld lomb és virág,
S te elmaradt dalos madár!
Nem vagy tavasz, nem vagy remény,
Csak festék rajtad az életszin;
Ősz vagy te, az emlékezet,
Mely élni vágysz a sírok szélén.

Ne csald meg, szívem, magadat,
Ne higy szavamnak kedvesem!
A régi dal viszhangjai
Rezdülnek meg csak lelkemen;
Csak a mult hervadt mezején
Szakítgatok egy két virágot,
S megolvadt dér, nem harmat az,
Mi kelyheikben fölesillámlott.

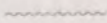
Ha tudnálak szeretni még,
Mint hajdan, — bár mély volt a seb —
Lehetne sorsom nyomorúbb
És szíved sokkal bűnösebb!
Megáldanám a kínokat,
Gyönyörrel nézném büszkeséged,
S im porba tiprott homlokod
Úgy megaláz, hogy szánlak téged.

Nem vádollar, hogy megcsalál,
Csak nem szerettél soha sem!
De téged megcsalt, kit szeretsz,
S érzed, mi az a szerelem:
Midőn a kit gyűlölni kell,
Szeretjük hőbben és hivebben,
És míg feledni nem tudunk,
Remélünk többé lehetetlen.

Éreztem én is egykor ezt,
Most már csöndes, nyugodt vagyok;
Az éjben ott, alább, alább,
Csak méla pásztortűz lobog.
Mégis, hogy újra láttalak,
Mégis, hogy oly boldogtalan lél,
Mi hamvadoz, megéled, ég,
S pokollá gyúl gyötrelmeidtől.

Oh jer pihenj meg keblemen!
Ott jól pihentél egykoron;
Ha nincs szivemben szerelem,
Maradt még annyi fájdalom:
Hogy értsen, érezzen veled,
S megenyhítsen egy pillanatra . . .
Nincs égnek földnek balzsama,
Mely bennünket meggyógyíthatna!

Gyulai Pál.

KIVIRÁGZOTT . . . .

Kivirágzott a száraz ág,
Rápihent egy szálló virág,
A mezőknek repülő virága,
A pillangó — szép völgy alkonyába' . . . .
Jőj vissza hozzám arany ifjuság,
Elszállt pillangó, repülő virág!
Legalább, mint egy édes tündér álom,
S maradj vendégül egy két percze nálam . . .

Szelestey László.

FELKÖSZÖNTÉS FÁY ANDRÁSHOZ.

(Írói pályája ötvenedik évének ünnepén.)

1857. Nov. 30.

Öszfürtü bajnok! tisztes vőlegény!
 Im megjelentünk ősi tűzhelyednél,
 Író-aranymenyegződ ünnepére,
 Mit isten érned s érnünk engedett.
 Mert jó az isten, — atyja a magyarnak, —
 Adván e fajnak lelkes hősokeket,
 Gyújtván azok szívében hő szerelmet
 Az édes-bájos nyelv iránt, a melyen
 Az ősök győzedelme harsogott,
 S oly sok nemes vágy és szent fájdalom
 Talált magának égrázó szavat, —
 S öntvén az ifjabb nemzedék szívébe
 Kegyelet s elismerés hű érzetét,
 Lángolva égőt a vezérekért,
 Kiknek nyomán virágokat szedett,
 Kiknek tűzén nemesre lelkesült,
 Kiktől tanult szeretni hont, erényt.

Ez isten, a magyarnak istene,
 Ki most körünkben, nem láttatva bár
 De tőlünk éreztetve, itt lebeg —
 Megengedé, hogy Téged üdvözeljünk
 Irói tisztod ötven éve teltén.
 Atyánk! vezérünk! ősz tábornagyunk! —
 E perczen félszázad tekint reánk,
 S elénkbe tűn a küzdelmek kora,
 Az áldozásnak hosszú évei,
 A nyelvteremtés óriáscsatája,
 A megvetéssel vivó szent erő,
 Hideg közönyt felolvasztó melegség, —
 A tiszta izlés s gyáva gúny tusája,
 A parlagot felszántó szorgalom,
 Hogy gyom helyett aranykalászat
 S mosolygó szőlőfürtöket teremjen. —
 Minderre visszaemlékszik szívünk
 S a küzdelemnek fényes érdemét
 Benned, vezérünk, képviselve látjuk; —
 Mert könnyű nekünk járni tört nyomokban,
 Könnyű gyönyört s élvezet találni ott,
 Hol hű elődök munkás szelleme
 Már megtöré a járatlan rögöt
 És elvetette a virágmagot;
 Mert könnyű nekünk építkezni ott,
 Hol már letéve a szilárd alap

És összehordva a templom köve,
Hol istenünknek zengjen a magas dal.

Midőn e század néma kezdetén
A nemzet élte megfogyatkozott,
És Zrinyi nyelvét már feledni kezdék
A Zrinyiek nem méltó gyermeki:
Kevés hívekben élt csak a kegyes hit,
Hogy a magyar nyelvének élni kell,
Kevés szívekben égett a nemes láng,
Magas tetőre tolni e hazát,
S a nyelvet, a mely nélkül nincs haza!
A rút közönynek szennyes tengerében
Egyes híveknek keble volt csupán,
Hol életét megmentse, a sziget,
Üdvnek szigetje, áldásnak laka.
Kebled s velőd is ily sziget vala,
Hol árva nyelvünk menhelyet talált,
Midőn kiüzve a fénycsarnokokból,
Alig-alig tengetve életét
Az egyszerű nép szűk kunyhóiban, —
Éhezve, fázva, védelmért esengett.
Kazinczy árnya! nézz reánk egedből
És tégy bizonytságot: bogy Fáy András
Most ötven éve írta zsenge-művét,
S a „Friss bokréta“ fris maradt maig,

Az ifjú lélek el nem vénhedett,
 S ki ötven évvel régibb a jelenben,
 Bár arczain a rózsza elvirágzott
 És fürtein a tél ezüstje ül:
 Ma sem kevésbé lelkes és erős,
 Szent honszerelme most is hervadatlan. —
 Mit szenvedénk! mit éltünk át azóta!
 De a mit ő, mint szentséget, kitűzött
 Öt évtizednek őrzés tárgyaul,
 Megmentetett a nagy hajótörésből!
 Mit ő magának eljegyzett arául,
 Él most is és virágzik: — a magyar nyelv!
 Arany menyegzőt ül ime vele,
 S örömkönyűn át elgyengült szemében,
 Azt látja, hogy kedves menyasszonya
 Fél századon át még szebb lett s virágzóbb.

Éljen tovább is, éljen mind örökké
 Ifjú erőben a bájos menyasszony!
 És míg ez él, míg ez diszben virágzik:
 A vőlegény sem halhat meg soha,
 Mert halhatatlan a szellem s dicsőség!

Tóth Lőrincz.

NOVEMBER 2-kán 1857.

Nincs hideg bár, még is fázom,
Ma halottak napja van ;
A sirhantok levegője
Leng a szél fuvalmiban.

És előttem és körültem
Egykor ismert szellemek
Halk-suhogva járnak-kelnek,
S kérnek : menjek el velek !

„Hisz tudod te, mi az élet :
— Szól köztük egy ifju lyány —
Megmutatja könnyes szemed,
S arczod, a mely halovány.

Míg élsz, azért busúl szíved,
Hogy nem tud megrepedni ; —
Jer, oly édes az anyaföld
Kebelében pihenni !

Szabad ottan álmadozni
Mindenről, mi szép, mi nagy . . . .
Jer közénk, szebbé teendi
A sír szép ábrándodat!“

— Megdöbbenve hallgatám az
Igy beszélő szellemet :
S megismertem alakjában
Elhunyt szép nővéremet. —

„Jó Etelkém ! — súgta ajkam —
Bár mehetnék el veled !
Oh de oly szent kötelesség
Vonz még élni engemet !

Boldog vagy te lágy sírodban ,
Ifjuságod ott örök :
S ah, egy költő lángszerelme
Viraszt álmaid fölött !

Amde én még küzdök, a míg
Elföd majd a sirhalom ;
S minden édest sok keseri
Könnyen kell megváltanom.

A SZÁRAZ LEVÉL.

(Grüntől.)

Van nekem egy vén nénikém,
Kinek egy vén könyve van,
E vén könyvben levél fekszik
Hervadottan, szárazan.

Mely azt tavaszkor szakítá,
Szint oly száraz most a kéz.
Mi bánthatja az öreget?
Sír, a hányszor reá néz.

Bérczy Károly.

MEGAKARHALNI.

Eredeti vigjáték 1 felvonásban.

Személyek:

MARAI, orvos.

LAURA, 20 éves.

ÁRPÁD, 12 éves.

BENDEGUZ, 10 éves.

TUHUTUM, 8 éves.

ZABOLCS, 6 éves.

BOTOND, 4 éves.

FEGYNEKY.

RENDŐRTISZT.

} gyermekei.

Rendőr. Katonák.

A történet helye : vidéki város, Marai lakása.

S z o b a. (Egy fő és két oldalajtó — a szín elején a nézőtől jobbra ablak nyílik az utcára, az ablak irányában balzak van helyezve, a szín balján pamlag, előtte asztal könyvekkel rakva sat. — A függöny fellebbenésénél a bal mellékszobából gyermeki zaj, dobolás sipolás hallatszik.)

I. J E L E N E T.

L A U R A (balzakon ül s olvas). M A R A I (a balajtónál bekiált).

M a r a i (a balajtónál), Csendesség legyen . . . minő czigányvásárt üzttek! . . . mintha sátor alól szöktetek volna meg. (Laurához). Édes leányom, számodra egy levelet hoztam. (átadja)

L a u r a. Levelet?

M a r a i. Gróf Árnymé küldi faluról . . . Cselédjével a lépcsőkön találkoztam.

L a u r a. (vigan) Ah a grófné? (a levelet feltöri és magában átfutja).

M a r a i (ujra a balajtóhoz megy — bekiált). Már megint zajongtok. Árpád legyen több eszed, csillapítsd le azokat a tacsókákat. (a zaj elcsendesül — magában) Pajkos gyermekek... no de legalább látszik, hogy életre valók (Laurához) Nos édes leányom, mit ír a grófné?

L a u r a. Kér, mennék hozzá pár hétre.

M a r a i. Ugy menj gyermekem. A grófné igen mivelte nő, és téged végtelenül szeret, a multkor is egy nagy társaság előtt annyira magasztalta lelkimiveltségedet, eszedet, hogy szinte zavarba jöttem.

L a u r a (mosolylyal). Holott ő épen ez által akart talán atyámnak tetszeni.

M a r a i. Mindegy édes leányom, meghívását el kell fogadni, és reménylem ki is fogsz menni?

L a u r a (vontatva). Meglehet... még most nem, majd talán pár hét múlva.

M a r a i (Laura kezét megfogja — mosolylyal). Ej! ej! Végre is el kell hinnem, mit némely meghittebb barátim beszélnek.

L a u r a (zavarral). Mit?

M a r a i (titkolódzva). Hogy valami kis szivérdek tartóztat itthon. — Azt mondják nem hiában vágyakodol mindennap a sétányra menni.

L a u r a (zavarral). Ah! hisz mindég Jankával megyek.

M a r a i (mint előbb). Na, hisz nem is oly komolyan veszik az egész dolgot, csak kis ábrándozás he, he, he! — Aztán ha úgy volna is, édes leányom, te eszes nő vagy, biztos vagyok, hogy hajlamodat méltatlanra pazarolni nem fogod.

L a u r a. Édes atyám! Ön oly jó. (keblére borul).

II. J E L E N E T.

V o l t a k. — F E G Y N E K I (középről jön).

F e g y n e k i. Boesánat uram . . .

L a u r a (kedves meglepetéssel — félre). Ah! . . . Ez ő! Mit akarhat!?

M a r a i. Szolgája! . . Mivel . . .

F e g y n e k i. Marai doktor urhoz van szerencsém?

M a r a i (hajlongva). Részenről . . . én vagyok.

F e g y n e k i (Laura felé egykedvű pillanatot vet). Pár szóra kérném önt.

M a r a i. Parancsoljon velem (Laurát bemutatva). Leányom.

F e g y n e k i (közönyösen). Örvendek.

M a r a i. Hagyj magunkra édesem.

L a u r a (tartózkodással hajtja meg magát — menetközben félre). Ő talán nem is tudta eddig, hogy létezem . . . Mennyi közöny! . . . Mily hidegség (jobbra el).

III. J E L E N E T.

MARAI. FEGYNEKI. Később az öt fiú.

M a r a i. Magunk vagyunk uram . . . Méltóztassék
(helyet int).

F e g y n e k i. Köszönöm (leülnek).

M a r a i. Becses nevét kellene kérdeni uram, de
ez nálunk, orvosoknál nem szokás.

F e g y n e k i. Bocsanat, jelenleg úgy sem kívá-
nom azt tudatni. — Egyébiránt az ügy, melyért felkere-
sém, igen fontos.

M a r a i (közelít székével). Egy szót sem fogok el-
mulasztani.

F e g y n e k i. Doktor ur, ön tegnap este a nagy
vendéglő termében estélizett két barátjával.

M a r a i (zavarral). I . . . igaz uram (gyanusan mé-
regeti).

F e g y n e k i. Én egy mellékasztalnál ültem.

M a r a i (székét távolabb huzza, zavarral). Nem volt
szerencsém.

F e g y n e k i. Önök hevesen vitáztak.

M a r a i (ismét távolabb huzva székét). Valóban . . .
nem emlékszem.

F e g y n e k i (mosolylyal). Legyen nyugodt uram,
én önnek barátja vagyok.

M a r a i (könnyebbülten). Oh kérem, ebben nem is kétkedém. — De hát minő vitát ért ön tulajdonképen ? (gyanakodva néz körül és székével közelit).

F e g y n e k i. Az öngyilkosság eszméjét fejtegették.

M a r a i (nagyot lélekzelve — örömmel). Ah vagy ugy ! Igaz, mi egész este arról beszélünk.

F e g y n e k i. Barátai azt állíták, hogy az öngyilkosság gyávaság. Ön pedig igen észszerűleg mutatá meg az ellenkezőt.

M a r a i (hévvel). Nemde igazam volt uram ? Mert látja ön, ha átgondolja az ember, mennyi lemondás kell, megválni tudni az élettől . . . elzárni minden reményt, egy kellemesb jövőhöz . . . szembe menni az enyészettel nagy eszméjével. Oh uram, ehhez bátor szív és férfias elszántság kell, mi csak nagy szellemek tulajdona.

F e g y n e k i. Ön elmélkedése tökéletesen eloszlatá a feletti kételyemet. Engedje meg most uram, hogy néhány bizalmas kérdést intézhessenek önhöz.

M a r a i. Méltóztassék. (székével közeledik).

F e g y n e k i. Nős ön ?

M a r a i (felsohajt). Özveggy vagyok, elég sajnós. Két év előtt vesztettem el áldott nőmet. — Ügyetlen orvoslásnak lett áldozatja ; magam nem lévén hon, a szerencsétlen nő egy allopathára bízta magát. Oh ezek az allopathák ! !

Fegynek i. És vannak gyermekei ?

Marai. Már e részben, hála istennek, a sors meg-
áldott. Egy leányom és öt fiam van . . . összesen fél
tuczet.

Fegynek i. Nagyok-e már fiai ?

Marai. Azaz, hogy évökre fiatalok még, de mind
izmos erős gyermekek, ... mint atyjok, életre valók.
Engedje őket bemutatnom ; . . . öröme lesz bennök uram.
(a balajtón bekiált) Árpád ! Bendeguz ! Tuhutum ! Zabolcs !
Botond ! jertek ki fiaim.

Árpád (kivülről). Most festek atyám.

Marai. Hozd ki festvényedet is fiam . . . csak
szaporán. (Következő renddel jönnek.)

Árpád (egyik kezében képet, másikban ecsetet tart).

Bendeguz (lequaros kenyeret eszik, arca be van má-
zolva).

Tuhutum (könyvvel kezében).

Zabolcs (nyakán kis dob).

Botond (nádpálczán lovagol és fasipot fűj).

Árpád (festményét mutatva). Nézd atyám, Bende-
guzt vettem le . . . ugy-e jól van találva ?

Bendeguz (tele szájjal). Igenhát ! . . van is ne-
kem olyan csámpás lábam.

Marai. Jól van jól ; majd megnézem másszor,
most komolyan viseljétek magatokat . . . üdvözeljétek
ezt az urat . . . sorba szépen (sorakoznak Fegynek i. előtt).

G y e r m e k e k. Alázatos szolgálja.

Á r p á d. Örvendünk, hogy van szerencsénk.

F e g y n e k i. Derék.

M a r a i. Na, itt vannak uram . . . mint az orgona-sip. — Az idősbí 12 éves, ez a kis buksi pedig 4 esztendő. (Botondhoz) Tedd le azt a trombitát . . . ne nyugtalankodjál.

F e g y n e k i. Életre való gyermekek! (gunyosan).

M a r a i. Már az igaz, de e tulajdonra szükségök is van, ha élni akarnak. A nevelést nem tagadom meg tőlük . . . mindenkit hajlama szerint. (Árpádhoz) Mondd fiam, minő pályára érzesz hivatást?

Á r p á d (pathoszsza). Én éltémnek minden percét a művészetnek fogom szentelni, és ha annyi tehetségem lesz, mint vágyam, úgy isten után, reményilem, hazámnak, családomnak és enmagamnak nem fogok szégyenére válni.

F e g y n e k i (keserű gunnyal). Elméisen volt mondva.

M a r a i. Jól van fiam . . . . isten segítsen, hogy megküzdhessél pályád nehézségeivel. (Bendeguzhoz). Hát te fiam Bendeguz . . . ?

B e n d e g u z (tele szájjal). Én buzakereskedő leszek.

M a r a i. Na, jól teszed, legalább lesz mindig kenyered. — Többet is eszik e ficzko mind a négyenél összesen, gyomra igazi allopathicus alkotásu. (Tubutumhoz) És te kis tudós, mivé képezed ki magad?

T u h u t u m. Ha papa nagyon megöregszik, én megyek el betegjeihez.

M a r a i. E szerint orvos leszesz, (felsohajt) hejh! nehéz hivatás, de szép és nemes, — hanem, allopatha ne légy, mert kifacsarom nyakadat. (Zabolcshez közelít).

Z a b o l c s (atyja kérdését megelőzve). Én Stickler bácsival feljárom a chorasra, aztán így fogok dobolni, ni... (dobol).

M a r a i (mosolylyal). Na, a mi azt illeti, . . . csupán dobolással nem sokra viheted fiam. Mond inkább, hogy általában a zenéhez érzesz hivatást. (Botondhoz megy) És te kis buksi, felelj szépen, bátran, mi lesz belőled?

B o t o n d. Katona.

M a r a i (nevetve). Katona? No, isten neki . . . oda is ember kell. — Na, most ismeri uram egész családom jövőjét, mert én egyiket sem fogom hajlama ellen nevelni. És most üdvözlőjétek szépen ezen urat, és menjetek ki játszani.

G y e r m e k e k. Alázatos szolgája! (zajongva kirohannak).

F e g y n e k i. Nagy köszönettel tartozom e kis kedélyes jelenetért uram, de ha ön már ily szives és nyílt irányomban, engedjen még egy bizalmas kérdést intéznem.

M a r a i. Oh kérem . . . méltóztassék.

F e g y n e k i. Vagyonos ember-e ön doktor ur?

Marai (zavarral). E kérdés uram . . .

Fegyneki. Feleljen, kérem, tartózkodás nélkül . . . nem fogja megbánni nyíltszívűségét.

Marai (felsohajt). A mi azt illeti . . . miért szégyenleném bevallani, hogy orvosi foglalkozásom után élek. Felesleges kölcsönözni való pénzem az igaz nem igen marad, de magam sem szoktam másoktól kérni, mert nagyon szégyenleném, ha valaki megtagadná.

Fegyneki (gunymosolylyal). Ily szerény elvek mellett, sok gondjába kerülhet önnek gyermekeit felnevelni.

Marai. Oh uram! gond nélkül mit ér az élet?

Fegyneki (gunymosolylyal). És azon tudat, hogy gyermekei idővel talán nyomorra is juthatnak?

Marai. E rémes jóslatok uram? . . .

Fegyneki. Azért szólok oly nyíltan, mert hatalmamban van baján segíteni.

Marai. Nem értem önt.

Fegyneki. Reményilem, titoktartó kegyed?

Marai. Orvosi foglalkozásommal jár.

Fegyneki. Értsük meg tehát egymást. — Tegnap esti beszédje közt ön azt mondá, hogy oly nemű mérget tud készíteni, mely pár óra alatt, minden öntudatos fájdalom nélkül megöli az embert. Adjon nekem e szerből egy adagot, és én nevezetesen összeggel fogom megfizetni.

M a r a i (fölkél helyéről . . . gyanakodva nézi Fegynekit). És mi végre ezt uram?

F e g y n e k i. Oly ember számára, ki könnyű módon akar megválni életétől.

M a r a i. És ki ezen ember?

F e g y n e k i (feláll). Miért tagadnám . . . az, én vagyok. — Pár éve foglalkozom már ezen eszmével, és csak némely emberi előítéletek tartóztattak eddig is vissza, azonban önnek tegnapi helyes nézetei végkép meggyőztek. — Volna elég más mód is véghez vinni tervemet, de részint a kín, részint a compromissio, mely így talán családomat és önmagammat a világ előtt érhetővé . . . Ön szere, — mint mondá, — semmi nyomot sem hagy maga után, és így az öngyilkosság gyanúja nem érhet . . .

M a r a i (mosolylyal). Ah uram! Ön nagyon tréfás.

F e g y n e k i. Becsületemre, komolyan beszélek. (tárczát von ki zsebéből). Bizonyságul: im! E tárczában huszezer forint van, . . . önre nézve nevezetes összeg. — Adja ön át a mérget, és hogy biztos legyen, miként más ellen nem akarom azt felhasználni, ön előtt fogom kiüriteni. — Most láthatja uram, hogy nem tréfálok.

M a r a i. Lehetséges-e! ? . . . De hát mégis mi határozta önt el? . . .

F e g y n e k i. Semmi más ok, mint életuntségom, kedély-betegségem . . .

M a r a i (fejét rázva). Kedély-betegség!? Ez lehetetlen . . . ily betegség nem létezik. Egészséges testben ép a lélek, ép a kedély is. A romlott vér, rossz gyomor, ezek okozzák a kedélybajt, és ezen másképp is lehet segíteni. — Engedjen szemébe tekinthetnem. — Na! Itt van ni! . . . Hisz szeméből látszik az epe . . . a rossz nedvek. — Látja ön: fogadni mernék, hogy ön egész életében mindig allopathico kuráltatta magát, ennek az lett következménye, hogy minden betegség testében maradt, a duzrendszer helytelenül működik, innen a vér betvegyes állapota, a sok torlódás, rossz álmok, életuntság. — Fogadjon nekem szót, én kis pilulákat fogok önnek adni, (zsebéből elővonia és mutatja) ezekből vegyen be, naponként egyet, csak három holnapig, és önnek kedélye helyre fog jöni.

F e g y n e k i (gunymosolylyal). Köszönöm doktor ur, én meg akarok halni és nem orvosoltatni jöttem önhöz, .. azért még egyszer kérem önt . . .

M a r a i. De uram, biztosítom önt, hogy pilulácskáim . . . . . (mutatja) tökéletesen ártatlanok, $\frac{1}{48,692}$ része alig gyógyszer, a többi tiszta ezukor.

F e g y n e k i (türelmetlenkedve). Ah! meguntam kitérő válaszait. Akar-e ön vagy nem? gondolja meg: ezáltal magát és családját jó állapotba helyezheti, én pedig különben is találnék módot, ha ön mindjárt nem is akarná . . .

M a r a i (zavarral). Igaz, igaz, de gondolja meg...

F e g y n e k i. Ön oly észszerűleg védelmezte tegnap az öngyilkosokat, és most mégis vonakodik?

M a r a i. Az egészen más. A holtakon nem lehet segíteni. Aztán ki hitte, hogy szavaimat valaki így félre magyarázhatja...

F e g y n e k i. E szerint ön nem akar... Isten önnel tehát... majd találok más módot (el akar menni).

M a r a i (utját állja). De uram... Esküszöm! Ha ön csak két hónapig élne pilulámmal... (mutatja — utját állva)

F e g y n e k i. Ah! Az ördögbe ön piluláival! (elrohan.)

M a r a i (magában). Hallatlan ember!... Szeméből látom, hogy meg fogja magát ölni, és ha meggondolom, hogy némileg az én okoskodásom is segíté őt ezen elhatározásra... a lélekismeret furdalása megölne. (gondolkodik). Csak segíteni tudnék a dolgon... ha rá tudtam volna beszélni, hogy piluláescáimat használja... (eszmét kap). Ah meg van! Így mentve lesz! (az ablakon kikiált) Uram, uram! Egy szóra kérem — jól van, visszatér. — Így fogok tenni. Itt fogom addig tartóztatni, — e szerint nem lesz alkalma tervét végrehajtani, és ideje marad eszéhez térni.

F e g y n e k i (középről jön). Nos uram!...?

M a r a i (habozva). Tehát csakugyan?...?

F e g y n e k i (határozottan). Én kérdelem, ha elhatározta-e ön magát?

M a r a i (habozva). Miután látom ön makacs, . . . és úgy is megölné magát, tehát . . .

F e g y n e k i. Valahára! (Kalapját leteszi és a balzakra ül). Nos, hol a szer?

M a r a i. Mindjárt itt lesz . . . Személyesen akarom elkészíteni . . . Nem szeretném, hogy irott rendeletnek a gyógyszerertárban nyoma legyen.

F e g y n e k i (gunymosolylyal). Értem . . . igaza van.

M a r a i. Félóra múlva itt leszek . . . addig tessék várakozni. — Gondolkozzék ez idő alatt is tanácsomról és piluláimról. A viszontlátásig! (kalappal és bottal el).

IV. J E L E N E T.

FEGYNEKI, majd LAURA.

F e g y n e k i (a pamlagon elterül — magában). Szegény jó öreg! Nehány perczig jól esett játszania a jellemes embert, míg végre kisült, hogy ő sem jobb a többinél. — Pénz és pénz! Ez rugója e nyomorult életnek; ez mértéke becsületfogalmainknak, a lelkiismeretnek, bűnnek és erénynek, nálad épen úgy, gyáva öreg, mint bárkinél. — Torkig laktam veled élet! Te bűnhödt posvány az undok önzésnek, szemnyes fészke a bűnnek és minden aljasságnak! (gondolatokba merül).

L a u r a (jobbról jö — magában elmerülten). És ha van sejtelem, miért áll ehhez oly közel a csalódás!? Ha a világ bölcsei szerint az arcz a lélek tüköre, miért hazudtolja meg e tant a tapasztalás!? A szellemi emelkedettség, mit ez ember arczvonásairól olvastam, csaló külszin lett volna? (növekedő fájdalommal) És atyám! Ezen becsületes, jószívü öreg ily blühöz nyujthatna segélyt!?, . . Nem! nem! . . . Ennek nem szabad megtörténni. — El fogok mindent követni, hogy e kettős blünt meggátoljam. (halkan közeledik).

F e g y n e k i (felriadva). Ki az?

L a u r a (zavarral). Én vagyok.

F e g y n e k i (fekvő helyzetéből — gunymosolylyal). Ah! vagy úgy . . .

L a u r a (növekedő zavarral). Uram! . . . Ha jól emlékszem, be voltam már önnek mutatva . . . én leánya vagyok . . .

F e g y n e k i (egykedvűleg). Marai doktor ur leánya. Tudom.

L a u r a (önérzettel). Ha ön tudja, úgy igen csodálkozom . . .

F e g y n e k i. Min csodálkozik?

L a n r a (növekedő önérzettel). Hogy feledi, miként én itt úrnő vagyok, ön pedig vendégünk; és önnek feszte-len helyzete . . .

F e g y n e k i (zavarral). Vagy úgy (lomhán két fel) Boesánat, de . . . szórakozottságom . . . komoly gondolatim.

L a u r a (gunymosolylyal). Komoly gondolatai!

F e g y n e k i. Elhiheti kegyed, hogy azok igen komolyak.

L a u r a. Jól ismerem. A mellékszobából mindent hallottam.

F e g y n e k i (csipösen). Hogyan? . . . Kegyed halgatódzott?

L a u r a (nemes büszkeséggel). Azt nem tettem uram, de kegyed volt elég vigyázatlan nevetséges tervét és szándokát oly fennhangon adni elő, hogy akaratlanul is figyelmeessé kellettennem, a minek különben igen örvendek, mert ez ügy engem is nagyon érdekel.

F e g y n e k i (gunyosan). Érdekli!?

L a u r a (nyomatékkal). Atyámat illetőleg.

F e g y n e k i (zavarral). Vagy úgy! . . . Igaz . . . Atyja volt oly szives megigérni . . .

L a u r a (közbe szól — határozottan). Mit teljesíteni soha sem fog — esküszöm!

F e g y n e k i. Hogyan!?

L a u r a. Sokkal jobban ismerem atyám becsületes, szeplőtelen jellemét, hogysen ilyesmit elkövetni képes lenne.

Fegyneki (keserű gunnyal). Ez egyszer édes kisasszony csalódni fog.

Laura (némi indulattal). Ön fog csalódni uram, és elég nemtelenség egy családatya lelki nyugalját ily módon megvásárolni és feláldozni akarni. De még egyszer ismétlem, atyám nem fogja tiszta jellemét, öreg napjaiban, ily rajoskodás miatt, beszennyezni.

Fegyneki (sértett büszkeséggel). Kisasszony! Az ily kitételek . . .

Laura (hátározottan). Fel vagyok jogosítva, és ön köteles azokat tűrni, miként atyám végig hallgatta önnek sértő ajánlatát.

Fegyneki (zavarral). Jó . . . Ám legyen . . . tessék folytatni, de óvást teszek kitételeire, mert elhatározottságom nem üres rajoskodás, hanem méltó megvetése, e nyomorult világnak.

Laura (gunnyal és kicsinylőleg). Megvetése e nyomorult világnak! Nevetséges! Ember, kinek szelleme megtörik az élet apróbb küzdelmeiben, ki kétségbe esik öngyengeségében, ily sértőleg mer nyilatkozni a mindenség felett, . . . azon világ iránt, melynek nagyszerűségében, ő maga, porszem gyanánt enyészik el.

Fegyneki (magában). Sajátságos teremtés!

Laura (ünnepélyes hangon). E világ fölött uram, ítőletet csak isten mondhat. — (Kicsinylő gunnyal). Utálat és

megvetés! . . . És ugyan mi költhette önben fel, e nevetséges világfájdalmat?

F e g y n e k i (hévvel). Mi!? Élettapasztalatim, . . keserű csalódásaim —

L a u r a (szánakozólag). Nem értem önt, —

F e g y n e k i (hévvel). Nem ért!? Mindjárt meg fog érteni. (megragadja Laura kezét, hogy az ablakhoz vezesse).

L a u r a (szerényen visszavonja). Uram! . . . Kérem . . .

F e g y n e k i (zavarral). Bocsánat . . . csak az ablakhoz akartam önt vezetni.

L a u r a (az ablakhoz közelít — nyugodtan). Nos?

F e g y n e k i. Tekintsen le, és nézze nyugodtan azon nyomorult fajt, mely ott alant hemzseg.

L a u r a (nyugodtan). Én csak embereket látok.

F e g y n e k i (gunynyal és növekedő ingerültséggel). Tekintsen csak szivükbe, lelkükbe, és meg fog győződni, hogy oly kigyói faj az, mely csak utálatot és megvetést költ-het maga iránt. (az ablakon kimutat) Nézze például ott az utczasarkon mily barátságos kézszorítást vált egymással két férfiú, még ölelkeznek is, (gunyosan) jól ismerem őket . . . unokaöcs és nagybátya — képzelem mily édes szavakkal mondja a szeretett öcs: „Örvendek, bácsikám, hogy jó egészségben láthatom“ Pedig alig várja a gazkópé, hogy kiadja lelkét a jó öreg . . . rég számítt már örökségére. — Vagy: látja kegyed azon esinos nőt férje karján? mily nyájasan, kedvesen társalognak; azt gon-

dolná az ember, csupán egymásért vannak teremtvé (keserű kitöréssél). Szemfényvesztés! Tegnapelőtt férje válni akart tőle, mert biztos nyomára jött hűtlenségének ... no, de a pénz, gyógy-ír a férj sértett szívére is. — Ott ismét egy tisztos külsejű ősz lép ki az isten házából; három négy órát tölt ott naponként, kalapját minden harangszóra leemeli, arcza oly átszellemült, oly szelid, mintha csak az emberi részvét és felebaráti szeretet jelvényéül alkotta volna a természet . . . Képmutatás!! Tegnap egy szegény családnak árvereltette el mindenét, és véginségre juttatá, csakhogy uzsorára helyzett pénztőkéje csorbát ne szenvedjen. — De tekintsen bár hova e tömeg között: aljas önzés, nyomorult haszonlesés, bűn és vétékkel találkozik mindenütt. És ez azon világ, melyet kegyed oly nagyszerűnek, oly művészinak nevez.

L a u r a (szánakozólag). Értem! Ön az átlátszó paták fenekéről, egy maroknyi porondot emel ki, hogy meghasonlott kedélyében önmagával elhitesse, miként a kristály, mely a folyamon elterül, csak szemfényvesztés. Világító szövétnek nélkül száll az aranybánya fenekére, és a sötétből nemtelen köveket emel ki, hogy kigunyolhassa a kincs kereső működését. Pók-ajakkal érinti a méh virágát, csakhogy mérges tartalmát bebizonyíthassa. Ah! de miért mutatja ön fel egy szépen rendezett kertből a gyomot, és miért kerüli ki figyelmét a nemes növény? (az ablakon kimutat) Nézze csak ön azon fiatal

embert . . . gazdag főrangú uracs. Atyám jól ismeri, házi orvosa. Mi gondtalan mosoly van arczán, könnyelmű és szívtelennek ítélhetné őt, ki nem ismeri, pedig tudja ön miért kerüli azon házat, melynek irányában halad? Egy család lakik ott, kit minden önérdek nélkül mentett meg a végnyomortól, és nevezetes pénzösszeggel emelt jó állásra; most kerüli őket, mert hálájok elpirítaná. — Amott: egy szerény külsejű nő megy, kosárral karjain. Szobaleányom volt. E nőt félév előtt egy igen vagyonos polgár ifju kérte meg, és ő elég jellemmel birt visszsautasítani a gazdag kérőt e szavakkal: „Nem akarom önt megcsalni uram, önt nem szeretem.“ Néhány nap előtt egy vagyontalan, de szorgalmas kézműveshez ment nőül. — Vagy tekintse ön azon sáppadt arczu ifjút . . . rokonom. Könnyelmű atyjától, ki mindenét elpazarlá, kevés nevelést nyert; és most német polgár ifjaknak ad magyar órákat, csakhogy tehetetlen szülőit a végszükség ellen biztosítsa (csipősen) ön, — helyében, — talán könnyelmű atyját átkozva, eddig már öngyilkos lett volna, (hévvél) de ez ifjunak lelkierejét, az öntudat, a munka és szorgalom biztosítják.

F e g y n e k i (zavarral — magában). E nő szavai megpirítanak . . .

L a u r a (folytatva). Nos uram . . . a bokor, melynek töviseitől ön annyira visszariadt, nemde illatos rózsákat is mutat fel? — Mondjon ön le nevetséges tervéről és

köszönje meg a sorsnak, hogy függetlenül és kényelemben élhet.

F e g y n e k i (lehangoltan). Kényelemben!?, . . Már késő!

L a u r a. Hogyan!? Hisz pár percz előtt még ezrekkel rendelkezett?

F e g y n e k i (felsohajt). Igaz! Vagyonommal talán még sokan gazdagnak érezhetnék magokat, de én! . . . én, ki néhány év előtt egy millionál többet öröklék, ki keleti fénynyel, és nábobí kényelemmel éltem, kinek pazarlásáról, fényüzéséről fél Europa beszélt, és háztartásom, fogataim divatmintául szolgáltak a világnak, ezután nyomorult pár száz forint évi jövedelemből tengődjem, türjem a gunymosolyt, melyet régi bálványzóim felém lövelnek, hallgassam nyugodtan a sértő megjegyzéseket, élczeskedéseket!? Nem! Istenemre! Ezt megérni nem fogom . . . nem akarom.

L a u r a (szánakozólag). Ön tehát vagyonát könnyelműleg elpazarlá, és ezért akar meghalni?

F e g y n e k i (lehangoltan). Sajnos, de úgy van!

L a u r a (mint előbb). E szerint ön azon emberek gunyjaitól tart, kik csak gazdagságának tömjéneztek? Ön, fél azok lenézésétől, kiket önnek volna méltó joga megvetni? Igen természetes! Hisz a társas életnek nincsenek rétegei, nincsenek osztályok, hogy egyikből a másikba átléphessünk.

F e g y n e k i. Hogy érti ezt kegyed?

L a u r a. Uram! ön művészként zongorázik és csinosan fest.

F e g y n e k i (meglepetve). Hogyan? . . . Kegyed tudja!?

L a u r a. Előbb tudtam, mint azt, hogy milliomos volt. — Festői képességét, mások mondták, zongorázni magam hallottam . . . hisz ön közel lakik hozzánk.

F e g y n e k i (növekedő kedves meglepetéssel). E szerint kegyed ismer?

L a u r a (nyugodtan). Azon néhány hét óta, mióta városunkban lakik, — a közsétányon láttam önt néhány-szor, és megvallom, ha valaki ön élettörténetét elmondva, azon kérdést intézte volna hozzám: „Mit gondolsz, — mit olvasasz ki ez ifju arczvonásaiból . . . képes-e elviselni változott sorsát, és mint fogja magát alkalmazni új életrendszerében?” én azt feleltem volna: ez ifju annyi kincs elpazarlásával, lehetetlen, hogy azon kis józanságra ne emelkedett volna, miként szebb szellemi tulajdonokban, mint öröklött kincsben, ragyogni. Ezen ember, anyagi sorsa változásával, iparkodni fog szellemi tehetségeit, művészi tulajdonait kiképezni, és így, azon hiúságnak büszkeségnek, mi arczára írva van, új küzdőtér fog nyitni. Felkeresi a társasélet nemesebb osztályát, hol szellemi tehetségeinek becsé van, és iparkodni fog, az első ho-

lyet kivívni ott is, ép úgy, mint a fényüzők sorában, és bizton hiszem, hogy czélt is fog érni.

F e g y n e k i (magában). Meg vagyok semmisítve!

L a u r a. Igen, ezt mondtam volna önről uram, (mosolylyal) de a mint látom, mi nők gyakran ítélünk külszin után, és azért is csalódunk oly könnyen.

F e g y n e k i (előbb zavarral, majd fejlődő érzéssel). Oh nem nem! . . . Kegyed nem csalódott . . . Én . . . ben-nem, csakugyan volna annyi lelki erő, annyi józanság, és ha már kegyednek művelt szelleme, szavai, kényszerítene a valót kimondanom, tehát tudja meg, miként kétségbeesésem oka, egy . . . egy egészen más körülmény. (félre) Tettetés, segíts!

L a u r a. Más?

F e g y n e k i (habozva). Igen, más. Én . . . én (eszmét kap). Ah! igen, én oly forrón, oly szent érzettel, és annyi kitartással szerettem, . . . szeretek egy lényt . . .

L a u r a (elárulva magát — szívéhez kap). Szeretett!? (nyugodtságot erőszakol).

F e g y n e k i (félre). E felindulás!? . . . (örömmel). Lehetséges volna-e!? . . .

L a u r a (erőszakos mosolylyal). És ha ön szeret, mi kétségbeejtő van ebben? — Vagy talán csalódott eszménytárgyában? Így megszűnt nemes szenvedélye is. Vagy nem szerettetik? . . . Ekkor nevetséges volna el

nem fojtani enmagában érzését, és ehhez ... azt hiszem ... egy kevésbé üvelt szellemnek, elég ereje lesz.

F e g y n e k i (ki a nő szavaira növekedő kedves meglepetéssel figyelt — kitör). Ah! igen, igen ... e hang nem csalhat ... e felindulás! ... (szenvedélylyel ragadja meg kezét) Kisasszony! Kegyed érdekekkel viseltetik irántam.

L a u r a (zavarral). Bocsásson uram, bocsásson! (távozni akar).

F e g y n e k i (növekedő izgatottsággal). Oh nem nem ... én nem bocsátom kegyedet ... Hallgasson ki előbb, és meg fog érteni. Esküszöm, hogy végszavaim, ... állított szerelmem, merő hazugság volt. Igen kisasszony, ... én soha sem szerettem; a nők, kiknek körében élttem, csak megvetésemet érdemelheték. Én csak azért hazudtam, hogy egy pillanatra megóvjam magam a pirlástól, a megszégyenüléstől ... mit szavai ... (hévvel akarja átkarolni).

L a u r a (küzdelmek közt). Ah bocsásson, bocsásson uram ... (kibontakozik s jobbra elsiet).

F e g y n e k i (a távozó után — magában). Ah! Egy új világ terül el láthatárom előtt! Ó szeret, önzéstelen érdekekkel viseltetik irántam! És mily nemes, mily művelt lelkű! Mennyi boldogság! ... mennyi üdv várhatna reám.

V. J E L E N E T.

FEGYNEKI. — Rendőrtiszt, két rendőr-katonára, kik az ajtónál megállanak. — Majd

LAURA.

Rendőr (előlép). Ez itt Marai orvos ur lakása?
Fegyneki. Igen . . . De az orvos ur nincs honn.
Rendőr. Az mindegy. — Ön nem tartozik a családkhoz, nemde?

Fegyneki. Nem, uram.

Rendőr. Körülbelöl egy óra előtt jött ide?

Fegyneki (növekedő meglepetéssel). Igen, uram.

Rendőr. Ugy, kövessen kérem . . . ön foglyom.

Fegyneki. Én!? . . . és miért?

Rendőr. Azt kegyed jobban fogja tudni.

Fegyneki. Biztosítom, hogy nem is képzelem.

Rendőr (hideg mosolylyal). Ne tettesse magát uram . . . tegnap óta keresünk egy súlyos politikai bűnnel vádolt egyént, ki, állítólag néhány hét óta, a városban lappang.

Fegyneki. És kegyed azt hiszi? . . . .

Rendőr. Miután egy negyedóra előtt kaptam azon parancsot, hogy önt elfogjam, és szoros őrizet alatt kísérjem a hatósághoz, úgy biztos vagyok, hogy a keresett egyén senki más, mint ön.

Fegyneki. De uram . . .

Rendő r (szigorral). Kövessen kérem . . . védje magát az illetők előtt.

Laura (izgatottan jó jobbról). Megálljon uram . . . itt tévedésnek kell lenni —

Rendő r (hideg mosolylyal). Tévedés!? Legyen nyugodt a kisasszony . . . a parancs sokkal érthetőbben volt adva, hogysen tévedhetnék.

Laura (növekedő izgatottsággal). Oh! Ugy várja be legalább atyámat . . . Ő mindjárt honn lesz.

Rendő r. Bocsánat kisasszony, de nyílt parancsom, haladéktalanul bekisélni ezen urat.

Laura (elfolytott fájdalommal). Oh ég!

Fegyneki (Laura felé tartva). Vegye hálámat kegyed e részvétért, de . . .

Rendő r (közbe szól). Uram! nincs hatalmamban megengedni, hogy bár kivel is szót váltson, azért utoljára kérem önt, kövessen.

Fegyneki. Menjünk.

Rendő r (hideg udvariassággal). Bocsánat kisasszony, de kötelességem . . . (középen elmennek).

VI. J E L E N E T.

LAURA — m a g á b a n.

L a u r a (növekedő fájdalommal). Ah! Ugy van, ugy! . . . előérzetem, képzelődésem nem csalt. Minden szavam viszhangra talált keblében, láttam a lelkesültséget, mit eszméim idéztek arczára. Ő nem oly rajongó, minőnek magát színlelé, — ez mind csak ürügy volt . . . megtudta, hogy nyomában vannak, és súlyos büntetését akarta öngyilkossága által kikerülni. — Oh ég! légy irgalommal iránta, nekem pedig adj erőt és telhetséget megmentetni őt. — Ah! igen igen, sietek felkeresni atyámat... megföggjuk, meg kell őt menteni. (jobbra el.)

VII. J E L E N E T.

MARAI középről, majd LAURA.

M a r a i (kifáradtan jő, arczát törülgeti). Na! ugyan-csak lőtottam futottam, de nem sajnálom, ismét egy ember életét mentettem meg. — Ott a hűvösön majd eszéhez fog térni. — Oh fiatalság! fiatalság! . . . De ugy van az . . . Mit nem szül a rossz nevelés, aztán az a meunykő allopathia, az az elfojtott sok rossz nedv, ebből következő vérsűrűdés, torlódás. Lehetetlen, hogy meg ne öriüljenek az emberek.

Laura (jobbról jö, nyakán shawl, kezében kalap, — izgatottan). Jó, hogy haza jött édes atyám . . . tudja-e mi történt?

Mara i. Nos?

Laura. Azon fiatal ember . . .

Mara i (egykedvűleg). Befogták . . . Tudom.

Laura (kétségbeesve). Őt el fogják itélni . . . meg fog halni.

Mara i (mosolylyal). Ah, hogy is ne. Sőt észére térítik inkább.

Laura. Nem, nem atyám, ő súlyos politikai vétéséget követett el, tegnap óta keresik már a városban, és ép ezért akart öngyilkos lenni.

Mara i (eszmélve). Mit hallok!? Lehetséges volna-e!?

Laura (növekedő fájdalommal). Ugy van atyám . . . a rendőrtiszt mindent elmondott.

Mara i (magában — elmerülve). Szegény ifju! . . . És én fedeztem fel . . .

Laura. Mentsük meg őt atyám! . . . Mentsük meg.

Mara i (lehangoltan). Megmenteni őt, a törvény ellenében!?

Laura. Siessünk atyám! siessünk . . . Sorsa engem is kétségbe ejt.

M a r a i (meglepetve). Leányom! . . . te nagyon is izgatott vagy . . . ezen ember . . .

L a u r a (atyja keblére borúl — zokogva). Ő az, kit sze . . . re . . . tek — mentsük meg őt atyám.

M a r a i. Lehetséges-e! . . . Szegény gyermekem!

L a u r a. Oh atyám! Te talán tehetsz valamit érte, hisz az irgalomnak az emberi sziv mindig nyitva volt.

M a r a i. Igazad van édes gyermekem . . . megyek . . . a megyei elnök igen jó barátom, a multkor súlyos betegségből mentettem meg piluláimmal, ő mindent meg fog értem kiserleni, aztán legalább megtudom, mily jövőndő vár e szerencsétlenre. — Szegény gyermekem! (kalapját és botját veszi, távozása közt az ablakon kitekint . . . hirtelen megáll, mintha figyelmét valami felgerjesztette volna. — Mindig növekedő kedves meglepetéssel és merőbben néz kifelé — kalapját és botját elejti, majdan görcsös kacajban tör ki, majd örömében tapsolni kezd).

L a u r a (meglepetéssel). Atyám! atyám! . . . az égremi bajod? (oda siet).

M a r a i (folyvást kitekintve, mosolylyal és halkan). Nézd . . . nézd . . . látod.

L a u r a (kétségbeesve). Mi az!? Atyám!

M a r a i (fentebb hangon — vigan). Hát nem látod? Ott . . . ott a rendőrség kapujánál . . .

L a u r a (hirtelen kitekint, arca kiderül . . . kitörő örömmel). Ah! igen, igen! ez ő!

M a r a i (ugrálva). Persze hogy ő . . . erre felé tart és mily vidám.

L a u r a (folyvást kitekintve). Ugy van, ugy! . . . Ő ártatlan! meg van mentve. (atyja keblére borul).

M a r a i. Édes jó gyermekem! Hála neked ég!

(Rövid szünet.)

VIII. J E L E N E T.

V o l t a k. — F E G Y N E K I középről jő, majd az öt fiú balról.

F e g y n e k i (nevetve berohan). Ha, ha, ha! derék felséges ötlet! ha, ha, ha!

L a u r a (ki Fegyneki jöttével a szín jobbára megy — magában). Ő egészen mentve van . . . talán csak félrcéرتés volt . . .

F e g y n e k i (nevetve közeledik Maraihoz és ujjával fenyegeti). Nagy kópé . . . Ugyancsak megleckézett ha, ha, ha!

M a r a i (kitörő nevetéssel). Könnyű most nevetni he, he, he! De bezzeg nem neveltünk az előbb.

F e g y n e k i (Marai keblére borul). Derék, becsületes öreg!

M a r a i (vigan — önérettel). Meghiszem azt.

F e g y n e k i (mosolylyal). Haragudnom kellene ugyan önre, de könnyen megbocsáthatok, szerencsémre

ugyanis a rendőr főnök régi jó ismerősöm, és hamar sikerült kimenteni magamat ön vádjai alól.

M a r a i. E szerint ön nem politikai bűnös?

F e g y n e k i. Oh nem . . . ezt csak a rendőrtiszt képzelte. Engem csupán ön felszólítására fogtak el, ha, ha, ha!

L a u r a. Hogyan!? Atyám!?

M a r a i. Na, igen természetes, én kértem fel a főbiztos urat, lenne oly szíves hüvösre csukatni pár hónapra (kezével feléje int) ezen könnyelmű uracskát. Azt gondoltam, itt nem lesz alkalma magát meggyilkolni, és ez idő alatt, piluláimmal kigyógyíthatom melancholiájából.

L a u r a (örömmel). Köszönöm atyám, hogy önben nem csalódtam.

F e g y n e k i (mosolygál). És én is köszönöm . . . e kis lecke egészen kigyógyított . . .

M a r a i. De hát most mondja meg uram, kicsoda ön tulajdonképen, és igazán komoly szándéka volt? . . .

F e g y n e k i (komolyan). Igaz! most már kötelességem magam bemutatni. — Nevem : Fegyneki Andor.

M a r a i. Hogyan? Azon gazdag Fegynekinék fia? Ejnye! hisz atyját igen jól ismertem, sok ideig voltam házi orvosa; látja, ő mindig homeopathico kuráltatta magát, sőt mi több, ha jól emlékezem, még önt is orvosoltam egy ízben. — Na nézze meg az ember, mivé nem

növi ki magát, egy ügyefogyott gyermek, — ej! ej. Tehát csakugyan ön volna az?

F e g y n e k i (lehangoltan). Igen uram, én vagyok, ki tizennyolcz éves koromban, atyám halálával, függetlenné és tömérdek kincsnek örökösévé lettem. Sajnos, hogy vagyonom csábja által elkapatva, csupán könnyelmű élvekben és pazarlásban találtam szórakozást. Oly embereket ohajték magam körül, kik hiúságomnak tömjéneztek, kik unalmas óráimat hizelgéssel üzték el. Ily emberek környezete volt egész világom. — Mint kátángkóró, szeszélyeimtől kergetve, csupán a száraz, nemtelen dudvát ragadtam magammal, még figyelmemet a nemes növények kikerülték. Pár év alatt vagyonomat, majd csaknem egészen elpazarlám; ekkor barátim lassanként mind elhagytak, és én azt hívék, hogy csak ily önző emberekből áll a világ; unni, gyűlölni kezdém azt, de megvetni, még sem volt elég lelki erőm. — Így jöttem ön házába, hogy megvásároljam halálomat, azonban, szerencsémre épen ön volt a védgát, mely az örvénybe merüléstől megóvott. Önben tanultam először ismerni a becsületes jellemet, ki kész volt inkább szerény vagyontalanságban megmaradni, hogysem bünyön vásároljon gazdagságot.

M a r a i. E szerint lemondott ön tervéről?

F e g y n e k i (mosolylyal — Laura felé tekintve). Miután átláttam, és meggyőződtem, hogy az valóban ne-

vetséges. (Laurához) Kisasszony! Én kegyedben nemtőre találtam, szelleme, napsugárként oszlatá szét kedélyem borúját. Oh! vajha e védszellemet örökre biztosíthatnám számomra, mert érzem, hogy lelkenek szüksége van reá.

Marai. Ej, ej, uram! úgy látszik, ön nem méregért jött házamba.

Fegyneki. A véletlennek köszönöm uram, ha üdvömet, éltetmet nyerhetem innen. — (esdeklőleg) Kisasszony! remélhetek-e?

Laura (habozva). Uram! . . . De . . . hisz . . . alig néhány percze, hogy . . .

Fegyneki. Hogy ismerjük egymást — akarát mondani, (sohajt) igaz! És kegyednek bennem kételkedni lehet is oka. — De ha egy év folyama alatt bebizonyítottam, hogy keblem ép oly fogékony minden nemes és szép iránt, mint milyen fogékony volt kétségbeesni a nemtelenség felett . . . . . hogy képes leszek becsülni az életet ép úgy, miként azt gyűlöltem, akkor nemde? . . .

Laura (kitorö örömmel). Igen, igen uram . . . e határidöt, és e feltételt örömost elfogadom. (kezet nyújt).

Fegyneki (elragadtatva). Oh mennyi boldogság!

Marai (tréfásan). Oho! Ehez majd mi is hozzá szólunk uracskám.

Fegyneki (titkon és mosolylyal Maraihoz). Csak, kérem, be ne zárasson ismét kedves doktor ur.

Marai (titkon Fegynekihez). Én pedig azt tanács

lom önnek, legalább egy hónapig használja pilulácskáimat, mielőtt megöszülne.

Fegyneki (mosolylyal — titkon). Köszönöm, de isten bizony, nincs szükségem rájuk.

Marai (türelmetlenkedve — titkon). Na, hát legalább tartson dietát.

Fegyneki (mosolylyal). Jó! megigérem, hogy bort nem iszom, . . . három egész hónapig.

Az öt fiú balról jő.

Árpád. Édes atyám! mi sétálni megyünk.

Marai. Jól van, te vidd magaddal a két kisebb öcsédet, Bendegúz és Tuhutum velem fog jöni. — És ön uram, nem tart velünk?

Fegyneki. De igen szívesen . . . ha megengedi ön.

Marai. Ám menjünk tehát, ha úgy tetszik,

Fegyneki (Laurának kezét nyújt). Isten önnel kissasszony.

Laura. A viszontlátásig uram.

Marai. Na . . . előre gyermekek.

(Az öt fiú és Marai kimennek. Fegyneki az ajtóból visszatér.)

Fegyneki (Laurához megy esdeklőleg). De hisz . . . még nevét sem tudom.

L a u r a (mosolylyal). Nevem, Laura.

F e g y n e k i (hévvel). Laura! ah mily szépen hangzik e szó : Laurám! (hévvel ragadja kezét szívéhez).

L a u r a (zavarral). Ah uram! . . . Atyám vár önre.

F e g y n e k i. Már távozom. — (esdeklőleg) De holnap nemde ismét eljöhetek?

L a u r a (mosolylyal). El.

F e g y n e k i. És holnap után?

L a u r a. Akkor is.

F e g y n e k i (elragadtatva). És egy évig mindennap nemde? (át akarja karolni).

L a u r a. Igen, igen! . . . De most távozzék uram. — Ah! (jobbra elsiet).

M a r a i (a közép ajtónál megjelen). Nos uram, hol marad ön?

F e g y n e k i. Megyek doktor ur — ah mily szép az élet!

M a r a i. Hát ha még piluláimat használta volna.

Kövér Lajos.

F. C. Beutler ges. nach Godeaux.

Amazili.

AMAZILI.

Hallgass fehér galamb, ne búgj oly édesen,
Én váltig hallom, de nem hallja édesem;
S te illango fűszeres illata illanj el,
Balzsam az ő csókja, te fűszered nem kell!

Itt sirok, epedek, a hol a szent Gánga
Virágos partjait kerüli Anánga; *)
Ég a vérem forró tűzben, s még melegebb
Folyam italától, s könnyemtől, mely perereg.

Abban áll élete igaz szerelemnek,
Hogy egy tetszik folyton, csupán egy, kettőnek;
Az a búbátnak kezdete és vége,
Hogy egygyé lett két szív meghasonlik végre.

Jaj az esztelenek, kik, szerelem nélkül,
Magasabb dolgokban bizhatnak vég nélkül!
Bölcsesség világi úgy égnek, mint fáklyák,
Egyet lehel rá a szerelem, s kioltvák!

*) Szerelm istene.

Ne zugj szilaj folyó, állj meg te fehér hab!
 Édesem szemei tán rajtad nyugodtak?
 Vedd fel a lelkem is; együtt legyen vele,
 Ki az én lelkemnek elszakadott fele.

Már látom szemeid másra pillantanak,
 Máshoz lettél rózsám magad bizalmasabb,
 Ölelő két karod nem engemet szorít,
 Titkon tán rám gondolsz, de ez is szomorít.

Az ifjuság kéje régen elesöndesült . . .
 Itt a szent ligetben járok most egyedül,
 A mik voltunk, többé nem vagyunk már azok,
 Hogy e világon füst, pára minden dolog.

Székely József.

KÉSŐ BÁNAT.

Boldogtalan ez a ház,
Hideg ez a konyha,
Kesereg is gazd'uram,
Bár nem igen mondja.
Billeg-ballag föl s alá,
Nagy nehezen mozdúl,
Gyász az idő oda bent;
A pitvarba fordul.

Se a pitvar, se a ház,
Se az udvar tája
Nem könnyörül, nem derít
Vidorabb szint rája.
S a kesergő szív, magát,
A mint tudja, menti,
Epesztő búját, baját
Bús szavakba önti.

„Hajadonnak gyöngé volt,
Feleségnek büszke,
Dulva duló zivatar,
Visszavonás üszke ;
Ajakán az esküvés
Egy betűig csalfa,
Hő szerelmét s könnyeit
Mind az ördög adta.

„Szép szavamra néha szólt,
Azt is dérral dúrral,
Kérésimre válaszolt
Szörnyű háborúval,
Zúgolódott, hogy az ég
Gyöngé nőnek szülte,
S én szenvedtem az erős
Csapkodást körülte.

„Rabja voltam . . . kedviért
Tűzbe vízbe jártam,
S tüznél viznél gonoszabb
Maga lett irántam.
Nappal ellenem pörölt
Utamba állva,
S éjjel, isten tudja, hol
Röpdesett az álma.

„Ha ölelt is olykoron,
Fél karjával tette,
Fejem alját szüntelen
Alacsonyra vette.
És ha itt e néma fal
Szólni tudna szépen,
Megmondhatná, mily erő
Volt a két kezében.

„S vaj' mi lett a jutalom,
Ha jutalmat vártam! ?
Jó társamnak egy napon
Hült helyét találtam!
S szívembe tört, mint a nily,
Az a bánat tőle,
Hogy hamarább mért nem én
Szöktem el mellőle!“

Lévai József.

AIME CELUI QUI T'AIME...

(Hugo Viktortól.)

Szeresd azt, ki szeret és légy boldogsága.
— Isten veled! — légy az ő kincse, bálványunk!
Menj, áldott gyermekem, egy családból másba,
Vidd örömünket, a bánatot hagyd nálunk.

Itt, mi tartóztatnánk; ott, esengnek érted.
Lyány, nő, gyermek, angyal, két felé vagy osztva:
Sajnálj minket, nekik vidd a reménységet,
Távozzál könnyezve, lépj be mosolyogva!

Bérczy Károly.

AZ IFJUSÁG MEGVÉNÜL BENNEM . . .

1854.

Az ifjuság megvénül bennem,
 Ősz hervad élttem tavaszán ;
 Nincs itt nekem többé mit tennem,
 És örülhetnem igazán.
 Mi a multban szép és dicső volt,
 S a jövőben kétségbe ejt,
 Mi van és lesz, mi élt és megholt
 Kiittam, mint méregkehelyt.

Még sem halál, csak haldokolás ez,
 Az élő bú éltetni tud.
 Szivem, szivem oh miért érzesz,
 Ha vágyad gúnyol és hazud ? !
 Mi gyáva kín föllángolásod,
 Mely örömet áldozna vért,
 S magad mi hjába téped, hányod,
 Dobogni vágynál s nincs miért !

Bort, bort! s hadd sírjon az a nóta,
Mely azt siratja, a mit én,
Ugy sem sirhattam a mióta
Örülni immár megszüném.
Hadd sirjak és hadd vigadjak hát,
S mig azalatt megvénülnék,
Temess el — újra hallgatok rád —
Remény, ki elhagysz s biztatsz még!

Gyulai Pál.

EMLÉKLAPRA.

Sötét eszmék borítják eszemet, .
Szívemben istenkáromlás lakik ;
Kivánságom, veszszén ki a világ,
S e földi nép a legvégső fajig.

Mi a világ oh mit érhet nekem ?
Elkárhozott lélekkel hasztalan
Kiáltozom be a nagy végtelent !
Miért én éltem, az már dulva van.

Ily férftől nemes hölgy mit kívánsz
Emléklapodra ? Inkább adj nekem
Hitet, sejtelmet, egy reménysugárt,
Hogy el nem vész, hogy él még nemzetem.

Koldulni járnék ily remény s hitért,
Megvenném azt velőm és véremen!
Imádkozzál, tán meghallgatol,
Csak ez segíthet ily vert emberen.

Vörösmarty Mihály.

